

**Opleidingen Rechtsgeleerdheid
Faculteit Recht, Economie, Bestuur
en Organisatie
Universiteit Utrecht**

QANU, oktober 2011

Uitgave:

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

© 2011 QANU / Q248

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Deel I Algemeen deel	7
1. Inleiding	9
2. Taak en samenstelling van de commissie	11
3. Werkwijze van de commissie	17
4. Het Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid 2010	21
Deel II Opleidingsrapport	29
5. Rapport over de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en de masteropleidingen Nederlands recht, Notarieel Recht, Internationaal en Europees Recht, Recht en Onderneming, Law and Economics, International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation van de Universiteit Utrecht	31
Bijlagen	99
Bijlage A: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie	101
Bijlage B: Samenstelling van de subcommissies	105
Bijlage C: Programma van het bezoek	107
Bijlage D: Uitwerking van de eindkwalificaties per opleiding	109
Bijlage E: Curricula van de opleidingen	117
Bijlage F: Gerealiseerde studielast opleidingen Rechtsgeleerdheid UU	131

VOORWOORD

Dit rapport beschrijft de bevindingen van de visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010 voor de opleidingen Rechtsgeleerdheid aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht. Dit rapport is onderdeel van de kwaliteitsbeoordeling van universitaire bachelor- en masteropleidingen in Nederland. Het doel van het rapport is om een betrouwbaar beeld te geven van de resultaten van de voor beoordeling voorgelegde opleidingen, alsmede een terugkoppeling te geven naar de interne kwaliteitszorg van de betrokken organisatie en als basis te dienen voor accreditatie van de betrokken opleidingen door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie organisatie (NVAO).

De stichting Quality Assurance Netherlands Universities (QANU) beoogt onafhankelijke, objectieve en kritische beoordelingen te laten plaatsvinden en opbouwende kritiek te leveren, zo veel mogelijk uitgaande van een gestandaardiseerde set van kwaliteitscriteria met oog voor specifieke omstandigheden.

De visitatie Rechtsgeleerdheid 2010 wordt uitgevoerd volgens de nieuwe QANU werkwijze, waarbij clustervisitaties over een korte periode plaatsvinden en worden afgerond. Hierdoor wordt het momentum voor de betrokken opleidingen behouden en blijft de terugkoppeling naar de interne kwaliteitszorg relevant.

Voor clustervisitaties met een grote omvang, zoals Rechtsgeleerdheid 2010, vraagt de nieuwe werkwijze flexibiliteit van de commissieleden. Voor ieder bezoek wordt uit de visitatiecommissie een subcommissie samengesteld. Doordat bijna alle commissieleden ten minste drie bezoeken afleggen, kan de samenhang van de clustervisitatie worden gegarandeerd.

De visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010 van QANU heeft haar taken in Utrecht met grote toewijding uitgevoerd. De opleidingen zijn beoordeeld op een grondige en zorgvuldige manier. Wij verwachten dat de oordelen en de aanbevelingen in zorgvuldige overweging worden genomen door de betrokken opleidingen en het College van Bestuur.

Wij zeggen dank aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor hun bereidheid deel te nemen aan deze beoordeling en voor de toewijding waarmee ze hun taak uitvoeren. Ook gaat onze dank uit naar de staf van de betrokken afdeling aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie voor hun inspanningen en hun medewerking aan deze beoordeling.

Quality Assurance Netherlands Universities

mr. C.J. Peels
directeur

drs. J.G.F. Veldhuis
voorzitter bestuur

DEEL I: ALGEMEEN DEEL

1. Inleiding

In dit rapport brengt de onderwijsvisitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010 (hierna de commissie) verslag uit van haar bevindingen. Het rapport bestaat uit twee delen: een algemeen deel (I) en een opleidingsdeel (II).

Het algemene deel gaat in op de taak, samenstelling en werkwijze van de commissie. Dit algemene deel geeft een beschrijving van de uitgangspunten van de commissie en bevat tevens het domeinspecifiek referentiekader voor de visitatie Rechtsgeleerdheid 2010. In het opleidingsdeel behandelt de commissie de 21 facetten uit het NVAO-beoordelingskader voor de beoordeelde opleidingen. In dit deel spreekt zij oordelen uit op facet- en onderwerpniveau voor iedere bachelor- en masteropleiding die ze heeft beoordeeld aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie.

2. Taak en samenstelling van de commissie

2.1. Taak van de commissie

De taak van de commissie is het verrichten van een visitatie conform het Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs van de NVAO van in totaal 84 opleidingen aan tien universiteiten. De commissie heeft de opdracht om op basis van de door de faculteiten aangeleverde informatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken een oordeel te geven over de verschillende aspecten van kwaliteit van de betrokken opleidingen, zoals beschreven in het bovengenoemde kader. De opleidingsrapporten bevatten aanbevelingen; de nadruk ligt echter op het beoordelen en verantwoorden van de basiskwaliteit.

De commissie is gevraagd om de volgende opleidingen te beoordelen (inclusief CROHO-nummer):

Erasmus Universiteit Rotterdam

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (56451)
- Bachelor Fiscaal recht (56827)
- Master Rechtsgeleerdheid (60084)
- Master Bedrijfsrecht (60085)
- Master Financieel recht (60086)
- Master Fiscaal recht (66827)

Universiteit van Amsterdam

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Fiscaal Recht (56827)
- Bachelor Notarieel recht (56828)
- Master Privaatrecht (60219)
- Master Arbeidsrecht (60222)
- Master Informatierecht (60223)
- Master International and European Law (60224)
- Master Fiscaal Recht (66827)
- Master Notarieel Recht (66828)
- Master Publiekrecht (60220)

Rijksuniversiteit Groningen

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Recht en Bestuur (56461)
- Bachelor Fiscaal Recht (56827)
- Bachelor Notarieel Recht (56828)
- Bachelor Internationaal en Europees Recht (56829)
- Bachelor Recht & ICT (50620)
- Bachelor European Law School (50017)
- Master Nederlands Recht (66451)
- Master Recht en Bestuur (66461)
- Master Fiscaal Recht (66827)
- Master Notarieel Recht (66828)
- Master Internationaal en Europees Recht (66829)

- Master Recht & ICT (60620)
- Master European Law (60602)
- Master International and Comparative Law (60603)
- Master International Economic and Business Law (60604)
- Master International Law and the Law of International Organisations (60605)
- Master European Law School (60017)

Universiteit Maastricht

- Bachelor Fiscaal Recht (56827)
- Bachelor European Law School (50017)
- Master Fiscaal Recht (66827)
- Master Nederlands Recht (66451)
- Master Recht, Arbeid en Gezondheid (60169)
- Master Forensica, Criminologie en Rechtspleging (60171)
- Master European Law School (60017)
- Master International Laws (120 EC) (60168)
- Master Globalisation and Law (60170)
- Master European Master in Human Rights and Democratisation (post-initieel) (75020)
- Master International and European Economic Law (post-initieel) (75021)

Universiteit van Tilburg

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Fiscaal Recht (56827)
- Bachelor Internationaal en Europees Recht (56829)
- Bachelor Recht en Management (50753)
- Master Rechtsgeleerdheid (60084)
- Master Sociaal Recht en Sociale Politiek (60070)
- Master Law and Technology (60069)
- Master Milieurecht (60071)
- Master International Business Law (60072)
- Master International and European Public Law (60073)
- Master Fiscaal Recht (66827)
- Master Recht en Management (60753)

Radboud Universiteit Nijmegen

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Notarieel Recht (56828)
- Bachelor Internationaal en Europees Recht (56829)
- Master Nederlands Recht (66451)
- Master Notarieel Recht (66828)
- Master Internationaal en Europees Recht (66829)
- Master European Law (60504)

Vrije Universiteit Amsterdam

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Notarieel Recht (56828)

- Master Rechtsgeleerdheid (60084)
- Master Notarieel Recht (66828)

Open Universiteit

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Master Rechtsgeleerdheid (60084)

Universiteit Utrecht

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Master Internationaal en Europees Recht (66829)
- Master Law and Economics (60742)
- Master Nederlands Recht (66451)
- Master Notarieel Recht (60165)
- Master Recht en Onderneming (60741)
- Master International Law of Human Rights and Criminal Justice (75034)
- Master International Business Law and Globalisation (75035)

Universiteit Leiden

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Bachelor Fiscaal Recht (56827)
- Bachelor Notarieel Recht (56828)
- Master Rechtsgeleerdheid (60084)
- Master Fiscaal Recht (66827)
- Master Notarieel Recht (66828)

2.2. Samenstelling van de commissie

De visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010 bestaat uit een voorzitter en zestien commissieleden. In bijlage A wordt een korte omschrijving van de curricula vitae van de commissieleden gegeven.

Voorzitter:

- prof. dr. J.W. (Jaap) Zwemmer, emeritus hoogleraar Belastingrecht, Universiteit van Amsterdam.

Commissieleden:

- dr. mr. M.J.A.M. (Margreet) Ahsmann, vice president/opleidingscoördinator sector civiel recht rechtbank Rotterdam;
- I.M. (Inge) Beulen LL.B., student Ma Nederlands Recht, Radboud Universiteit Nijmegen;
- I.C.M. (Irene) de Boer LL.M., student Ma Sociaal Recht, Universiteit van Tilburg;
- prof. mr. J.E. (Jenneke) Bosch-Boesjes, Dean University of Groningen Honours College, Rijksuniversiteit Groningen;
- prof. dr. C.M. (Kees) Cappon, bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het Notariaat, Universiteit van Amsterdam;
- dr. D.H.J.M. (Diana) Dolmans, onderwijskundige en UHD, Universiteit Maastricht;
- dr. E. (Eric) Driessen, Universitair Docent bij de Capgroep Onderwijs-ontwikkeling & -onderzoek, Faculteit Health Medicine and Life sciences, Universiteit Maastricht;

- prof. dr. C. (Cees) Flinterman, honorair hoogleraar rechten van de mens, Universiteit Maastricht;
- prof.dr. R.M.G.E. (René) Foqué, Hoogleraar rechtsfilosofie en rechtstheorie, Katholieke Universiteit Leuven, België;
- prof. mr. A.A. (Stijn) Franken, hoogleraar straf(proces)recht, Universiteit Utrecht;
- prof. mr. N. (Niels) Frenk, bijzonder hoogleraar Aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht, Vrije Universiteit;
- mr. M.C. (Marian) van Gestel, universitair hoofddocent Burgerlijk recht, Universiteit Utrecht;
- mr. H.F.M. (Hans) Hofhuis, coördinerend vice-president van de rechtbank 's-Gravenhage;
- M.V. (Misja) Leikin LL.B., student Ma Privaatrecht, Vrije Universiteit Amsterdam
- E.J.H. (Eric) Poorthuis, BA, LL.B., student masteropleiding Civiel recht, Universiteit Leiden;
- prof. mr. J.G.J. (Jac) Rinkes, hoogleraar Privaatrecht, Open Universiteit te Heerlen; bijzonder hoogleraar Europees Consumentenrecht, Maastricht University;
- prof. dr. J.W.F. (Jan) van Tartwijk, hoogleraar Toegepaste onderwijskunde, Universiteit Utrecht

Prof. mr. E. (Elies) Steyger, hoogleraar Europees bestuursrecht, Vrije Universiteit is geïnstalleerd als lid van de visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010. Door persoonlijke omstandigheden heeft zij echter aan geen enkel bezoek deelgenomen.

Prof. dr. C. (Cees) Flinterman, honorair hoogleraar rechten van de mens, Universiteit Maastricht heeft door ziekte alleen bij het bezoek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam het voorzitterschap op zich kunnen nemen. Zijn rol als voorzitter is tijdens het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam overgenomen door prof. dr. R.M.G.E. (René) Foqué.

Door het grote aantal te beoordelen opleidingen en de relatief korte periode waarin de tien bezoeken zijn gepland, is gekozen voor een ‘pool’ van commissieleden. Voor ieder bezoek wordt een subcommissie samengesteld uit deze ‘pool’, waarbij rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van de commissieleden, belangenconflicten, expertisegebieden van de commissieleden ten opzichte van de in de opleidingen aangeboden deeldisciplines, en de samenstelling van de verschillende subcommissies. De samenstellingen van de verschillende subcommissies van de tien subcommissies worden vermeld in bijlage B van dit rapport.

Uit praktische overwegingen is besloten dat bezoeken maximaal drie dagen duren. Daarom is bij de meeste visitatiebezoeken gekozen voor het houden van parallelgesprekken, waarbij de commissie werd ondersteund door twee projectleiders. Tijdens de bezoeken aan de Vrije Universiteit Amsterdam en de Open Universiteit heeft de extra projectleider zich voornamelijk gericht op de documentatie.

Projectcoördinator van de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid 2010 was drs. M.M. (Melissa) Truijens, medewerker van het bureau van QANU. Zij was tevens projectleider van de bezoeken aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Utrecht. Projectleider voor het bezoek aan de Rijksuniversiteit van Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam was zelfstandig adviseur drs. T. (Titia) Busing. Projectleider voor het bezoek aan de Universiteit Maastricht was zelfstandig adviseur drs. R. (Ronald) Duzijn. Projectleider voor het bezoek aan de Universiteit van Tilburg was zelfstandig adviseur drs. L. (Linda) van der Grijspaarde. Projectleider voor de bezoeken aan de Universiteit van Amsterdam en de

Radboud Universiteit was drs. M. (Trees) Graas, medewerker van het bureau van QANU. Projectleider voor de bezoeken aan de Open Universiteit en de Universiteit Leiden was N.M. (Nikki) Verseput Msc, medewerker van het bureau van QANU.

De leden van de commissie hebben allen de door QANU opgestelde onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.

2.3. Bijzonderheden van het bezoek aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht

De visitatiecommissie is gevraagd om de volgende opleidingen aan de faculteit te beoordelen:

- Bachelor Rechtsgeleerdheid (50700)
- Master Internationaal en Europees Recht (66829)
- Master Law and Economics (60742)
- Master Nederlands Recht (66451)
- Master Notarieel Recht (60165)
- Master Recht en Onderneming (60741)
- Master International Law of Human Rights and Criminal Justice (75034)
- Master International Business Law and Globalisation (75035)

De subcommissie voor het bezoek aan de Universiteit Utrecht bestond uit de volgende commissieleden:

- prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
- prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
- prof. mr. J.G.J. Rinkes
- I.C.M. de Boer LL.M.
- dr. mr. M.J.A.M. Ahsmann
- dr. E. Driessen

De secretarissen van deze subcommissie waren drs. M.M. (Melissa) Truijens en drs. L.C. (Linda) te Marvelde.

Het bezoek vond plaats op 22 tot en met 24 maart 2011. Het programma van het bezoek is te vinden in bijlage C van dit rapport.

Het opleidingsrapport in deel II van dit rapport omvat de beoordeelde opleidingen. Bij zowel de beschrijvingen als bij de oordelen van de facetten wordt de volgende werkwijze aangehouden: de beschrijvingen en oordelen die gelden voor alle opleidingen – bachelor en master – worden als eerste vermeld. Als een tekst geldt voor één of meerdere specifieke opleidingen, wordt/worden de opleiding(en) cursief boven de paragraaf vermeld.

3. Werkwijze van de commissie

3.1. Inleiding

Op 31 augustus 2010 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens deze vergadering werd de commissie geïnstalleerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het document *Voorstel voor een Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid* van het Disciplineoverlegorgaan Rechtsgeleerdheid (DRG) besproken. De commissie heeft dit vastgesteld als *Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid 2010*, dat in hoofdstuk 4 van dit rapport is weergegeven.

3.2. De voorbereidingsfase

Bij ontvangst van de zelfstudies van een universiteit werden deze door de betreffende projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheit van informatie. Nadat de zelfstudies in orde waren bevonden, zijn deze doorgestuurd aan de commissieleden van de betreffende subcommissie.

De commissieleden lazen de zelfstudies en formuleerden vragen die aan de projectleider werden toegestuurd. De secretaris compileerde de vragen tot een samengesteld document, waarbij de vragen per onderwerp en gespreksgronium werden gegroepeerd. Dit document werd bij het visitatiebezoek door de commissie gebruikt. Bij de voorbereiding heeft ieder commissielid alle zelfstudies van de betreffende universiteit gelezen.

Naast de zelfstudies lazen de gezamenlijke commissieleden ook ten minste twee scripties per opleiding. Het daadwerkelijk aantal gelezen scripties per opleiding is afhankelijk van het aantal aangeboden opleidingen en het aantal commissieleden in de subcommissie. Indien nodig werd gedurende het bezoek aan de commissieleden de mogelijkheid gegeven om aanvullend een aantal scripties te beoordelen. In de opleidingsrapporten wordt vermeld hoeveel scripties zijn beoordeeld. De scripties, met voor elke opleiding een laag en een hoog cijfer, werden door de opleiding geselecteerd. Aangezien de commissie opleidingen dient te beoordelen die leiden tot een wetenschappelijke titel (LL.B. of LL.M.), heeft zij zorgvuldig aandacht besteed aan het beoordelen van het wetenschappelijk niveau van de scripties, de eisen die door de opleiding aan de scripties worden gesteld, de zorgvuldigheid van de inhoudelijke beoordeling daarvan door de staf en de beoordelingsprocedure zelf. In de scriptie dient de student immers aan te tonen over de vereiste kwalificaties te beschikken.

Het bewaken van de consistentie is bij clustervisitatie altijd een aandachtspunt. Bij dit specifieke cluster is hier extra aandacht aan besteed, vanwege de verschillende samenstellingen van de subcommissies, en de verschillende data waarop de rapporten worden vastgesteld. De voorzitter, prof. dr. J.W. (Jaap) Zwemmer, is verantwoordelijk voor de inhoudelijke consistentie. De projectcoördinator, drs. M.M. (Melissa) Truijens, is verantwoordelijk voor de procesmatige consistentie. Een van de maatregelen om consistentie in de beoordelingen te garanderen is dat nagenoeg alle commissieleden aan ten minste drie bezoeken deelnemen. Daarbij is de projectcoördinator bij elk bezoek aanwezig bij de laatste interne vergadering van de commissie, waarbij de opleidingen per facet uit het NVAO-kader worden beoordeeld. Ook worden alle betrokken projectleiders op de hoogte gehouden van de beoordeling van de verschillende opleidingen. Tot slot zal er regelmatig overleg plaatsvinden tussen de verschillende projectleiders om de beoordelingen op elkaar af te stemmen.

Binnen de subcommissies zijn afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise en samenstelling van de subcommissie. De commissie wenst te

benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport. Tijdens een voorbereidende vergadering aan het begin van ieder bezoek is elke visitatie concreet voorbereid.

3.3. Visitatiebezoeken

Voorafgaand aan een bezoek maakte de projectleider een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het visitatiebezoek. Dit concept werd in samenspraak tussen de voorzitter, de projectleider en de contactpersoon van de betreffende universiteit aangepast aan de specifieke situatie van de opleidingen. Tijdens de bezoeken is gesproken met de samenstellers van de zelfstudies, met een (representatieve) vertegenwoordiging van het faculteitsbestuur, het opleidingsbestuur, de afgestudeerden, de opleidingscommissies, de examencommissie(s), de studievoorzichting en -begeleiding en overige ondersteunende medewerkers. Daarnaast werd er per opleiding afzonderlijk gesproken met studenten en docenten van de beoordeelde bachelor- en masteropleidingen.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Van dit spreekuur is geen gebruikgemaakt bij het bezoek aan de Open Universiteit.

De commissie heeft een deel van de laatste middag van de bezoeken gebruikt voor de voorbereiding van de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van de bezoeken heeft de voorzitter, respectievelijk de vicevoorzitter bij de Erasmus Universiteit en de Universiteit van Amsterdam, in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

3.4. Beslisregels

De visitatie is uitgevoerd conform het Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs van de NVAO. In het accreditatiestelsel is voor de beoordeling op facetniveau een vierpuntsschaal voorgeschreven (onvoldoende, voldoende, goed of excellent) en op onderwerpniveau een tweepuntsschaal (voldoende of onvoldoende).

De commissie heeft de standaard beslisregels van QANU gevolgd. Deze zijn:

- de beoordeling ‘onvoldoende’ geeft aan dat de opleiding niet voldoet aan de criteria voor basiskwaliteit die gelden voor het desbetreffende facet;
- de beoordeling ‘voldoende’ geeft aan dat de opleiding voldoet aan de criteria voor basiskwaliteit die gelden voor het desbetreffende facet;
- de beoordeling ‘goed’ geeft aan dat de opleiding aantoonbaar uitstijgt boven het niveau dat wordt vastgelegd door de criteria voor basiskwaliteit die gelden voor het desbetreffende facet;
- de beoordeling ‘excellent’ geeft aan dat de opleiding als een voorbeeld van *international best practice* mag worden beschouwd met betrekking tot het desbetreffende facet.

De standaard beoordeling is ‘voldoende’, waarbij de opleiding voldoet aan de gestelde criteria.

In ogen van de commissie kan zij het oordeel ‘voldoende’ toekennen, ook wanneer zij kritische opmerkingen heeft gemaakt. Het is dan wel noodzakelijk dat er tegenover die

kritische opmerkingen ook positieve observaties staan. Ook acht de commissie het mogelijk dat zij, als deze kritische opmerkingen adequaat worden opgepakt door de faculteit, bij een volgend bezoek tot het oordeel ‘goed’ zou kunnen komen.

Wanneer een commissie een nationale ‘good practice’ heeft aangetroffen, luidt het oordeel in principe ‘goed’. Wanneer er binnen een facet zowel een kanttekening wordt gemaakt als een ‘good practice’ wordt uitgesproken, wordt een gemiddelde score gegeven. In de uitzonderlijke situatie dat de commissie besluit een ‘excellent’ voor een facet te geven, wil ze daarmee aangeven dat dit een internationale ‘best practice’ is, dat navolging verdient in de academische wereld.

3.5. Rapportage

De projectleider stelt op basis van de bevindingen van de commissie per instelling een conceptrapport op. Voor de rapportages is bewust gekozen voor bondige teksten, voor zowel beschrijvingen als oordelen. Wanneer mogelijk wordt in de beschrijving aangegeven welke aspecten gelden voor alle opleidingen. Daarna volgt per opleiding een korte toelichting of uitbreiding. In de beoordeling wordt hetzelfde proces gevolgd.

Het conceptrapport wordt in eerste instantie aan de voorzitter van de commissie voorgelegd en daarna aan de overige subcommissieleden. Na vaststelling van het conceptrapport wordt deze naar de betrokken faculteit gestuurd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen wordt met de voorzitter van de commissie besproken en, indien nodig, met de overige subcommissieleden. De definitieve tekst wordt aan alle commissieleden toegestuurd voor een laatste ronde commentaar waarna het rapport wordt vastgesteld.

4. Het Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid 2010

4.1. Totstandkoming domeinspecifiek referentiekader

Het Disciplineoverlegorgaan Rechtsgeleerdheid (DRG) heeft op 25 november 2009 een domeinspecifiek referentiekader vastgesteld dat is aangeboden aan de visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid 2010. Het betreft een gezamenlijk kader domeinspecifieke eisen voor de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel recht, Internationaal en Europees recht en Fiscaal recht en de bijbehorende doorstroommasters zoals Rechtsgeleerdheid, Nederlands Recht, Notarieel recht, Internationaal en Europees recht en Fiscaal recht. Ook de andere (selectieve) juridische bachelor- en masteropleidingen hebben zich in hun afzonderlijke zelfstudies gebaseerd op de hoofdlijnen van dit algemeen kader.

Voorliggend domeinspecifiek referentiekader heeft als uitgangspunt voorgaande referentiekaders ten behoeve van de visitatierapporten van de commissie Rechtsgeleerdheid (november 2002) en van de commissie Juridische Opleidingen Leiden (februari 2007), waar nodig gewijzigd of aangevuld. Op 31 augustus 2010 heeft de commissie Rechtsgeleerdheid het domeinspecifiek referentiekader zonder wijzingen vastgesteld.

4.2. Rechtswetenschappelijke opleidingen en de maatschappij

Juridische bachelor- en masteropleidingen hebben tot doel disciplinebekwame en maatschappelijk bekwame juristen op te leiden en te vormen, met een kritische, academische geest, en in staat zelfstandig probleemsituaties te ontleden en tot een oplossing te brengen. Daartoe moeten zij analytisch, kritisch evaluatief, maar ook synthetisch kunnen denken. Het wetenschappelijk niveau en de maatschappelijke relevantie van de opleiding moeten zijn gegarandeerd; het aanleren van vaardigheden vindt in de opleiding een plaats. Het spreekt vanzelf dat actuele ontwikkelingen in relatie tot hun maatschappelijke achtergrond voldoende aandacht behoren te krijgen. De opleiding tot jurist dient als het ware “in context” te worden beschouwd.

De relatie tussen het recht en de samenleving verandert voortdurend. De samenleving wordt pluriformer en mede daardoor complexer. Ook het recht wordt pluriformer en complexer. Het recht bestaat niet alleen uit wetgeving en rechtspraak, maar ontstaat evenzeer in interactie met internationale en Europese regelgeving en rechtspraak, alsmede via soft law, zoals aanbevelingen, convenanten, codes of conduct, Europese harmonisatie, beïnvloeding door rechtsvergelijking, enz. Burgers worden bovendien mondiger, het aantal rechtsregels neemt toe en er lijkt sprake van een toenemende juridisering van de samenleving. Europese integratie en mondialisering maken rechtsvergelijking, Europees recht en internationaal recht steeds belangrijker. Bovendien moet een jurist, in welke setting hij of zij ook komt te werken, steeds alerter zijn op rechtssystemen en rechtsculturen van andere landen; juridische problemen trekken zich steeds minder aan van landsgrenzen.

Juristen werken in uiteenlopende functies en rollen. Er zijn meer juristen buiten de traditionele juridische beroepen dan daarbinnen. De juridische opleidingen leiden uiteraard op tot de traditionele juridische beroepen, maar ook tot een veelheid van andere werkzaamheden waarvoor academische attitude, kritische analyse, schrijf- en spreekvaardigheid gewaardeerd worden. De juridische opleidingen richten zich daarom niet alleen op de beroepseisen voor advocatuur, rechterlijke macht en notariaat, ook al blijven deze beroepseisen de kern van veel opleidingen (al is het maar omdat aan het Civiel Effect specifieke wettelijke eisen zijn opgelegd). De opleidingen streven een goede afstemming met de arbeidsmarkt na door het

onderhouden van contacten met voor de hand liggende beroepsorganisaties resp. werkgevers en het afnemend beroepenveld, onder meer door middel van geformaliseerde contacten, gastdocenten, stages, career services e.d. Een afgestudeerde jurist moet, ten slotte, ook toegerust zijn om toegelaten te kunnen worden tot een promotietraject, zowel via een research master als via een andere ‘gewone’ academische master, ook al kiest slechts een heel klein deel van de afgestudeerden voor zo’n onderzoekstraject.

Daarnaast zijn deze universitaire opleidingen ook in formele zin de voorbereiding op de specifieke beroepspraktijk (zie paragraaf 4.3). Juristen kunnen zich ontwikkelen tot academisch geschoolde specialisten die zich op hun terrein kunnen meten met hun academische beroepsgenoten waar ook ter wereld. Maar evenzeer is er vraag naar academisch geschoolde generalisten, in het bijzonder voor de eerstelijns advisering en beleidsvoorbereiding en overigens op een veelheid aan plaatsen in de arbeidsmarkt.

Noemt iemand zich ‘jurist’, dan houdt dat niet meer als vanzelfsprekend in dat hij een universitair getuigschrift bezit of een getuigschrift dat kwalificeert voor de traditionele juridische beroepen (zittende en staande magistratuur; advocatuur; notariaat, belastingadviseur). Want ook het hoger beroepsonderwijs leidt juristen op. Deze juristen onderscheiden zich in programma, diepgang en oriëntatie van de universitaire, rechtswetenschappelijke opleidingen. Waar hierna over ‘jurist’ wordt gesproken, wordt bedoeld op de academisch opgeleide jurist.

De academische bachelor- en masteropleidingen richten zich op het opleiden van juristen die onafhankelijk en kritisch hebben leren denken, die niet alleen antwoorden op vragen leren vinden, maar evenzeer vragen blijven stellen bij de antwoorden. Zij leggen de fundamenten voor het eigen maken van de methode van rechtswetenschappelijk onderzoek. Dit komt tot uiting in de eindkwalificaties van de opleidingen.

4.3. Doelstellingen, niveau en oriëntatie van de bachelor- en masteropleidingen

1. Juridische opleidingen zijn gericht op de vorming van juristen. Zij bieden daartoe samenhangende bachelor- en mastercurricula aan.
2. Juristen zijn inzetbaar in traditionele juridische beroepen en voorts in uiteenlopende andere (juridische) functies op academisch niveau. Voor de traditionele juridische beroepen zoals binnen de rechterlijke macht en de advocatuur zijn postinitiële beroepsopleidingen vereist. Ook voor de fiscalisten en het notariaat zijn er specifieke beroepsopleidingen na de universitaire masteropleidingen.
3. Het niveau van de opleidingen is academisch in de zin dat, zoals beschreven, een kritische, reflectieve en evaluatieve attitude wordt bijgebracht, naast een state of the art-kennis van inhoud, en beheersing van vaardigheden.
4. De opleidingen bouwen voort op de kennis en vaardigheden van het vwo en leiden via een bacheloropleiding waarin de basis academische vaardigheden en kennis wordt bijgebracht en getraind, op tot een masteropleiding die verdieping, specialisatie en/of verbreding biedt. In de loop van de opleiding wordt het academisch gericht accent sterker.
5. Tenslotte leiden de masteropleidingen studenten zowel tot de kwalificaties van relevante (beroepsgerichte) post-initiële opleidingen en tot zogenoemde advanced masters op nationaal, maar ook en vooral, op internationaal niveau, als tot een functie als beginnend rechtswetenschappelijk onderzoeker, op.

Deze vijf hoofddoelstellingen kunnen worden vertaald in specifieke eindkwalificaties die hierna zijn omschreven en die tezamen met het voorafgaande het kader geven voor een beoordeling van de juridische opleidingen.

4.4. (Inter)nationale benchmark van de opleidingen nog niet mogelijk

Een internationale vergelijking van doelstellingen, niveau en oriëntatie van rechtswetenschappelijke opleidingen is voorlopig nog niet mogelijk. Opleidingen hebben (deels) niet alleen een verschillend object van studie, maar ook is de inbedding en structurering ervan (zelfs binnen Europa) zeer verschillend in toelating tot de opleiding, duur van de opleiding, regulering ervan en eindtermen (de aansluiting op postinitiële opleidingen). Een internationale benchmark organisatie als CHE (opgezet vanuit Duitsland), heeft er daarom nog niet voor gekozen om zijn model open te stellen voor de (niet-Duitse) rechtenstudies; terwijl dat al wel is gedaan ten aanzien van psychologie, geneeskunde en economie bij voorbeeld.

Er zijn niettemin enkele buitenlandse benchmarks voor de eindtermen van juridische opleidingen beschikbaar. Een interessant uitgangspunt bieden bijvoorbeeld de Benchmarks for Law in Groot-Brittannië, waarin de vereiste kennis, vaardigheden en attitude van bachelors en masters zijn vastgelegd voor visitatie en accreditatie van de opleidingen aldaar. Maar vergelijking moet, zoals opgemerkt, altijd worden gezien in het licht van het nationale rechtsstelsel en de al dan niet wettelijke vereisten voor toetreding tot de traditionele beroepen in het desbetreffende land: advocaat, rechter, officier van justitie en notaris. Die zijn nog dermate verschillend dat deze in deze visitatieronde nog niet overgenomen kunnen worden.

Een andere interessante ontwikkeling is het project Tuning Sectoral Framework for Social Sciences (waaronder de juridische opleidingen vallen). Dit project zal naar verwachting in de toekomst handvatten bieden om nationale juridische opleidingen onderling te vergelijken.

Binnen Nederland, dus tussen de faculteiten onderling, bestaat er nog geen benchmark. Wel wordt er binnen de discipline veel informatie uitgewisseld en afgestemd, bijvoorbeeld over onderwijsvernieuwingen. Om toch in deze lacune te voorzien zullen de faculteiten bovenop de visitatie conform de vigerende procedure vragen om een rapport waarin de visitatiecommissie best practices aangeeft, af te leiden uit de (conform de maatstaven) aangeleverde zelfstudies. Aan de hand daarvan kan door de Nederlandse faculteiten verder gewerkt worden aan maatstaven die zicht kunnen geven op essentiële benchmarks.

4.5. Beroepsvereisten

Op een aantal manieren is voorzien in het formaliseren van de aansluiting van de rechtswetenschappelijke opleidingen op de specifieke juridische beroepen (zie ook paragraaf 4.7 voor een specificatie van de beroepsvereisten).

- In het Disciplineoverlegorgaan Rechtsgeleerdheid (DRG) van 10 november 2005 is de wijze van toelating tot de opleidingen van de advocatuur en de rechterlijke macht geoperationaliseerd, conform Besluit beroepsvereisten advocatuur, artikel 1 en Advocatenwet, artikel 2 en Besluit rechtspositie rechterlijke ambtenaren, artikel 38b lid 2 en Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren, artikel 1d.
- Bij besluit van 18 september 2008 is de aansluiting van de aan een hogeschool verkregen graad Bachelor, bij afronding van de opleiding hbo-rechten met een schakelprogramma, met de aan een universiteit verkregen graad Bachelor op het gebied van het recht geregeld.
- De wettelijke Beroepsvereisten voor de opleiding tot kandidaat-notaris zijn vastgesteld door de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie bij Koninklijk Besluit van 31 mei 1999 (Stb. 1999, 228).
- De Beroepsvereisten van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs zijn vastgelegd in de Statuten van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (art. 5, januari 2009).

Alle Nederlandse juridische wo-masteropleidingen beoordelen bij afstuderen of voldaan is aan de relevante beroepsvereisten. Bij een positief oordeel geven zij een verklaring Civiel Effect af.

Door de koppeling van de meeste opleidingen aan het Civiel Effect (waarvoor minimaal vereist is een vierjarige opleiding te weten een LL.B én een LL.M) is er tot op heden geen duidelijk identificeerbare arbeidsmarkt voor wo- LL.B's tot stand gekomen. Veruit de meeste studenten in de universitaire juridische opleidingen prefereren vanwege het civiel effect minimaal een LL.B én een LL.M of master. De arbeidsmarkt geeft momenteel ook de voorkeur aan 'volledig' afgestudeerde juristen, zodat faculteiten studenten er op wijzen dat het verstandig is de arbeidsmarkt niet te betreden met louter een bachelordiploma. De praktijk leert dat een masterdiploma een cruciaal vervolg vormt op de bachelorfase.

4.6. Eindkwalificaties van de opleidingen

Op basis van nationale en relevante internationale vergelijkingen van eindkwalificaties en in een poging een maximale aansluiting te realiseren op het beroepsveld, maakt iedere rechtswetenschappelijke opleiding keuzes bij het opstellen van de eindkwalificaties. Voor het volledige overzicht van eindkwalificaties wordt verwezen naar de zelfstudies van de afzonderlijke opleidingen.

Aan de basis van deze kwalificaties van de rechtswetenschappelijke opleidingen in Nederland ligt de vertaling van de algemene doelstellingen van de opleidingen op het gebied van kennis, inzicht, vaardigheden en attitude in eindkwalificaties. Bij deze eindkwalificaties wordt onderscheid gemaakt tussen algemene en vakspecifieke eindkwalificaties. Zie ook hiervoor de zelfstudies van de afzonderlijke opleidingen.

Kennis en inzicht

De afgestudeerde jurist beheerst de juridische kernleerstukken van de hoofdonderdelen van het Nederlands recht: privaatrecht, staats- en bestuursrecht, strafrecht, en internationaal en Europees recht. Dat geldt zowel voor de materiële als voor de formele aspecten, waarbij bij de studie van het nationale recht ook de Europees- en internationaalrechtelijke dimensie de vereiste aandacht hebben gekregen, voortbouwend op de kennis die in de bachelorfase is opgedaan. (NB: het vorenstaande richt zich primair op opleidingen die civiel effect beogen; waar dat niet het geval is kunnen er afwijkingen bestaan; daarvoor wordt naar de zelfstudies verwezen).

Parate kennis alleen is echter niet voldoende. De halfwaardetijd van juridische kennis wordt immers steeds korter. De eisen die aan juristen worden gesteld zijn daarom steeds flexibeler, actueler en meer divers. Faculteiten streven daarom naar werkelijk inzicht in het recht bij hun studenten, in een academische omgeving waarin de 'waarom-vragen' kunnen bloeien. Dat betekent dat naast de vorenbedoelde vakinhoudelijke kennis, methoden gedoceerd worden om de nieuwste relevante ontwikkelingen en veranderingen bij te houden. Inzicht in de grote juridische families (Common Law, Civil Law), in de historische en filosofische ontwikkeling van het recht en in de methode van rechtsvergelijking moeten geïntegreerd zijn in het onderwijs. De afgestudeerde moet aldus in staat zijn om permanent zijn juridische kennis te actualiseren en zich eventueel op nieuwe terreinen te specialiseren. Het voorgaande veronderstelt een groeiende nadruk op het verwerven van academische vaardigheden van (levenlang) leren, het verwerven van een internationale attitude, het vertalen van maatschappelijke vraagstukken, het reflecteren op het recht en het zoeken naar vragen en problemen, en naar antwoorden en oplossingen, het verwerven van analytisch vermogen en het aanleren van het vermogen kritisch te denken, schrijven en presenteren.

Vaardigheden

Essentieel is het vermogen om een juridische casus te kunnen formuleren en oplossen. Daartoe behoort het op adequate wijze kunnen verzamelen, verwerken en waarderen van de relevante feiten en het op een casus toepassen van rechtsregels. Vaardigheden die tijdens de opleiding verworven worden zijn: het opstellen van een probleemstelling en onderzoeksopzet; het analyseren van de relevante gegevens; het juiste gebruik van bronnen; het juridisch kunnen argumenteren en oordelen; helder en correct formuleren (mondeling en schriftelijk); het over de grenzen van het eigen specialisme en van het recht heen kunnen kijken; en onderzoeksvaardigheden.

Een jurist moet bovendien in staat zijn juridische kennis en een juridisch oordeel schriftelijk en mondeling aan vakgenoten en anderen over te dragen. De taal staat als werkinstrument van de jurist centraal. Een correcte, goede en heldere mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal (of van de Engelse taal indien de voertaal van de opleiding Engelstalig is) is onontbeerlijk. Voorts mag kennis van de Engelse juridische terminologie in de huidige maatschappelijke context niet ontbreken.

Attitude

Tijdens de opleiding moet de aankomende jurist zich de rechtscultuur of de rechtsculturen eigen maken. Hij moet een beroepsethische houding ontwikkelen en zich ervan bewust zijn in welke maatschappelijke context het recht functioneert en wat, in samenhang daarmee, zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid is. Het onderwijs en de onderwijsomgeving moeten de student hierbij behulpzaam zijn. Het is essentieel bij de student een natuurlijke belangstelling te wekken en te stimuleren voor juridische vraagstukken en voor het juridisch denken, evenals voor de functie van het recht in de samenleving.

Samengevat

In de rechtswetenschappelijke opleidingen dient inzicht in de wezenlijke kenmerken van het recht centraal te staan:

- a. de maatschappelijke functie van het recht,
- b. de kernbegrippen, de voornaamste rechtsgebieden binnen het recht en het recht als samenhangend systeem,
- c. de grenzen van het recht, alsook de betrekkelijkheid ervan.

Met de opleidingen wordt beoogd:

- d. kennis, inzicht en vaardigheden op het gebied van het recht te verwerven, evenals algemene academische vaardigheden.
- e. waarbij het recht wordt beschouwd mede in zijn Europese, internationale, en rechtsvergelijkende context.

Voorts:

- f. Onder invloed van de voortschrijdende ontwikkelingen moet bij de doelstelling van de opleiding het accent niet alleen liggen op het verwerven van parate kennis, maar ook op het beheersen van de mogelijkheden tot kennisvergaring, kennisverwerking en kennistoepassing.
- g. Tevens mag verwacht worden dat faculteiten inspelen op de diverse niveaus van studenten door middel van extra begeleiding en mentoring enerzijds en anderzijds door talentbeleid voor excellente studenten.
- h. Studenten ontwikkelen in hun opleiding de benodigde academische vaardigheden. Daaronder wordt in dit kader verstaan:

- a. het ontwikkelen van competenties (kennis, inzicht, praktische vaardigheden en attitudes) ten aanzien van denken, handelen en communiceren;
- b. het hanteren van een relevant wetenschappelijk instrumentarium;
- c. wetenschappelijk communiceren;
- d. het hanteren van specifieke kennis op het gebied van het recht in een bredere wetenschappelijke, historische, rechtsfilosofische, ethische en maatschappelijk-culturele context door middel van de inbedding daarvan in reguliere cursussen dan wel door het aanbieden van separate vakken;
- e. het kritisch kunnen omgaan met rechtsregels en rechtspraak en het vermogen om nieuwe oplossingen te zoeken en te vinden;
- f. het vermogen om nieuwe ontwikkelingen en nieuwe rechtsgebieden bij te houden en te exploreren; en
- g. het weten omgaan met de toenemende Europeanisering en internationalisering van het recht.

De wo-bacheloropleiding heeft als belangrijkste doelstelling de voorbereiding op een wo-masteropleiding. De wo-bacheloropleiding bevat daartoe een samenstel van civiel effect vakken en een breed overzicht van het juridische domein, zodat studenten een basis kennis hebben van het recht; een en ander aangevuld met de juridische vaardigheden en academische attitude en vermogens.

Een juridische vervolgmaster bouwt hierop voort, in die zin dat daarmee kan worden opgeleid tot de traditionele beroepen, tot advanced masters, tot onderzoeker en tot andere beroepen die een academische achtergrond vereisen en daartoe een master verlangen waarin de academische vaardigheden en kunde en kennis zijn aangescherpt en een aantal kennisdomeinen op meer specialistisch niveau zijn beproefd.

Een aantal te accrediteren bachelor- en masteropleidingen hebben een meer multidisciplinaire inslag (recht en...). De doelstellingen van die opleiding zijn dan ook minder specifiek op het juridische beroepenveld gericht, zonder tevens uit te sluiten dat studenten toch de weg er naar weten te vinden. Deze opleidingen dienen dan ook beoordeeld te worden op wat zij beogen te doen, namelijk afgestudeerden te trainen in raakvlakken tussen een paar disciplines.

4.7. Beroepsvereisten

Beroepsvereisten voor advocatuur en rechterlijke macht 'Civiel Effect'

In het Disciplineoverlegorgaan Rechtsgeleerdheid van 10 november 2005 is overeengekomen dat aan het masterdiploma het Civiel Effect verbonden kan worden (dat wil zeggen voldaan worden aan de beroepsvereisten voor toelating tot de opleidingen van de advocatuur en de rechterlijke macht) als de student aan de volgende voorwaarden heeft voldaan:

- Aan het masterexamen is de graad Master of Laws (LL.M.) verbonden, en
- het behaalde bachelorexamen en het masterexamen omvatten gezamenlijk tenminste 200 EC juridische vakken, waarvan minimaal 60 op masterniveau, en
- het afsluitend examen getuigt van grondige kennis en inzicht in de volgende rechtsgebieden.

Voor advocaten

- het privaatrecht, met inbegrip van het burgerlijk procesrecht;
- het strafrecht, met inbegrip van het strafprocesrecht, en

- één van de volgende drie vakken: staatsrecht, bestuursrecht met inbegrip van het administratief procesrecht of belastingrecht.

Voor rechterlijke ambtenaren

- burgerlijk recht, met inbegrip van burgerlijk procesrecht;
- strafrecht, met inbegrip van strafprocesrecht;
- bestuursrecht, met inbegrip van bestuursprocesrecht;

Beroepsvereisten voor de opleiding tot kandidaat-notaris van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie

Het besluit beroepsvereisten kandidaat-notaris luidt als volgt :

Het in artikel 6, tweede lid, onderdeel a, van de Wet op het notarisambt bedoelde afsluitend examen op het gebied van het recht, dat met goed gevolg afgelegd moet worden om het beroep van kandidaat-notaris te kunnen uitoefenen, omvat de volgende onderdelen:

- a. grondige kennis van en inzicht in de volgende onderdelen van het burgerlijk recht - mede in hun onderlinge samenhang - :
 1. het personen- en familierecht, in het bijzonder het huwelijksvermogensrecht,
 2. het ondernemingsrecht, in het bijzonder het rechtspersonen- en vennootschapsrecht,
 3. het vermogensrecht,
 4. het recht met betrekking tot registergoederen,
 5. het erfrecht, en
 6. het internationaal privaatrecht, voorzover van belang voor de notariële praktijkuitoefening;
- b. grondige kennis van en inzicht in het executierecht alsmede kennis van en inzicht in het burgerlijk procesrecht, beslag- en faillissementsrecht, voorzover van belang voor de notariële praktijkuitoefening;
- c. grondige kennis van en inzicht in het belastingrecht, voorzover van belang voor de notariële praktijkuitoefening;
- d. kennis van en inzicht in het bestuursrecht, voorzover van belang voor de notariële praktijkuitoefening;
- e. grondige kennis van en inzicht in het recht met betrekking tot het notariaat, in het bijzonder de Wet op het notarisambt;
- f. kennis van en inzicht in bedrijfseconomie, voorzover van belang voor de notariële praktijkuitoefening;
- g. schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in de vorm van een scriptie of een andere gelijkwaardige, schriftelijke, onderzoeksprestatie op juridisch gebied.

Beroepsvereisten van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs

Voor fiscale juristen brengt de doelstelling van de opleiding mee dat de verschillende fiscale heffingswetten, inclusief de formele, de internationale en Europese aspecten diepgaand en in evenwichtige mate aan de orde moeten komen. Daarnaast moeten de studenten kennis van de hoofdlijnen van het privaatrecht, bestuursrecht en de bedrijfseconomie in het curriculum verwerven. Aan sommige opleidingen belastingrecht is het Civiel Effect, in de zin van de zogenaamde ‘togaberoepen’) verbonden, aan andere niet. De Commissie van Beoordeling van de NOB heeft deze statutaire vereisten geoperationaliseerd aldus, dat voor toelating tot het lidmaatschap een aantal materiële eisen aan deze fiscale opleidingen zijn verbonden (zie: <http://www.nob.net/?q=node/107>): minimaal 52 EC dienen besteed te worden aan zuiver

belastingrechtelijke vakken, waarvan tenminste 30 in de mastersfase; minimaal 9 EC worden besteed aan privaatrecht, en minimaal 9 EC aan economie.

Schakelprogramma hbo-rechten

Overigens zijn bij besluit van 18 september 2008 de beroepsvereisten voor advocatuur en rechterlijke macht, en notaris gewijzigd in verband met de gelijkstelling in het kader van de vereisten voor toetreding tot geregementeerde juridische beroepen, van de aan een hogeschool verkregen graad Bachelor, bij afronding van de opleiding hbo-rechten met een schakelprogramma, met de onderwijseenheden op het gebied van recht die worden aangeboden door een universiteit of de Open Universiteit met een totale studielast van ten minste 60 EC.

DEEL II: OPLEIDINGSRAPPORT

5. Rapport over de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en de masteropleidingen Nederlands recht, Notarieel Recht, Internationaal en Europees Recht, Recht en Onderneming, Law and Economics, International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation van de Universiteit Utrecht

Administratieve gegevens

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Naam opleiding: Rechtsgeleerdheid
CROHO-nummer: 50700
Niveau: bachelor
Oriëntatie: wo
Studielast: 180 EC
Graad: Bachelor of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding Nederlands recht

Naam opleiding: Nederlands recht
CROHO-nummer: 66451
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd, deeltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding Notarieel Recht

Naam opleiding: Notarieel Recht
CROHO-nummer: 60165
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht

Naam opleiding: Internationaal en Europees Recht
CROHO-nummer: 66829
Niveau: master

Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding Recht en Onderneming

Naam opleiding: Recht en Onderneming
CROHO-nummer: 60741
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding Law and Economics

Naam opleiding: Law and Economics
CROHO-nummer: 60742
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 14 november 2012

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

Naam opleiding: International Law of Human Rights and Criminal Justice
CROHO-nummer: 75034
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws
Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 9 september 2013

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Naam opleiding: International Business Law and Globalisation
CROHO-nummer: 75035
Niveau: master
Oriëntatie: wo
Studielast: 60 EC
Graad: Master of Laws

Variant(en): voltijd
Locatie(s): Utrecht
Einddatum accreditatie: 8 augustus 2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Rechtsgeleerdheid aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht vond plaats op 22, 23 en 24 maart 2011.

5.0. Structuur en organisatie van de faculteit

De Universiteit Utrecht (UU) heeft bijna 30.000 studenten en 8500 medewerkers. Zij biedt 45 bacheloropleidingen, 182 masteropleidingen en 32 lerarenopleidingen aan. Deze opleidingen worden georganiseerd door de zeven faculteiten van de UU en door vier Interfacultaire onderzoek- en opleidingsorganisaties. Deze faculteiten en instellingen worden centraal ondersteund door verschillende diensten.

De faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie bestaat uit de departementen: Rechtsgeleerdheid, Economie en Bestuurs- en organisatiewetenschap. De decaan is belast met de algemene leiding over de faculteit en legt verantwoording af aan de Rector Magnificus over het onderwijs en onderzoek. Het bestuur van de faculteit bestaat uit de decaan, de hoofden van de drie departementen, de directeur en een student-assessor. De decaan richt zich op algemene strategie, personeel en internationalisering. De departementshoofden hebben in hun rol als vicedecaan ieder een eigen portefeuille.

De opleidingen Rechtsgeleerdheid worden verzorgd door het departement Rechtsgeleerdheid. Het bestuur van het departement bestaat uit het departementshoofd, de onderwijsdirecteur, de onderzoeksdirecteur, de directeur bedrijfsvoering en de student-assessor. Het departement kent de volgende afdelingen waarin de wetenschappelijke deelgebieden zijn ondergebracht:

- Fiscaal Recht (in afbouw);
- Molengraaff Instituut voor Privaatrecht;
- Rechtstheorie;
- Staats- en Bestuursrecht;
- Internationaal en Europees recht;
- Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.

Het departement verzorgt de volgende opleidingen:

- Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid
- Masteropleiding Nederlands Recht
- Masteropleiding Notarieel Recht
- Masteropleiding Internationaal en Europees Recht
- Masteropleiding Recht en Onderneming
- Masteropleiding Law and Economics
- Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice
- Masteropleiding International Business Law and Globalisation
- Masteropleiding Criminologie
- Masteropleiding Conflict and Security Law
- Onderzoeksmaster Legal Research

De drie laatstgenoemde maken geen deel uit van de visitatie.

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* is ondergebracht in de Undergraduate School of Law die onder leiding staat van de onderwijsdirecteur. In deze School worden de organisatie en coördinatie van het onderwijs, de bewaking van de kwaliteit van het onderwijs en de uitvoering van de onderwijs- en examenregelingen geregeld. De masteropleidingen en de promotietrajecten zijn ondergebracht in de facultaire Graduate School. Deze School heeft twee divisies: de divisie ‘academic masters’ onder leiding van de portefeuillehouder masteropleidingen en de divisie ‘researchmasters en PhD-trajecten’ onder leiding van de portefeuillehouder onderzoek. In de Graduate School worden overstijgende en strategische zaken van de opleidingen en de borging van de kwaliteit van de opleidingen besproken. De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en uitvoering van het onderwijs ligt ook bij de onderwijsdirecteur en is voor wat betreft de uitvoering van het onderwijs bij de masteropleidingen deels gedelegeerd aan de programmaleiders.

5.1. Het beoordelingskader

5.1.1. Doelstellingen opleiding

F1: Domeinspecifieke eisen

De eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk).

Beschrijving

De eindkwalificaties van de verschillende opleidingen zijn opgenomen in Bijlage D. In de zelfstudies hebben de opleidingen uiteengezet hoe de eindkwalificaties zich verhouden tot het domeinspecifieke referentiekader dat is opgesteld voor de visitatie van het cluster Rechtsgeleerdheid (zie hoofdstuk 4). Daarnaast lichten de opleidingen hun profilering toe in de zelfstudies.

De masteropleidingen kennen enkele gemeenschappelijke eindkwalificaties. Elke masteropleiding heeft ook opleidingsspecifieke eindkwalificaties geformuleerd.

Tijdens het bezoek heeft de commissie met verschillende panels gesproken over de eindkwalificaties en doelstellingen van enkele opleidingen. Daarbij is gesproken in welke mate het onderwerp ‘ethiek’ naar voren komt in de eindkwalificaties van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid*. Volgens docenten worden ethische kwesties behandeld in de afzonderlijke vakken en tijdens de arbeidsmarktorientatie.

De masteropleiding *Internationaal en Europees recht* kent twee programma’s (zie beschrijving programma). Tijdens de visitatie gaven zowel studenten als docenten aan dat de twee programma’s volledig gescheiden trajecten zijn en eigen eindkwalificaties kennen. De opleiding meldde dat de aanvraag om de twee programma’s per 1 september 2011 op te splitsen in de masteropleiding Public International Law en de masteropleiding European Law.

Oordeel

De commissie heeft de opleidingen vergeleken met het domeinspecifiek referentiekader, dat is vastgesteld in het kader van de evaluaties van de opleidingen Rechtsgeleerdheid. In dit kader zijn de globale eisen van vakgenoten en het beroepenveld voor rechtswetenschappelijk onderwijs opgenomen. De commissie stelt vast dat de domeinspecifieke eisen, hoewel breed geformuleerd, een goed inzicht geven in de eisen die door vakgenoten en de beroepspraktijk worden gesteld en een goede basis vormen voor de eindkwalificaties.

De commissie heeft de eindkwalificaties van de opleidingen bestudeerd en kennisgenomen van de profilering van de verschillende opleidingen. Zij heeft de eindkwalificaties vergeleken met de eisen uit het domeinspecifieke referentiekader.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De commissie oordeelt dat de eindkwalificaties van het curriculum breed geformuleerd en traditioneel zijn. De commissie oordeelt dat er relatief weinig aandacht is voor de academische vorming in de eindkwalificaties, met name de onderdelen ‘analyseren’ en ‘reflecteren’ komen summier aan de orde.

De commissie oordeelt dat ethiek een belangrijk component is in juridische opleidingen, maar dat dit niet in de eindkwalificaties gespecificeerd is. De commissie adviseert om de aandacht die binnen het curriculum bestaat voor ethische kwesties te weerspiegelen in de eindkwalificaties.

De bacheloropleiding bestaat uit het togatraject, het notarieel traject en het multidisciplinair traject. (zie beschrijving programma). De naam togatraject is in de ogen van de commissie niet opportuun omdat er geen togamaster volgt op de bacheloropleiding. Ook zijn er geen specifieke togavaardigheden opgenomen in de eindkwalificaties (en het curriculum) van de bacheloropleiding.

Alle masteropleidingen

De algemene eindkwalificaties van alle masteropleidingen voldoen, zo heeft de commissie vastgesteld, aan de domeinspecifieke eisen. De afgestudeerden hebben gedegen kennis van en inzicht in de internationale en nationale maatschappelijke context van het gekozen rechtsgebied. Daarnaast heeft de commissie geconstateerd dat het zelfstandig vergaren van bestaande wetenschappelijke kennis terugkomt in de eindkwalificaties.

In de opleidingsspecifieke eindkwalificaties, zo heeft de commissie geconstateerd, worden de eindkwalificaties van het desbetreffende rechtsgebied uitgebreid. De commissie heeft over enkele van deze opleidingsspecifieke eindkwalificaties een opmerking.

De *masteropleiding Nederlands recht* heeft vijf programma's (zie beschrijving programma's). De commissie heeft geconstateerd dat de eindkwalificaties van het programma Grondslagen van het recht erg breed en daarmee ambitieus zijn. Aangezien deze variant zal ophouden te bestaan, is het niet relevant om de opleiding hier verder over te adviseren. Ook het Deeltijdprogramma zal ophouden te bestaan. De commissie weegt in haar oordeel alle programma's mee. Voorstellen voor verbetermaatregelen geeft zij voornamelijk over programma's die door de faculteit worden gecontinueerd.

De commissie is positief over de splitsing van de *masteropleiding Internationaal en Europees recht* in twee afzonderlijke masteropleidingen, omdat er op die manier meer recht wordt gedaan aan de inhoudelijke zwaartepunten van de twee programma's. Het zal bijdragen aan de profilering van de opleiding.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F2: Niveau: Bachelor en Master

De eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij algemene, internationaal geaccepteerde beschrijvingen van de kwalificaties van een Bachelor of een Master.

Beschrijving

In de zelfevaluatie-rapporten staan tabellen waarin de eindkwalificaties van de opleidingen worden verbonden aan de Dublin-descriptoren.

Oordeel

De commissie heeft de eindkwalificaties en hun relatie tot de Dublin-descriptoren bestudeerd. Zij is tot de conclusie gekomen dat de eindkwalificaties van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* in voldoende mate het vereiste niveau van een bacheloropleiding weerspiegelen. Zo vergaart de bachelorstudent kennis over de kerngebieden van het recht en ontwikkelt deze de vaardigheden om een wetenschappelijk onderzoek uit te voeren. Ook kan de afgestudeerde regelgeving in concrete gevallen toepassen.

De eindkwalificaties van de masteropleidingen weerspiegelen de eisen die daaraan worden gesteld, zo heeft de commissie vastgesteld. De eindkwalificaties geven aan dat het niveau van de kennis dat de student opdoet, een verdieping is ten opzichte van dat van de bachelorfase. Zo heeft de afgestudeerde gedegen kennis van en inzicht in de grondslagen, de beginselen, het systeem, de samenhang en de ontwikkeling van het recht, alsmede de rechtswetenschappelijke methoden. Ook heeft de afgestudeerde diepgaande kennis van en inzicht in de gebieden van het recht bestreken door het door hem gekozen rechtsgebied. De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingsspecifieke eindkwalificaties het verdiepende karakter van de opleidingen in voldoende mate weergeven. Tot slot heeft de commissie geconstateerd dat de afgestudeerde zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek kan opzetten en uitvoeren.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F3: Oriëntatie WO:

De eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de volgende beschrijvingen van een Bachelor en een Master:

- De eindkwalificaties zijn ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de relevante praktijk in het toekomstige beroepenveld.
- Een WO-bachelor heeft de kwalificaties voor toegang tot tenminste één verdere WO-studie op masterniveau en eventueel voor het betreden van de arbeidsmarkt.
- Een WO-master heeft de kwalificaties om zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te verrichten of multi- en interdisciplinaire vraagstukken op te lossen in een beroepspraktijk waarvoor een WO-opleiding vereist is of dienstig is.

Beschrijving

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* heeft als doelstelling het verwerven van brede basiskennis op het gebied van het recht, het ontwikkelen van algemene en juridische academische vaardigheden en de voorbereiding op een WO-masteropleiding. Een student met een bachelordiploma heeft, zonder nadere toelatingseisen, toegang tot de masteropleidingen Nederlands recht, Recht en onderneming, Law and Economics en Internationaal en Europees recht, en masteropleidingen van andere universiteiten. Studenten die het notarieel traject van de bacheloropleiding hebben afgerond, kunnen zonder nadere toelatingseisen doorstromen in de masteropleiding Notarieel recht. Studenten met een bachelordiploma kunnen ook doorstromen in een privaat gefinancierde master.

De *masteropleidingen* zijn, zo wordt er in de zelfstudie vermeld, primair gericht op uitstroom naar de arbeidsmarkt. Daarnaast kunnen afgestudeerde masterstudenten zich kwalificeren voor toegang tot relevante (beroepsgerichte) postinitiële opleidingen en advanced masters op nationaal en internationaal niveau, en kunnen ze starten in een functie als beginnend rechtswetenschappelijk onderzoeker. Per masteropleiding bestaan daarnaast ook specifieke uitstroommogelijkheden. Zo werken afgestudeerden van de opleiding Internationaal en Europees recht bijvoorbeeld als beleidsmedewerker bij Europese organisaties en niet-gouvernementele organisaties.

Oordeel

De commissie heeft geconstateerd dat de eindkwalificaties van de opleidingen in voldoende mate zijn ontleend aan de eisen van de internationale wetenschapsbeoefening en aansluiten op de relevante beroepspraktijk (zie facet 1). Daarnaast heeft de commissie onderzocht of de eindkwalificaties de toegang bieden tot een vervolgopleiding en/of de arbeidsmarkt en of deze voldoende academisch georiënteerd zijn.

De commissie stelt vast dat de eindkwalificaties studenten van de *masteropleiding Nederlands recht* in staat stellen om het civiel effect te behalen. Een afgestudeerde van de *masteropleiding Notarieel recht* heeft het civiel effect ten behoeve van het notariaat behaald, zoals het KB Beroepsvereisten kandidaat-notaris voorschrijft. De overige masteropleidingen besteden in hun eindkwalificaties aandacht aan het toepassen van de opgedane kennis en vaardigheden in casus uit de beroepspraktijk. Daarmee heeft de commissie vastgesteld dat de eindkwalificaties toegang bieden tot de arbeidsmarkt.

De commissie heeft geconstateerd dat afgestudeerden van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* over voldoende kennis, vaardigheden en inzicht beschikken om door te stromen naar één van de masteropleidingen die het departement aanbiedt. De afgestudeerden van de masteropleidingen zijn in staat een promotietraject aan te vangen. De commissie stelt daarmee vast dat afgestudeerden beschikken over de kwalificaties voor toegang tot een vervolgopleiding.

De commissie concludeert dat de eindkwalificaties voldoende academisch zijn georiënteerd en expliciet verwijzen naar aspecten van wetenschappelijke vorming. Zo kan een afgestudeerde juridische argumentatie opbouwen en een juridisch oordeel vormen. Een afgestudeerde van een masteropleiding kan zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek opzetten en uitvoeren.

De commissie komt voor alle opleidingen tot het oordeel voldoende.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Doelstellingen opleiding

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Doelstellingen opleiding. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel **voldoende**, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

5.1.2. Programma

Beschrijving van de programma's

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid heeft een omvang van 180 EC en bestaat uit drie trajecten, namelijk het togetraject, het notarieel traject en het multidisciplinair traject. Ongeveer 80% van de studenten volgt het togetraject. De eerste studenten die het multidisciplinaire traject volgen zijn daar enkele weken voor het visitatiebezoek van de commissie mee begonnen. Tijdens het bezoek heeft de commissie daarom niet gesproken met studenten van het multidisciplinaire traject, enkel met studenten van het togetraject en het notarieel traject.

De bacheloropleiding start met een verplicht deel van anderhalf jaar, waarin alle kerngebieden van het recht aan de orde komen.

In september 2005 is het Utrecht Law College (ULC), het honoursprogramma van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, gestart. Het ULC biedt, zo meldt de zelfstudie, aan maximaal 75 studenten (ongeveer 10% van de reguliere instroom) kleinschalig onderwijs in

een stimulerende omgeving. Hoewel het programma en de toetsen hetzelfde zijn, bestaan er ook verschillen. Zo zijn de ULC-studenten gedurende twee jaar ingedeeld in een vaste werkgroep. Verder worden veel extra activiteiten aangeboden die aansluiten bij de stof en bij de ambities, interesses en capaciteiten van studenten. Deze activiteiten zijn gericht op de praktijk (praktijkbezoeken, stages, oefenrechtbanken, gastcolleges), op het verwerven van juridische vaardigheden (workshops, oefenrechtbanken, onderzoek doen) en op academische verdieping (gastcolleges, modules). De activiteiten worden niet alleen georganiseerd door de docenten, maar ook door de studenten zelf.

Masteropleidingen

Het departement heeft een standaardmodel ingevoerd voor de opbouw van de programma's van de masteropleidingen: een verplicht verdiepend blok van 22,5 EC, een verplicht verdiepend specialistisch blok van 15 EC, een vrij keuzevak van 7,5 EC en een masterscriptie van 15 EC.

Het departement biedt studenten van de masteropleidingen *Nederlands recht* (met uitzondering van het deeltijdprogramma), *Internationaal en Europees recht* en *Recht en onderneming* de mogelijkheid het Excellent Master Tracé (EMT) te volgen. Studenten worden geselecteerd voordat de masterprogramma's van start gaan. Binnen het EMT krijgen studenten in groepjes van vijf tot zes studenten extra onderwijs, waar het accent ligt op inhoudelijke verdieping. Daarnaast nemen de studenten deel aan een overkoepelende EMT-module via kleinschalig onderwijs. Het traject wordt afgerond met een Topstage, onderzoeksopdracht, publicatie of reflectieverslag met eindgesprek. De extra studiebelasting is volgens de zelfstudie substantieel; studenten besteden gemiddeld per week tien extra uren aan hun studie.

Masteropleiding Nederlands recht

De masteropleiding Nederlands recht kent vijf programma's. Voor bijna alle programma's geldt dat studenten drie verplichte vakken van elk 7,5 EC volgen en een scriptie schrijven van 15 EC. Vier van deze programma's zijn verder onderverdeeld in tracks. Vier van de vijf programma's hebben twee instroommomenten; één in september en één in februari. Daarnaast zijn er twee programma's die in de toekomst niet meer worden aangeboden.

- Het programma Grondslagen van het recht wordt na het academische jaar 2011-2012 niet meer aangeboden;
- Het programma Privaatrecht heeft drie tracks, te weten Handelsrecht, Burgerlijk recht en Intellectueel Eigendomsrecht. In elke track kiezen studenten twee gebonden keuzevakken van beiden 7,5 EC;
- Het programma Staats- en bestuursrecht heeft een track Algemeen Staats- en bestuursrecht en een track Omgevingsrecht. De vakken Staatsrecht: Verdieping, Bestuursrecht: Verdieping en Europees Staats- en bestuursrecht worden door alle studenten gevolgd. Elke track heeft twee verplichte vakken.
- Het programma Strafrecht kent geen verschillende tracks;
- Ook de Deeltijdvariant kent geen afzonderlijke tracks. Het programma heeft alleen een instroommoment in september. Daarnaast wordt het onderwijs van de verplichte cursussen van het programma na het academische jaar 2011-2012 niet meer in de avonduren aangeboden.

Masteropleiding Notarieel recht

De masteropleiding Notarieel recht heeft twee instroommomenten en bestaat uit 60 EC aan verplichte vakken.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

De masteropleiding Internationaal en Europees recht heeft twee programma's, namelijk European Law en Public International Law.

Masteropleiding Recht en onderneming

De masteropleiding Recht en onderneming heeft drie tracks, te weten Commerciële transacties, Arbeid en sociaal beleid en Markt en toezicht. Alle studenten van de masteropleiding volgen de vakken Ondernemingsrecht, Individueel en collectief arbeidsrecht en Mededingingsrecht. De opleiding heeft twee instroommomenten.

Masteropleiding Law and Economics

Het programma van de opleiding bestaat voor 37,5 EC uit juridische cursussen, voor 7,5 EC uit economische cursussen en voor 15 EC uit de masterscriptie.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De masteropleiding heeft twee tracks, te weten International Law of Human Rights en Internationalization of Crime and Criminal Justice. De masteropleiding biedt aan een selectieve groep studenten het Clinical Programme aan. Dit keuzeonderdeel bestaat uit International Criminal Justice (maximaal 6 studenten) en Inter-American Court of Human Rights (maximaal 6 studenten). Daarnaast is er een Externship Programme dat open staat voor beide richtingen. Het Externship Programme houdt in dat de student stage loopt in bij de in Den Haag gevestigde Hoven en Tribunalen.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

De studenten van de masteropleiding International Business Law and Globalisation volgen vier verplichte vakken en twee gebonden keuzevakken. De student mag alleen na goedkeuring van de programmaleider een keuzevak buiten het vakspecifieke aanbod volgen.

Een overzicht van de verschillende curricula is opgenomen in bijlage E.

F4: Eisen WO

Het programma sluit aan bij de volgende criteria voor het programma van een HBO- of een WO-opleiding:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek binnen relevante disciplines.
- Het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante wetenschappelijke discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek.
- Bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen heeft het programma aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Beschrijving

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

In de zelfstudie staat dat in de readers van alle trajecten recente artikelen uit wetenschappelijke tijdschriften en arresten worden opgenomen. Docenten van het togatraject gaven tijdens de gesprekken aan dat zij bewust kiezen voor het gebruik van handboeken, die zij aanvullen met voorbeelden uit de rechtspraak. Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de relatie tussen het onderwijs en onderzoek voor hen duidelijk tot uiting komt in het onderwijs. Zij

zijn positief over de lees- en debatclubs die enkele docenten organiseren om de connectie tussen hun onderwijs en onderzoek duidelijk te maken. De studenten van de verschillende trajecten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid gaven tijdens de visitatie aan dat hun docenten over hun onderzoek vertellen tijdens de colleges.

Studenten van het notarieel traject gaven aan over het algemeen op de hoogte te zijn van het onderzoek dat de docenten verrichten. Zo werkten diverse docenten in opdracht van de overheid aan het evalueren van een wet en lichtten zij dit tijdens de colleges toe. De meeste docenten die het bacheloronderwijs verzorgen hebben ook een onderzoeksaanstelling (zie facet 12).

Het departement, zo meldt de zelfstudie, heeft in aanvulling op de reeds bestaande vaardighedenlijn een handboek samengesteld met daarin de onderzoeksvaardighedeninstructie die vanaf september 2010 gebruikt wordt bij alle cursussen binnen de onderzoeksvaardighedenlijn. Deze onderzoeksvaardighedenlijn loopt door de gehele bacheloropleiding heen. Zo schrijven studenten in het eerste jaar aan de hand van een aangeleverde onderzoeksvraag en voorgeschreven literatuur een betoog voor de cursus Grondslagen van het recht. In de verschillende kernvakken in het tweede jaar leren de studenten om zelf literatuur te vinden en te beoordelen. In de rechtsvergelijkende vakken en het bachelorwerkstuk moeten de studenten de verschillende vaardigheden combineren. De onderzoeksvaardighedenlijn is in 2009-2010 voor het eerst in de praktijk gebracht. Tijdens de visitatie lieten de betrokkenen weten dat het daarom nog niet mogelijk is om de lijn te evalueren. Studenten en docenten van het togetraject gaven tijdens de gesprekken aan tevreden te zijn met de nieuw opgezette onderzoeksvaardighedenlijn.

De studenten van het notarieel traject gaven aan dat zij in verschillende vakken mondelinge vaardigheden oefenen. Dit resulteert uiteindelijk in de presentatie van hun bachelorscriptie. Tijdens de bachelorfase schrijven zij regelmatig een betoog. Studenten van het ULC besteden vooral in het tweede jaar extra aandacht aan de lijn.

De zelfstudie meldt dat studenten betrokken worden bij actuele debatten doordat in de readers recente artikelen uit arresten worden opgenomen die de actuele juridische debatten weergeven. Daarnaast besteedt de opleiding aandacht aan 'mediation'. In de oefenrechtbank bij het Kernvak Staats- en bestuursrecht II maken studenten een schriftelijke opdracht, waarin ze zowel argumenten voor eiser en verweerder aangeven. Vervolgens simuleren zij een hoorzitting bij een bezwarencommissie. Daarnaast organiseert de notariële studievereniging jaarlijks een debat, waar de studenten verplicht aan deelnemen.

Studenten worden in verschillende vakken geconfronteerd met de beroepspraktijk, zo meldt de zelfstudie. Bij het Kernvak Strafrecht II brengen studenten een bezoek aan een zitting in een rechtbank, met het doel om te toetsen in hoeverre de tot dan toe geleerde theorie overeenkomt met de praktijk. Verschillende kernvakken, waaronder Internationaal en Europees recht I en II, werken met een oefenrechtbank, waar studenten een fictieve zaak bij het Internationaal Gerechtshof naspelen. Verder gaven de studenten aan dat zij onder meer via gastcolleges in aanraking komen met de actuele praktijk. Bij het vak Onroerend goed verzorgde bijvoorbeeld de auteur van een boek over vastgoedfraude een college over de uitkomsten van zijn onderzoek.

Masteropleiding Nederlands recht

Volgens de zelfstudie komen in alle programma's de academische- en onderzoeksvaardigheden aan bod. Onderstaand volgen ter illustratie per programma enkele voorbeelden.

- Zo is in de cursus Rechtspraak en juridische retorica, programma Grondslagen van het recht, wekelijks een speciaal uur gereserveerd waarin studenten de resultaten van hun studie over een deelonderwerp presenteren en een kritische beschouwing wijden aan een kwestie, waarop discussie volgt;
- De studenten van het programma Privaatrecht gaven tijdens de gesprekken aan vrij veel papers te schrijven, zowel individueel als in groepsverband. Docenten van het programma Privaatrecht gaven tijdens het bezoek aan dat studenten in theorie een studiep pad kunnen kiezen waarin zij relatief weinig schrijfp opdrachten hoeven doen. De docenten pleiten daarom voor meer centrale sturing op de schrijfvaardigheden;
- In de algemene track van het programma Staats- en bestuursrecht schrijven de studenten, zo vertelden zij tijdens het bezoek, in het verplichte vak Practicum een memorie van toelichting. Studenten die de track Omgevingsrecht volgen, oefenen deze vaardigheden in mindere mate, zo vertelden studenten. Bij het voor beide tracks verplichte vak Staatsrecht: verdieping houden studenten presentaties. Dit vak wordt ook in de avonduren gevolgd door de deeltijdstudenten;
- De zelfstudie van het programma Strafrecht meldt dat studenten tijdens verschillende vakken onderzoeksvaardigheden trainen. Docenten lieten tijdens het bezoek weten dat zij overleggen welke vaardigheden in welk vak aan de orde komen. Studenten van dit programma lieten weten dat zij onder meer pleitnotities en noten bij arresten moeten schrijven.

Volgens de studenten met wie de commissie sprak zou in alle programma's behalve in het Deeltijdprogramma, meer aandacht kunnen bestaan voor discussie en presentatie.

De zelfstudie meldt dat de onderzoeksprogramma's waaraan de docenten deelnemen, worden gekoppeld aan het onderwijs van de masteropleiding. Tijdens het bezoek lieten de studenten weten dat dit voor hen niet altijd herkenbaar is.

- De zelfstudie vermeldt dat de cursus Rechtspraak en juridische retorica, variant Grondslagen van het recht, steunt op onderzoek dat door de docenten wordt verricht op het gebied van rechtspleging in het onderzoeksprogramma Europees publiekrecht;
- Studenten lieten tijdens het bezoek weten dat bij het programma Privaatrecht promovendi in de Capita selecta een Capita over hun onderwerp geven, zoals Mensenrechten;
- Studenten van het programma Strafrecht vertelden tijdens het bezoek dat het onderzoek van de docenten onder meer terug komt in de artikelen die zij annoteren;
- In twee verplichte vakken van het programma Staats- en bestuursrecht, zo staat in de zelfstudie, staan recente onderzoeksresultaten en publicaties centraal over onderwerpen waarnaar de betrokken docenten zelf ook onderzoek verrichten.

In alle programma's worden gastdocenten ingezet om colleges te geven over actuele kwesties binnen het vakgebied. In de zelfstudies worden enkele voorbeelden beschreven, zoals een gastcollege vlak na het faillissement van de DSB-bank (programma Privaatrecht). Het programma Staats- en bestuursrecht kent onder meer een Practicum, een pleitwedstrijd en een studentenparlement, waar het praktijkperspectief centraal staat. In het programma Strafrecht, zo meldt de zelfstudie, richten enkele vakken zich op specifieke beroepsvaardigheden. In de cursus Materieel strafrecht, dat ook wordt gevolgd door deeltijdstudenten, bestuderen studenten bijvoorbeeld een arrest. De cursus International Criminal Courts werkt toe naar de deelname van studenten aan een moot court waarin studenten de rol krijgen toegewezen van aanklager, advocaat of rechter en in die hoedanigheid proceshandelingen uit de procedure van het International Criminal Court voorbereiden. De studenten van het programma Strafrecht vertelden dat wanneer een docent in het nieuws is, dit op het web wordt gepubliceerd.

Masteropleiding Notarieel recht

De zelfstudie meldt dat de opleiding werkt met tussentoetsen, waarbij studenten onder andere annotaties schrijven en referaten houden. Studenten lieten weten dat zij inderdaad regelmatig schrijfoopdrachten krijgen tijdens de opleiding. Onderzoeksoopdrachten krijgen zij in mindere mate, zo stelden zij. Docenten gaven als voorbeeld van een onderzoeksoopdracht het dichtzetten van de Domkerk en de notariële vraagstukken die daarbij kwamen kijken. Zes studenten onderzoeken daarbij een onderdeel van het vraagstuk in een paper en dat bundelen ze als advies. Studenten gaven aan mondelinge vaardigheden meer te willen oefenen. Volgens de studenten oefenen zij tijdens de opleiding bijvoorbeeld niet voldoende met het voeren van gesprekken met cliënten.

In de zelfstudie wordt beschreven dat studenten in aanraking komen met actueel wetenschappelijk onderzoek, doordat zij worden aangemoedigd een scriptieonderwerp te kiezen dat aansluit bij het onderzoek van de docenten. Een voorbeeld hiervan was het meewerken van studenten aan een onderzoek voor een bijdrage in de bundel 'Handhaving van en door het Privaatrecht' van het Molengraaff Instituut.

Naast de genoemde voorbeelden van het opdoen van academische vaardigheden geeft de zelfstudie ook voorbeelden van praktijkgerichte vaardigheden. Zo stellen studenten een testament op. Studenten meldden dat zij punten krijgen voor het volgen van een stage, al is die activiteit extracurriculair. Studenten lieten verder weten met de actuele praktijk in aanraking te komen door gastcolleges. Als voorbeeld noemden zij een gastcollege van een notaris met een onconventionele werkwijze.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

De studenten van het programma Public International Law zijn positief over de combinatie van theorie en praktijk die de opleiding biedt. Zo schrijven studenten van beide programma's naast papers ook processtukken en annotaties. Verder houden zij presentaties in het Moot court.

Docenten gaven aan dat zij hun onderzoeksresultaten verwerken in hun colleges. Zo is het vak Conflict- en veiligheidsrecht (programma Public International Law) gestoeld op hun eigen onderzoek. Studenten van het programma European Law gaven tijdens de gesprekken aan dat onderzoek in voldoende mate terugkomt in het onderwijs.

Naast de inzet van gastdocenten en bezoeken aan internationale instellingen zoals het Internationaal Gerechtshof, sluiten de docenten in hun onderwijs aan bij actuele thema's en

vraagstukken. Zo gaan studenten tijdens het International Law Moot Court aan de slag met een actuele rechtszaak die aanhangig is gemaakt bij het Internationaal Gerechtshof.

Masteropleiding Recht en onderneming

Onderzoeks- en schrijfvaardigheden komen in meerdere vakken aan de orde. Zo maken studenten bij International Corporate Law and Business Transactions wekelijks schrijfoopdrachten waarbij zij regelgeving moeten toepassen, zelfstandig jurisprudentie analyseren en casussen oplossen. Academische vaardigheden, zoals mondeling presenteren en het schrijven van papers, worden volgens de docenten ontwikkeld in de gebonden keuzevakken. Een voorbeeld hiervan is het vak Privaat en publiek socialezekerheidsrecht, waar studenten onderzoek doen naar CAO's. Mondelinge vaardigheden worden onder andere bij het vak Mededingingsrecht getoetst; in dit vak schrijven studenten een paper dat zij vervolgens moeten presenteren.

De zelfstudie vermeldt dat studenten de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan onderzoeksprojecten van stafleden die onderwerpen aandragen voor papers of onderzoeksverslagen. Ook nemen docenten recente wetenschappelijke publicaties op in het studiemateriaal. De studenten met wie de commissie sprak lieten weten dat zij het onderzoek van hun docenten herkennen in de stof. Voorbeelden die zij noemden waren de reader van het vak Arbeidsrecht en het boek van International Corporate Law en Business Transactions.

In haar zelfstudie meldt de opleiding dat zij op verschillende manieren aansluiting zoekt bij de actuele beroepspraktijk. Ongeveer een kwart van de studenten van de masteropleiding Recht en onderneming volgt bijvoorbeeld een stage in de beroepspraktijk. De programmaleiding organiseert verder regelmatig gastlezingen voor de studenten Recht en onderneming, die worden gegeven door juristen uit de beroepspraktijk. Studenten van de opleiding gaven aan dat er meer dan nu het geval is excursies georganiseerd zouden kunnen worden. Docenten lieten in dit verband weten dat studenten een stage kunnen inbrengen als keuzevak. De stage moet substantieel zijn.

Masteropleiding Law and Economics

Schriftelijke- en onderzoeksvaardigheden worden, zo meldt de zelfstudie, onder meer geoefend in het vak Mededingingsrecht. Volgens studenten komen onderzoeksvaardigheden tijdens de opleiding in voldoende mate aan bod. Dit merken zij onder meer tijdens het schrijven van de scriptie, waarop zij zich goed voorbereid voelen. Docenten lieten weten dat zij graag zouden willen dat studenten structureel een bijdrage leveren aan hun onderzoek. Op deze manier worden studenten betrokken bij actueel en relevant onderzoek en kunnen docenten studenten vanuit hun expertise adequaat begeleiden.

De docenten met wie de commissie sprak vertelden dat relatief veel colleges worden verzorgd door docenten uit het veld. De aandacht voor de actuele beroepspraktijk is, zo meldden zij, daarmee gewaarborgd.

Bij het vak Supervision is de reader voornamelijk samengesteld uit artikelen van docenten. Studenten gaven aan het wetenschappelijk karakter van de opleiding te waarderen. Ze bestuderen praktijkproblemen in wetenschappelijke context.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

In de verplichte cursus International Criminal Law and Procedure leveren studenten elke week een pleitnota of requisitoir in. Ook in de gebonden keuzeruimte worden academische vaardigheden geoefend en getoetst, zo meldt de zelfstudie. In het vak Right to Liberty and

Fair Trial: A Comparative Approach verrichten studenten bijvoorbeeld zelfstandig onderzoek op het terrein van de implementatie van de bepalingen van de internationale mensenrechtenverdragen, nationale strafrechtspleging en wetgeving. Ook binnen het Clinical Programme komen academische vaardigheden aan de orde. Docenten vertelden tijdens het bezoek dat er door gastdocenten onder andere aandacht wordt besteed aan ethiek en zogenaamde 'drafting skills'.

De zelfstudie meldt dat docenten actuele en praktijkvraagstukken behandelen in het licht van verschillende opvattingen en theorieën. Docenten en studenten analyseren gezamenlijk dilemma's en zoeken gezamenlijk naar antwoorden, waardoor er een direct verband is tussen het actuele onderzoek en het onderwijs. Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat het onderzoek van hun docenten van hoge kwaliteit is en dat het onderdeel uitmaakt van het lesprogramma.

In beide programma's worden activiteiten georganiseerd om de binding van de opleiding met het actuele beroepenveld te waarborgen. Docenten gaven tijdens het bezoek aan dat studenten de symposia, conferenties en overige activiteiten in de track Criminal Justice beter waarderen dan in de track Human Rights. Dit komt mogelijk doordat veel activiteiten voor Criminal Justice zich afspelen in Den Haag. De activiteiten van de track Human Rights concentreren zich in Straatsburg, wat moeilijker te organiseren is dan activiteiten in Den Haag. Studenten uit de track Human Rights mogen te allen tijde meedoen aan de activiteiten van de track Criminal Justice. Verder komen in het onderwijs praktijkcasus aan de orde. Een voorbeeld hiervan is de cursus Right to Liberty and Fair Trial Guarantees: A Comparative Approach, waarin aan de hand van praktijkvragen een onderzoek wordt uitgevoerd.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

De zelfstudie beschrijft dat er voor elk van de vier verplichte cursussen een hoogleraar als supervisor is aangesteld. De supervisors en het merendeel van de coördinatoren zijn gepromoveerd en betrokken bij de ontwikkeling en de uitvoering van onderzoeksprogramma's binnen het vakgebied. Hun specialisme en de resultaten van hun onderzoek komen tot uitdrukking in de cursussen die zij verzorgen. Voorbeelden die de opleiding hiervan geeft zijn de vakken Legal Aspects of Globalisation I en Mergers & Acquisitions. Studenten lieten tijdens het bezoek weten dat het onderzoek van hun docenten van hoge kwaliteit is. Docenten brengen hun onderzoeksresultaten naar voren tijdens de colleges.

Academische vaardigheden oefenen studenten onder meer in de cursus Mergers & Acquisitions, door een onderzoekspaper te schrijven over het thema Labour law: co-determination and layoffs. Voor de cursus Legal Aspects of Globalisation I schrijven de studenten onder andere een opiniërend, juridisch-wetenschappelijk paper.

Behalve via de hoorcolleges van de gastdocenten komen de studenten ook in aanraking met de beroepspraktijk tijdens excursies. Tijdens de cursus Mergers & Acquisitions verzorgen advocaten een tweetal dubbele hoorcolleges op locatie.

Oordeel

Academische vaardigheden worden, zo heeft de commissie vastgesteld, in alle opleidingen in voldoende mate aan bod gesteld en geoefend in de algemene vaardighedenlijn en de onderzoeksvaardighedenlijn. De commissie spreekt haar waardering uit voor de onderzoeksvaardighedenlijn in de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid*. Zij heeft er vertrouwen in dat deze leerlijn de academische vaardigheden binnen de opleiding steviger zal verankeren dan

voorheen. De commissie heeft verder geconstateerd dat de geïntroduceerde leerlijn naar tevredenheid van zowel studenten als docenten is ingericht en heeft met waardering kennisgenomen van de onderzoeksvaardighedeninstructie die de opleiding heeft opgesteld.

Het onderwijs in de verschillende *masteropleidingen* garandeert volgens de commissie in voldoende mate de ontwikkeling van vaardigheden. Zowel het verrichten van onderzoek als het maken van schriftelijke opdrachten en het verzorgen van presentaties wordt in de opleidingen naar behoren geoefend.

De commissie heeft binnen de *masteropleiding Nederlands recht* enige verschillen tussen de programma's gesignaleerd. Zij merkt op dat bij het programma Privaatrecht meer centrale sturing zou kunnen plaatsvinden op het gebied van de schrijfvaardigheden, zodat deze bij de verschillende keuzemogelijkheden in voldoende mate aan de orde komen. De commissie is positief over de manier waarop binnen het programma Strafrecht wordt toegezien op een evenwichtige oefening en toetsing van de verschillende vaardigheden.

De studenten van de verschillende opleidingen komen, zo heeft de commissie geconcludeerd, in voldoende mate in aanraking met actueel wetenschappelijk onderzoek. Dit gebeurt onder meer door readers waarin de docenten artikelen opnemen, maar ook door de inzet van hoogleraren in hoorcolleges en werkgroepen. De commissie heeft tijdens de gesprekken met verschillende studentdelegaties tijdens het bezoek kunnen vaststellen dat de docenten van de opleidingen hun eigen onderzoeksresultaten naar voren brengen tijdens de colleges.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen de verweving van actualiteit in het programma duidelijk hebben vorm gegeven. Door middel van gastcolleges door vakexperts uit de praktijk krijgen studenten in alle opleidingen een goed beeld van de actuele kwesties in het betreffende vakgebied. Ook organiseren de verschillende opleidingen excursies, en maken studenten opdrachten naar aanleiding van praktijkcasus.

De commissie heeft vastgesteld dat de *masteropleiding Recht en onderneming* door middel van onder meer excursies voldoende raakvlakken biedt met het beroepenveld. Zij is positief over de mogelijkheid tot het volgen van een stage.

De commissie is zeer positief over de aandacht die de *masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice* besteedt aan onderzoeksvaardigheden. Zij is voornamelijk onder de indruk van het vaardighedenonderwijs in het Clinical Programme. Ook in het vak International Criminal Law wordt veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van academische vaardigheden omdat studenten iedere week een stuk schrijven en hierop individuele feedback ontvangen. De academische oriëntatie, zo heeft de commissie vastgesteld, is duidelijk aanwezig en verweven door het gehele curriculum. Door de stevige verankering van de onderzoeksvaardigheden en de sterke verbinding tussen het onderwijs en onderzoek bij deze opleiding, beoordeelt de commissie dit facet als goed.

De commissie is positief over de concrete praktijkvoorbeelden in het programma van de *Masteropleiding International Business Law and Globalisation* die als kapstok dienen voor de verbinding tussen theorie en actualiteit. Zij oordeelt dat het programma zich daardoor met succes richt op de praktijk en tegelijkertijd in staat is om het academisch karakter te behouden.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **goed**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F5: Relatie tussen doelstellingen en inhoud programma

Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties, qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Beschrijving

Alle opleidingen hebben in de zelfevaluaties een schema opgenomen, waarin ze de eindkwalificaties van de opleiding hebben gekoppeld aan de vakken. Voor de opleidingen die verschillende programma's aanbieden, is per programma een schema opgenomen in de zelfevaluatie.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie over enkele opleidingen en programma's aanvullende informatie gekregen van docenten en studenten over de wijze waarop de eindkwalificaties aan bod komen binnen de programma's.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, toga en multidisciplinair traject

Tijdens het bezoek heeft de commissie met verschillende delegaties gesproken over de eindkwalificatie gericht op de Engelse taalvaardigheid van studenten. Een afgestudeerde zou volgens deze eindkwalificatie in staat moeten zijn om zowel schriftelijk als mondeling voldoende helder te presenteren, en in het Engels over het vakgebied kunnen communiceren.

Studenten gaven aan dat er in het curriculum niet systematisch aandacht wordt besteed aan de Engelse taalvaardigheid. In de bacheloropleiding worden wel vakken in het Engels aangeboden, waardoor studenten in aanraking komen met de taal. Studenten zijn van mening dat de bestaande cursus *Legal English* zeer relevant is. Studenten die naar het buitenland gaan krijgen voorrang bij dit vak. Daardoor stroomt dit vak snel vol en kunnen de studenten die in Nederland blijven dit vak vaak niet volgen.

Studenten waarderen de aandacht die in het programma bestaat voor het oefenen van mondelinge vaardigheden in de vakevaluaties laag. De studenten met wie de commissie sprak, gaven aan vanaf het eerste bachelorjaar te oefenen met presenteren omdat het in sommige vakken is opgenomen en omdat er vaak actieve participatie wordt verwacht tijdens de colleges. Ook in het studentenmentoraat wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen van vaardigheden. Docenten verwachten dat de onderzoeksvaardighedenlijn zal zorgen voor een meer systematische ontwikkeling van de academische vaardigheden.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, notarieel traject en Masteropleiding Notarieel recht

De studenten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, notarieel traject lieten weten geen Engelstalige vakken te volgen. Bij de kernvakken internationaal en Europees recht I en II lezen zij Engelstalige teksten. Bij het kernvak Strafrecht behoren enkele Engelstalige artikelen tot de verplichte literatuur. De docenten van het notarieel traject bevestigden dat de Engelse taalvaardigheid van de studenten niet wordt getoetst. De studenten lieten tijdens het bezoek

weten dat Engels ook in de masterfase nauwelijks een rol speelt. Zij ervaren dit als een gemis omdat zij graag bekend zouden willen zijn met het Engels vakjargon.

Tijdens het bezoek heeft de commissie met de docenten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, notarieel traject en de masteropleiding Notarieel recht gesproken over de samenstelling van beide curricula en de invulling van de verschillende vakken. De docenten lieten weten dat het vak Relatievermogensrecht op verzoek van het faculteitsbestuur in de bachelorfase is ingepland. Studenten hebben namelijk veel belangstelling voor dit keuzevak.

Masteropleiding Nederlands recht

De docenten van het programma Privaatrecht lieten weten dat schrijfvaardigheden bij sommige keuzevakken vaker worden geoefend en getoetst dan bij andere. Daardoor hangt het van het door de student gekozen programma af in welke fase van de opleiding deze vaardigheden worden geoefend. Voor het vak Gezondheidsrecht, zo vertelden docenten, schrijven studenten minder papers dan voor het vak Beslag en executie.

Masteropleiding Recht en onderneming

Tijdens het bezoek heeft de commissie met studenten gesproken over de integratie tussen kennis uit de verschillende vakken. Studenten gaven aan voldoende onderling verband te zien.

Masteropleiding Law and Economics

Studenten lieten weten dat één van de vakken uit het curriculum volledig economisch is. De overige vakken hebben een sterke economische component. De commissie merkte tijdens het gesprek met de docenten op dat het erop lijkt dat Mededingingsrecht en Rechtseconomie niet terugkomen in het curriculum. De docenten lieten tijdens de visitatie weten dat deze onderdelen verweven zijn in de verplichte vakken European Competition Law, Economics of Competition Law and Policy en Economics of Regulatory Law and Policy. De alumni met wie de commissie sprak lieten weten tijdens de studie feedback te hebben gehad op het Engels taalgebruik.

Oordeel

De commissie heeft de schema's waarin de eindkwalificaties van de opleidingen en de bijbehorende programma's en programma's aan elkaar zijn gekoppeld grondig bestudeerd. Zij heeft vastgesteld dat in alle gevallen de eindkwalificaties in voldoende mate worden gerealiseerd. Ook heeft zij geconstateerd dat de eindkwalificaties op het gebied van academische en juridische vaardigheden in alle programma's worden behaald (zie ook facet 4). Over enkele opleidingen heeft de commissie aanvullende opmerkingen.

De eindkwalificatie van de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* die betrekking heeft op internationalisering wordt volgens de commissie niet sterk vertaald in het programma. In het togetraject moeten studenten twee Engelstalige vakken volgen. In het notarieel traject is slechts een deel van de literatuur Engelstalig. De eindkwalificatie die betrekking heeft op de beheersing van de Engelse taal wordt, zo heeft de commissie vastgesteld, in beide trajecten niet zonder meer gehaald. De commissie is van mening dat het verplicht volgen van de cursus Legal English van meerwaarde is voor alle studenten en zal bijdragen aan het behalen van de betreffende eindkwalificatie.

Het curriculum van de bacheloropleiding bevat verder geen pleitvakken of een Moot court, maar kent wel elementen uit een oefenrechtbank. De commissie stelt voor dat de vaardighedenlijn aangevuld zou kunnen worden met juridische argumentatieleer.

De commissie stelt vast dat door de grote keuzevrijheid in de *masteropleiding Nederlands recht*, programma Privaatrecht, niet gewaarborgd wordt dat de eindkwalificatie die slaat op schrijfvaardigheid door alle studenten die dit programma volgen wordt behaald.

De commissie is onder de indruk van de wijze waarop de *masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice* haar doelstellingen vorm heeft gegeven in het curriculum. De commissie heeft vastgesteld dat het programma stevig is opgezet. De geformuleerde doelstellingen komen alle nadrukkelijk terug in het programma. De commissie prijst vooral de regionale toepassing van de (theoretische) kennis van de studenten die in het curriculum wordt gestimuleerd.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **goed**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F6: Samenhang programma

Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend studieprogramma.

Beschrijving

De bacheloropleiding hanteert voor de cursussen een universiteitsbrede niveau-indeling: niveau 1 (inleidend), niveau 2 (verdiepend) en niveau 3 (gevorderd).

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De zelfstudie beschrijft dat de bacheloropleiding werkt met het concentrische model, waarin algemene vakken voorafgaan aan verdiepende vakken. Daardoor sluiten de kernvakken goed aan op de inleidende vakken. Gezamenlijk vormen zij een brede basis voor de rest van het programma. De studenten gaven tijdens het bezoek aan dat deze brede basis de rechtsgebieden goed introduceert. Studenten van het multidisciplinaire- en het togetraject zijn verplicht een verdiepend vak op het gebied van de rechtsvergelijking te kiezen. Studenten gaven tevens aan dat er een duidelijke opbouw zit in de wetenschappelijke moeilijkheidsgraad. Dit uit zich vooral doordat studenten meer wetenschappelijke stukken moeten schrijven naarmate zij verder gevorderd zijn. De studenten van het notariële traject lieten weten tevreden te zijn over de inhoudelijke samenhang van hun traject.

Masteropleiding Nederlands recht

De zelfstudie meldt dat de vorige visitatiecommissie heeft aangegeven dat er een 'eilandencultuur' heerste op het departement. De zelfstudie meldt dat er sindsdien enkele maatregelen zijn genomen om deze cultuur te doorbreken. Docenten van de verschillende programma's lieten weten dat de Opleidingscommissie op overkoepelend niveau de afstemming van de curricula bewaakt.

- Studenten met wie de commissie sprak vertelden dat bij het programma Grondslagen van het recht vooral samenhang bestaat tussen de drie verplichte vakken. De keuzevakken kennen onderling weinig samenhang;
- De studenten van het programma Privaatrecht lieten weten dat docenten in vakken regelmatig aangeven hoe de vakkennis voortbouwt op vorige vakken. De track Burgerlijk recht bestaat uit twee vakken die inhoudelijk los staan van elkaar. Op die manier kunnen studenten, zo lieten zij weten, zich breed oriënteren. De docenten erkenden dat het voor studenten van het programma Privaatrecht mogelijk is een inhoudelijk minder samenhangend programma te volgen;
- Studenten van het programma Strafrecht gaven aan de grote lijnen duidelijk te herkennen in het programma. Zij ervaren voldoende samenhang tussen de verplichte vakken onderling en de gebonden keuzevakken;
- De studenten van het programma Staats- en bestuursrecht lieten weten dat er in het programma samenhang en een duidelijke opbouw bestaat. Bij nagenoeg elk vak wordt teruggegrepen op een vorig vak. De docenten van dit programma lieten weten dat zij van plan zijn om in het volgend studiejaar meer te laten zien van de breedte van het vakgebied. Zij vinden dat er momenteel wat weinig keuzeruimte is binnen het programma;
- De deeltijdstudenten gaven tijdens de visitatie aan dat zij voldoende samenhang in het programma ervaren.

Masteropleiding Notarieel recht

Integratie van kennis over de verschillende onderdelen vindt volgens de docenten binnen deze opleiding plaats tijdens hoorcolleges. Zij overwegen om het vak Estate Planning in te zetten als integratievak. Tijdens het bezoek sprak de commissie daarnaast met docenten over onder andere de plek van de scriptie in het programma. De docenten gaven aan dat de scriptie lastig te plaatsen is in het curriculum. De scriptie is daarom uitgespreid over twee perioden, namelijk in de perioden 2 en 3. Studenten hadden liever gezien dat de scriptie in periode 3 en 4 was geroosterd. Docenten vertelden verder dat de opleiding overweegt het vak Internationaal privaatrecht niet meer als apart vak aanbieden, maar het onderwerp in meerdere vakken terug te laten komen.

De docenten meldden dat de plaatsing van het vak Internationaal Privaatrecht in de masterfase wellicht niet optimaal is, maar dat het door de rol die het voor andere opleidingen speelt niet in de bacheloropleiding opgenomen wordt. Op de vraag waar in het curriculum de opgedane kennis wordt geïntegreerd, lieten studenten weten het vak Estate Planning extracurriculair te kunnen kiezen in blok drie van de masteropleiding.

Masteropleiding Recht en onderneming

Studenten volgen drie verplichte vakken en volgen daarna een track van twee vakken en een vrij keuzevak. De studenten vertelden samenhang te ervaren in de programma's. De verplichte vakken en de gebonden keuzevakken vullen elkaar aan, zo lieten zij weten.

Masteropleiding Law and Economics

Studenten van de opleiding lieten weten dat de rechtseconomische benadering de rode draad vormt in elk vak. De vakken hebben verder inhoudelijke samenhang; Mededingingsrecht is

een gemeenschappelijke basis van het programma. Het vak Micro-Economics ligt aan de basis van enkele andere vakken.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Tijdens het bezoek lieten studenten weten het programma een duidelijk opgebouwd programma te vinden. Zij herkennen de rode draad in de opleiding en weten wat van hen wordt verwacht.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De zelfstudie meldt dat de samenhang van het programma op de eerste plaats wordt bewaakt door de docenten, die in een geregeld overleg de inhoud en de werkvormen op elkaar afstemmen. In de eerste periode ligt de nadruk op het kerngedeelte van de opleiding. De coördinator bespreekt met de studenten van de track Internationalization of Crime and Criminal Justice en de track International Law of Human Rights welke van de twee optioneel verplichte cursussen het best past in hun opleidingstraject. De coördinator helpt de studenten eveneens bij het uitkiezen van de keuzevakken.

De docenten legden tijdens het bezoek uit dat de tracks op elkaar lijken, maar dat er binnen de tracks verschillende accenten gelegd worden. Iedere student stelt een vakkenpakket samen op basis van een persoonlijk gesprek waaruit moet blijken wat de wensen en de toekomstvisie van de student zijn. Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat dit Clinical Programme meer gericht lijkt op het Criminal Justice track dan het Human Rights track.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Studenten specialiseren zich op het terrein van het internationaal handels- en ondernemingsrecht vanuit het perspectief van globalisering. De zelfstudie meldt dat deze rode draad wordt uitgewerkt in vier verplichte cursussen. Het programma biedt de mogelijkheid tot verdere verdieping door keuzevakken. Alle onderwerpen die gedurende de opleiding aan de orde komen, worden behandeld vanuit een internationale invalshoek om de samenhang van het handels- en ondernemingsrecht met andere rechtsterreinen duidelijk te maken. De studenten kiezen hun keuzevakken in overleg met de opleidingscoördinator.

Oordeel

De commissie heeft de programma's van de opleidingen en de verschillende programma's, trajecten en tracks bestudeerd. Zij stelt vast dat over het algemeen de opleidingen, programma's, trajecten en tracks doordacht zijn opgebouwd en voldoende samenhang vertonen. Zij heeft geconstateerd dat de gebruikte niveauiduiding in de bachelor bijdraagt aan de structuur van de opleidingen. Ook benadrukt de niveauiduiding de inhoudelijke opbouw binnen het programma.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De samenhang van de onderzoeksvaardighedenlijn met de onderzoeksvaardighedeninstructie komt, zo heeft de commissie geconstateerd, de samenhang van het onderzoeksvaardighedenonderwijs ten goede. De lijn is echter dermate nieuw dat het tijdens het bezoek aan de opleidingen lastig was om er een definitief oordeel over uit te spreken.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, notarieel traject en masteropleiding Notarieel recht

De commissie betreurt dat de planning van vakken binnen de programma's mede afhankelijk is van de rol die een vak inneemt in andere opleidingen. De commissie constateert dat dit de inhoudelijke samenhang van de notariële opleidingen niet ten goede komt. De commissie heeft vastgesteld dat de programma's inhoudelijk in voldoende mate samenhang vertonen,

maar dat deze samenhang versterkt zou kunnen worden door het vak Relatievermogensrecht naar de masteropleiding te verplaatsen en het vak Internationaal privaatrecht naar de bachelorfase. De commissie is positief over het voornemen van de opleiding om in de masteropleiding ruimte te maken voor een integratievak als Estate Planning. Verder adviseert zij de opleiding om de scriptie in periode 3 en 4 te programmeren. Niet alleen heeft dit de voorkeur van studenten, ook komt het afsluitende karakter van de scriptie beter tot zijn recht wanneer deze in de laatste fase van de studie geschreven en getoetst wordt.

Masteropleiding Nederlands recht

De commissie heeft vastgesteld dat het programma Privaatrecht minder sterke sturing op sectieniveau kent dan de programma's Staats- en bestuursrecht en Strafrecht. Door de specialistische keuzeruimte is de diepgang in het programma Privaatrecht gegarandeerd, zo heeft zij vastgesteld. De track Burgerlijk recht is minder samenhangend dan de track Handelsrecht. De verplichte vakken van laatstgenoemde track hebben onderlinge samenhang. De vakken van het programma Grondslagen van het recht hebben, zo constateert de commissie, weinig onderlinge samenhang omdat de vakken inhoudelijk ver van elkaar afstaan. De commissie heeft geconstateerd dat er niet in gezamenlijkheid op een structurele en systematische wijze naar het curriculum van de masteropleiding als geheel wordt gekeken. De verschillende programma's vormen dan ook geen eenheid. De commissie constateert dat de eilandencultuur in dit opzicht nog niet is overbrugd. Zij adviseert de opleiding hier aandacht aan te besteden.

De commissie is van oordeel dat de *bachelor- en masterfase Notarieel recht* niet expliciet van elkaar gescheiden zijn. Door bijvoorbeeld het vak Internationaal Privaatrecht in de masterfase te programmeren, dat in de ogen van de commissie beter in de bachelorfase past, lopen de twee fasen enigszins in elkaar over.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

De commissie heeft waardering voor het introductievak waarmee de studenten van het programma Public International Law starten. De commissie heeft geconstateerd dat het programma, mede gezien de onderwerpen die aan bod komen, een samenhangend geheel vormt. Human Rights kiezen, of onderwerpen over het milieu. Daarbij is de commissie positief over het feit dat de International law moot court verplicht is. De thematiek van het programma European Law komt, zo concludeert de commissie, duidelijk tot uitdrukking in het programma. Bij alle vakken is de Europeesrechtelijke component gewaarborgd. Dit waarborgt de inhoudelijke samenhang van het programma. De commissie stelt evenwel vast dat de programma's, die beide stevige en samenhangende curricula hebben, onderling geen samenhang vertonen en eigenlijk twee gescheiden opleidingen zijn. Zij is daarom positief over de splitsing van de twee programma's die per 1 september 2011 wordt gerealiseerd.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De commissie heeft vastgesteld dat het door het kleinschalige karakter van de opleiding en de beperkte hoeveelheid studenten, goed mogelijk is om de samenhang van de persoonlijke programma's van de studenten in de gaten te houden en eventueel aan te passen. De commissie heeft geconstateerd dat de docenten goed samenwerken om de samenhang van het programma te kunnen blijven garanderen. Ook hier werkt de kleinschaligheid van de opleiding in haar voordeel. De samenhang binnen de afzonderlijke tracks is voldoende, al heeft de commissie geconstateerd dat de wisselwerking tussen de tracks onderling niet geheel duidelijk is.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding zich kenmerkt door haar korte lijnen. Zij heeft vastgesteld dat aanpassingen in het curriculum soms worden gedaan op basis van suggesties van studenten. De opleiding wordt hierbij geholpen door haar kleinschalige karakter. De vier verplichte cursussen vormen een samenhangend geheel.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F7: Studielast

Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Beschrijving

De facultaire norm voor bacheloronderwijs, zo meldt de zelfstudie, is tweemaal twee uur college per week per vak. Er wordt een hoorcollege gegeven, waarna een werkgroep volgt. In de masterfase geldt deze richtlijn niet, zo lieten docenten tijdens het bezoek weten. In de Richtlijn Onderwijs is als universitaire norm opgenomen dat een student per cursus van 7,5 studiepunten minimaal 17,5 uur in een onderwijsweek moet besteden aan de studie.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, toga traject

In het eerste semester van het eerste jaar hebben studenten 12 tot 14 contacturen. Hierna is dat minimaal 8 uur per week (4 uur hoorcollege, 4 uur werkgroep). Het klassieke struikelvak is Goederenrecht in het eerste jaar.

De studenten lieten tijdens het bezoek weten dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid goed studeerbaar is. Hoewel zij graag meer contacturen voor verdieping en verbreding zouden zien, hebben zij geen behoefte aan een groter aantal vakken. Alumni bevestigden het beeld dat meer contacturen de diepgang van de studie ten goede zou komen. Studenten vertelden dat het goed mogelijk is naast de studie te werken.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, notarieel traject

Uit cursusevaluaties blijkt dat het aantal uren dat studenten aan een cursus besteden in totaal rond de 36 uur per week ligt. Studenten met wie de commissie sprak lieten weten om en nabij de 30 uur per week aan de studie te besteden.

Studenten lieten weten dat het programma geen echte struikelvakken heeft. Sommige studenten vinden Bedrijfseconomie moeilijk, maar dat lijkt geen grote problemen op te leveren. Enkele studenten gaven aan graag een vak te willen volgen waarin een mogelijkheid wordt geboden diepgaand te discussiëren.

Masteropleidingen

De zelfstudie meldt dat het aantal uren dat studenten aan de opleiding besteden per masteropleiding sterk verschilt. De gemiddelde studielast ligt tussen 25 uur (Notarieel recht) en 48 uur (International Law of Human Rights and Criminal Justice) per week. De tevredenheid over de studielast loopt uiteen van 3,4 (Notarieel recht) tot 4,4 (International Business Law and Globalisation) op een vijfpuntsschaal.

Masteropleiding Notarieel recht

Studenten lieten weten dat het programma voor studenten die in februari instromen minder goed studeerbaar is, omdat er dan in principe direct begonnen zou moeten worden met de scriptie. Verder lieten studenten weten veelal stage te lopen in de zomer, omdat dat de enige manier is om stage te lopen zonder studievertraging. Overdrachtsbelasting en Erfrecht wordt door enkele studenten moeilijk gevonden. Erfrecht, zo meldden studenten, is een erg verdiepend vak en er wordt veel stof in korte tijd behandeld. De studenten gaven aan dat qua studielast en diepgang het vak Internationaal privaatrecht wellicht beter in de bachelorfase gegeven zou kunnen worden.

Masteropleiding Nederlands recht

De studenten gaven allemaal aan graag meer college te willen volgen om dieper op de stof in te kunnen gaan, bijvoorbeeld door een discussie. De zelfstudie geeft aan dat de verplichte vakken vier uur per week college omvatten. De studenten van het programma Grondslagen van het recht vertelden dat er, na een klacht van vorig jaar, dit jaar meer colleges worden gegeven waarin ruimte is gemaakt voor discussie en presentaties. Studenten van de verschillende programma's gaven aan dat zij minder uur college hebben dan staat aangegeven in de studiegids. Regelmatig vinden werkgroepen niet wekelijks, maar om de week plaats. De deeltijdstudenten vinden de combinatie van studie en werk zwaar, maar gaven aan dat de oorzaak van de uitval niet bij de opleiding ligt. De zelfstudie meldt verder dat voor de deeltijdstudenten apart avondonderwijs wordt verzorgd.

De studenten die deelnemen aan het Excellent Master Tracée lieten weten redelijk wat extra activiteiten te ondernemen. Ze schrijven artikelen en wonen extra bijeenkomsten bij.

Masteropleiding Recht en onderneming

Studenten gaven aan dat het aantal contacturen verschilt per vak. Gemiddeld volgen zij drie uur college per cursus per week; de ene week wordt zowel een hoor- als een werkcollege gegeven en de andere week alleen een hoorcollege. Het vak Ondernemingsrecht, zo vertelden studenten, is aangepast na een klacht over contacturen. Studenten komen niet voor alle vakken aan een tijdsbesteding van twintig uur per week, zo staat in de zelfstudie. De opleiding meldt dat contacturen en tussentijdse toetsing essentieel zijn voor het aan de studie houden van studenten. Bij de cursussen waar meer toetsingen plaatsvinden, blijkt de inzet voor de studie gemiddeld hoger te liggen. Niet bij alle cursussen is echter de benodigde onderwijs capaciteit voorhanden om een dergelijk systeem toe te passen. De zelfstudie meldt verder dat het volgen van een stage kan leiden tot studievertraging.

Masteropleiding Law and Economics

De studenten hebben soms tweemaal twee uur en soms tweemaal vier uur college per vak. Er is voldoende ruimte voor discussie in de werkgroepen, zo meldden studenten tijdens de gesprekken. Enkele vakken worden door studenten en alumni lastig gevonden, waaronder Principles of Micro-Economics, maar toch bieden deze vakken een goede voorbereiding op de rest van de opleiding.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Studenten van Public International Law hebben afwisselend vier en twee uur college in de week college per vak. De studenten van European Law lieten weten over het algemeen 6 uur college per week te hebben. Studenten mogen een extra vak volgen, maar moeten voor het volgen van twee extra vakken toestemming vragen. Zij lieten weten dat de vakken met weinig contacturen wel veel zelfstudie vergen. Studenten studeren niet fulltime. Docenten meldden dat er in beide groepen te weinig personeel is om meer contacturen te bieden.

Docenten meldden dat de cursus Constitutional Law of the European Union algemeen als moeilijk wordt ervaren door studenten. Door verschillende toetsvormen in het vak te integreren is het geen struikelvak meer.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat de opleiding zich kenmerkt door een zeer zware eerste periode. Zij ervaren dit als positief omdat het de toon zet voor de rest van het jaar. De opleiding kent weinig contacturen (5-6 uur per week volgens studenten, 8-10 uur volgens docenten), maar er wordt zeer veel zelfstudie verwacht. Studenten geven aan dat zij fulltime studeren.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Studenten gaven tijdens de visitatie aan dat kennis van European Law vereist is om het programma goed af te kunnen ronden. Dit kan vooral voor niet-EU studenten een probleem zijn. Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat het vak International Commercial Law de meeste problemen oplevert. Het vak vereist basiskennis van European Law, is inhoudelijk zwaar en kenmerkt zich door veel opdrachten. Docenten zijn zich hiervan bewust. Naar aanleiding van de hoor- wederhoorprocedure liet het departement weten de mogelijkheden voor een summer course European Law te verkennen.

Uit de evaluatie van de cursus International Commercial Law 2008-2009 kwam naar voren dat de cursus voor een aantal studenten een struikelblok vormde door de ingewikkelde en uiteenlopende onderwerpen die het vak behelst. De opleiding heeft daarop seminars geïntroduceerd, waarin de tijdens de hoorcolleges aan bod gekomen stof interactief wordt behandeld.

Oordeel

De commissie heeft vastgesteld dat de studenten in principe voldoende tijd aan hun studie besteden. Wel vraagt de commissie aandacht voor het aantal contacturen van de publieke masteropleidingen. De commissie beoordeelt de studielast van alle bezochte opleidingen als voldoende.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding geen echte struikelvakken kent. De commissie vindt het niet problematisch dat het vak Goederenrecht door studenten lastig wordt gevonden, omdat het volgens haar inherent is aan de inhoud van het vak. De commissie concludeert dat de opleiding af te ronden is in de nominale tijd. De commissie adviseert de opleiding te onderzoeken of zij tegemoet kan komen aan de wens van studenten om het programma zwaarder en uitdagender te maken, door meer contacturen in te roosteren.

Masteropleidingen Nederlands recht, Law and Economics, Internationaal en Europees recht en Recht en onderneming

De commissie heeft vastgesteld dat de studielast voor de genoemde masteropleidingen aan de maat is. Wel vraagt de commissie aandacht voor de wens van de studenten om meer contacturen per week, waarin verdieping op de stof zou kunnen plaatsvinden. De commissie heeft er waardering voor dat voor de studenten van de masteropleiding Nederlands recht, programma Deeltijd apart avondonderwijs wordt verzorgd.

Masteropleiding Notarieel recht

De commissie heeft vastgesteld dat de studielast van de masteropleiding Notarieel recht over het algemeen voldoende zwaar is. Het programma kent enkele lastige vakken, het vak Internationaal privaatrecht wordt door studenten weer wat gemakkelijker gevonden. De commissie concludeert dat over het algemeen de studielast evenwichtig over het curriculum is verdeeld. Wel benadrukt zij ook in dit verband haar advies om het vak Internationaal privaatrecht in de bachelorfase te programmeren, en de scriptie mede met het oog op de februari instroom in de laatste periode te plannen (zie facet 6).

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De commissie concludeert dat de eerste periode zwaar is. Dit wordt echter zowel door studenten als docenten als positief ervaren omdat dit studenten motiveert om zich ook tijdens de rest van de studie voldoende in te zetten. Studenten zijn dan ook zeer gemotiveerd en kunnen door de korte lijnen en de kleinschaligheid van het programma snel eventuele studieproblemen signaleren en aanpakken.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

De commissie is positief over de verkenning van de opleiding om een summer course European Law aan te bieden. Het is een kennisgebied dat cruciaal is voor het kunnen volgen van de opleiding, en met name niet-EU studenten kunnen hulp nodig hebben bij het opdoen van voldoende kennis.

De commissie is positief over de seminars voor het vak International Commercial Law, die geïntroduceerd zijn na de signalen dat het vak door studenten als zwaar werd ervaren.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F8: Instroom

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten:

WO-bachelor: VWO, HBO-propedeuse of daarmee vergelijkbare kwalificaties, blijkend uit toelatingsonderzoek.

WO-master: bachelor en eventueel (inhoudelijke) selectie.

Beschrijving

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid is toegankelijk voor studenten met een vwo-diploma, een HBO-propedeuse of hbo-einddiploma van een vergelijkbare opleiding en een gelijkwaardig buitenlands diploma.

De zelfstudie meldt dat er relatief veel instroom is vanuit het hbo. Studenten die instromen met een havodiploma en een HBO-propedeuse ondervinden over het algemeen problemen. Zij blijken moeite te hebben met het niveau van de opleiding. Het departement probeert deze studenten via voorlichting te wijzen op de problemen.

Om aankomende studenten een zo goed en realistisch mogelijk beeld van de opleiding te geven wordt in de voorlichting (voorlichtingsdagen, meeloopdagen, introductieweek, op websites en in brochures) aandacht besteed aan het Utrechtse onderwijsmodel en de bijbehorende didactiek (zie ook facetten 10 en 11). Het departement besteedt in deze voorlichting ook aandacht aan beroepsperspectieven.

Daarnaast werkt het departement met Studiestart; een uitgebreide, niet vrijblijvende, studiedag die alle elementen bevat die een student in de eerste fase van zijn studie tegenkomt. Hierbij valt onder meer te denken aan de voorbereiding van werkgroepopdrachten, het volgen van een hoorcollege en een toets. De dag wordt afgesloten met een groepsgewijs studiekeuzegesprek door werkgroepdocent en studentmentor. Op basis van de studiedag kan de aankomende student nagaan of hij de juiste keuze maakt.

Studenten doen in het begin van de studie een Nederlandse taaltoets. Deze toets is gekoppeld aan het studentenmentoraat. Op basis van de uitslag van de toets krijgen studenten eventueel het advies om een cursus te volgen, maar daar wordt weinig gebruik van gemaakt. De opleiding bezint zich hoe studenten meer gestimuleerd kunnen worden de cursus te volgen.

De opleiding beoogt studenten te helpen met de keuze van het bachelortraject na de eerste anderhalf jaar, door in de eerste drie semesters verplichte cursussen in de verschillende vakgebieden aan te bieden. De propedeuse heeft selecterende functie; 30% van de studenten valt af tijdens of na het eerste jaar.

De selectie voor het Utrecht Law College vindt plaats voor aanvang van de opleiding. Studenten schrijven een sollicitatiebrief en worden op basis daarvan uitgenodigd voor een gesprek.

Studenten met een afgeronde universitaire bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid hebben toegang tot de masteropleidingen *Nederlands recht, Internationaal en Europees recht* en *Recht en onderneming*. Studenten hebben geen probleem met de harde knip, zo vertelden zij tijdens het bezoek.

De Universiteit Utrecht laat studenten die een opleiding hbo-rechten en een eindcertificaat Schakelzone Recht hebben toe tot de masteropleidingen *Nederlands recht, Internationaal en Europees recht* of *Recht en onderneming*.

De *masteropleiding Recht en onderneming* beveelt sterk aan dat aankomende studenten kennis hebben van de cursussen Arbeidsrecht, Economisch publiekrecht en Handels- en rechtspersonenrecht. De opleiding raadt studenten met deficiënties aan om de bachelorstof ter naslag aan te schaffen. Tijdens het bezoek kwam ter sprake dat er een zwaartepunt lijkt te

liggen bij het Europees recht. De meeste studenten gaven aan dat de Europeesrechtelijke dimensie geen belemmering vormt. De docenten lieten weten op dit punt een zelfselectie waar te nemen.

De *masteropleiding Notarieel recht* is toegankelijk voor studenten die de bacheloropleiding met een notarieel traject of een bacheloropleiding notarieel recht aan één van de juridische zusterfaculteiten hebben gevolgd. Docenten lieten tijdens het bezoek weten dat een ingangseis voor het programma het vak Relatievermogensrecht is, omdat dit vak niet in de masteropleiding wordt aangeboden. De zelfstudie meldt dat de masteropleiding Notarieel recht naadloos aansluit op het notarieel traject van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, waardoor aansluitingsproblemen niet aan de orde zijn.

Studenten die uit het buitenland komen, waarvan de moedertaal niet Engels is, moeten een Engelse taaltoets doen om toegang te verkrijgen tot de *masteropleidingen Law and Economics, Internationaal en Europees recht, International Law of Human Rights and Criminal Justice* en *International Business Law and Globalisation*. Nederlandse studenten hoeven geen Engelse taalttest te maken.

De *masteropleiding Law and Economics* vraagt alle aankomende studenten een motivatiebrief te schrijven. Bij twijfel over voldoende economische voorkennis wordt studenten geadviseerd via zelfstudie hun kennis bij te spijkeren.

Voor de toelating van buitenlandse studenten tot de *masteropleidingen Internationaal en Europees recht, International Business Law and Globalisation* en *International Law of Human Rights and Criminal Justice* vindt selectie plaats. Naast de Engelse taalvaardigheid omvatten de criteria voor toelating studieresultaten van de undergraduate rechtenstudie, de motivatie van de student en referenties. Eventuele relevante beroepservaring wordt meegewogen, maar is geen criterium voor toelating. Studenten van de masteropleiding Internationaal en Europees recht gaven tijdens het bezoek aan dat het Engels van hun internationale medestudenten over het algemeen goed is.

Naast de eerder vermelde selectie eisen, kunnen ook kandidaten die een andersoortige bacheloropleiding hebben behaald worden toegelaten tot de *masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice*, mits zij kunnen aantonen dat zij tenminste cursussen hebben gevolgd op het gebied van de rechten van de mens, internationaal publiek recht en internationale organisaties. Kandidaten die opteren voor de track Internationalization of Crime and Criminal Justice dienen bovendien strafrechtelijke cursussen te hebben gevolgd.

Studenten van de *masteropleiding International Business Law and Globalisation* gaven tijdens het bezoek aan dat kennis over European Law een voorwaarde is om het curriculum succesvol te kunnen doorlopen (zie facet 7). Docenten bevestigden dit en vertelden dat studenten zeker een besef moeten hebben van Europese systemen en instituties. In het verleden bood de opleiding een vierweekse introductie cursus aan om de deficiëntie in Europeesrechtelijke voorkennis weg te nemen. Deze cursus wordt momenteel niet meer gegeven.

Oordeel

De commissie heeft vastgesteld dat de achtergrond en de kennis van de instromende studenten in voldoende mate aansluiten op de opleidingen. Studenten lijken geen problemen te ondervinden bij aanvang van hun opleiding, zo heeft de commissie geconstateerd tijdens het bezoek. Opleidingen die eventuele overgangsproblemen verwachten, nemen in de ogen van de commissie passende maatregelen om ervoor te zorgen dat studenten over de

noodzakelijke voorkennis beschikken. Over enkele opleidingen heeft de commissie aanvullende opmerkingen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De commissie is positief over de taaltoets die de bachelorstudenten doen. Zij adviseert de opleiding om studenten die een onvoldoende scoren op deze toets, sterker te motiveren een deficiëntiecursus te volgen. Een verplichting ter voltooiing van de vaardighedenlijn, zou hiervoor een mogelijkheid kunnen zijn.

De commissie waardeert dat studenten gedurende de eerste anderhalf jaar een goed beeld krijgen van de verschillende rechtsgebieden, waarna zij hun vervolgkeuze voor een van de trajecten kunnen maken.

Masteropleiding Notarieel recht

De commissie heeft vastgesteld dat de masteropleiding Notarieel recht in sterke mate verbonden is met het notarieel traject van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. De commissie merkt op dat een student met een bachelordiploma Notarieel recht van een andere universiteit meer dan één extra vak zal moeten volgen om aan de ingangseisen te voldoen. Dit bemoeilijkt de instroom van studenten van andere instellingen.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

De commissie heeft geconstateerd dat de studenten allemaal internationaal zijn en worden geselecteerd middels een zorgvuldige procedure die voldoet aan de eisen die men daarvan mag verwachten. De selectieprocedure is degelijk, zo stelt de commissie vast. Uit gesprekken met de studenten blijkt dat de overgang van hun individuele vooropleiding naar de masteropleiding in de praktijk zonder problemen verloopt.

De uitzondering hierop is in sommige gevallen de kennis over European Law (zie facet 5) bij de masteropleiding *International Business Law and Globalisation*. Kennis van European Law is hierbij onontbeerlijk. De commissie is van mening dat de opleiding zich meer bewust moet zijn van het feit dat niet-EU studenten hier een probleem mee kunnen hebben. De commissie geeft ter overweging mee om studenten een mogelijkheid te bieden deze deficiëntie weg te werken door middel van een cursus.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F9: Duur

De opleiding voldoet aan formele eisen m.b.t. de omvang van het curriculum:

WO-bachelor: in de regel 180 studiepunten.

WO-master: minimaal 60 studiepunten, afhankelijk van de opleiding.

Beschrijving

Het programma van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid omvat 180 EC.

Het programma van de masteropleiding Nederlands recht omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding Notarieel Recht omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding Internationaal en Europees Recht omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding Recht en Onderneming omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding Law and Economics omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice omvat 60 EC.

Het programma van de masteropleiding International Business Law and Globalisation omvat 60 EC.

Oordeel

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding Nederlands recht* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding Notarieel Recht* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding Internationaal en Europees Recht* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding Recht en Onderneming* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding Law and Economics* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

De *masteropleiding International Business Law and Globalisation* **voldoet** aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

F10: Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen. De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Beschrijving

Het didactisch concept van de Universiteit Utrecht, en daarmee van het departement, kenmerkt zich volgens de zelfstudie door kleinschalig en activerend onderwijs, variatie aan onderwijsvormen en wederzijds committent van studenten en docenten. Zo zijn er normen voor een minimum aantal contacturen en een toenemende zelfstandigheid van studenten in de opeenvolgende fasen van het onderwijs. Een andere manier om de studenten aan te zetten tot actieve deelname is de niveaudifferentiatie; het niveau van de vakken neemt steeds toe, waardoor de student ertoe wordt aangezet om zich te blijven inzetten. Tot slot gebruikt het didactisch concept ook toetsing als middel om het leergedrag van studenten te sturen. Dit laatstgenoemde aspect van het didactisch concept wordt nader toegelicht bij facet 11.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Studenten van het togetraject leken tijdens het bezoek niet bekend met de term ‘wederzijds committent’, maar wel met de participatieplicht. De studenten vonden het niet altijd even gemakkelijk om aan te geven op welke manier hun activiteiten in de werkcolleges meewegen

bij het vaststellen van een cijfer. Enkele studenten meenden dat hun aanwezigheid meetelt voor het eindcijfer, terwijl andere studenten dit tegenspraken.

Studenten van het notarieel traject vertelden dat de kleinschaligheid in werkgroepen studenten dwingt tot het actief meedoen aan discussies. Er is in de werkgroepen ruimte voor vragen en studenten zorgen ervoor dat ze voorbereid zijn. Docenten houden hun deelname aan discussies en de mate waarin zij voorbereid op de werkcolleges verschijnen bij, zo meldden studenten. Docenten lieten weten dat de studenten sinds invoering van de activerende maatregelen ook echt actiever deelnemen aan het onderwijs.

Studenten van het ULC lieten weten dat zij bij de ULC-activiteiten worden gestimuleerd om diep op de stof in te gaan. Ook worden er veel discussies georganiseerd. Studenten die niet deelnemen aan het ULC-onderwijs lieten weten dat zij ook graag meer kleinschalig onderwijs zouden willen volgen. Bij hen bestaat de wens voor een groter 'community-gevoel' door meer sociale controle en kortere lijnen.

Masteropleidingen

In de zelfstudies staat dat alle masteropleidingen werken met een mix aan onderwijsvormen. Er zijn niet alleen hoorcolleges, maar ook werkcolleges, casuscolleges en in sommige gevallen moot courts. Docenten van de verschillende opleidingen lieten tijdens het bezoek weten dat zij van studenten actieve deelname verwachten, en de studenten daartoe presentaties laten houden, papers laten schrijven (zowel in groepsverband als individueel) en met elkaar en met de docent in discussie laten gaan.

De studenten gaven aan dat het onderwijs mede door de studentenaantallen kleinschalig is. Zij lieten weten dat de werkgroepen vaak intensief zijn, en dat actieve deelname wordt verwacht.

Studenten die deelnemen aan het EMT lieten weten dat zij binnen de reguliere vakken extra opdrachten doen. Ook bezoeken zij lezingen en worden zij betrokken bij onderzoeksprojecten.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

De zelfstudie meldt dat het vooral voor het programma European Law steeds moeilijker wordt om de werkgroepen klein en intensief te houden door de groeiende studentenaantallen. Docenten bevestigden dat de opleiding bijna ten onder gaat aan haar eigen succes.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

Studenten van de private opleidingen lieten zich tijdens het bezoek erg positief uit over het kleinschalige karakter van de opleidingen. De variëteit in werkvormen die vermeld staan in de zelfstudie, werden tijdens het bezoek door zowel studenten als de docenten bevestigd.

Oordeel

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel recht, Internationaal en Europees recht, Recht en onderneming en Law and Economics

Wederzijds committent is een concept dat nog niet helemaal bij de studenten van bovenstaande opleidingen doorgedrongen is, zo heeft de commissie geconstateerd. Participatieplicht is wel bekend onder de studenten en de commissie heeft vastgesteld dat het een methode is om de studenten actief te betrekken bij het onderwijs. De commissie is wel van mening dat participatie controleerbaar moet zijn. Dat lijkt momenteel niet altijd het geval. Er kunnen bijvoorbeeld niet enkel voor aanwezigheid punten worden toegekend.

De commissie heeft vastgesteld dat het didactisch concept in principe werkt. De getroffen maatregelen dragen bij aan een actieve studiehouding van studenten. Ook worden verschillende werkvormen gebruikt binnen de opleidingen. Voor het oordeel van de commissie over het toetsbeleid, verwijst zij naar facet 11.

De commissie heeft geconstateerd dat het departement veel aandacht besteed aan excellente studenten. Het onderwijs binnen het ULC lijkt meer diepgang en discussies te bevatten dan het reguliere onderwijs. Ook het EMT biedt extra verdieping aan, zo heeft de commissie vastgesteld. Er lijkt daarmee een verschil te zijn tussen het ULC en het EMT enerzijds en het reguliere onderwijs anderzijds. De commissie heeft geconstateerd dat de studenten uiteindelijk wel allemaal dezelfde toetsen krijgen.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

De commissie beoordeelt beide private opleidingen met een goed. De masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice hanteert uitstekende variëteit in werkvormen, zo constateerde de commissie tijdens het bezoek. De kleinschaligheid van de opleiding draagt bij aan intensief onderwijs. De afstemming tussen de vakken en de werkvormen ervan is volgens de commissie zorgvuldig doordacht. Gastdocenten en bezoeken aan excursies dragen volgens de commissie in hoge mate bij aan het realiseren van de doelstellingen van de opleiding.

De colleges op locatie van de masteropleiding International Business Law and Globalisation dragen in hoge mate bij aan het praktijkgerichte karakter van de opleiding, zo stelt de commissie vast. De commissie constateert verder dat de onderlinge samenwerking van de studenten en de casusgerichte opdrachten bijdragen tot het realiseren van de eindkwalificaties. Hetzelfde geldt voor de vele schrijfopdrachten die de studenten maken.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **goed**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **goed**.

F11: Beoordeling en toetsing

Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Beschrijving

In lijn met het didactisch concept (zie facet 10) werkt de faculteit met tussentoetsen. Het toetssysteem, zo meldt de zelfstudie, is erop gericht de studenten vanaf het begin van het blok of semester aan het studeren te krijgen en hen gedurende het vak een indicatie te geven van hun voortgang. Enkele studenten gaven tijdens het bezoek aan dat aanwezigheid tijdens werkcolleges voor 10% deel uitmaakt van hun eindcijfer. Zij hoeven hiervoor niet altijd actief deel te nemen of een opdracht te maken. Andere studenten spraken dit tegen.

Het departement heeft, zo bleek tijdens het bezoek, onlangs een toetscommissie in het leven geroepen die maatregelen zal voorstellen om de kwaliteit van de toetsen te borgen. De zelfstudie meldt dat de kwaliteit van tentamens voornamelijk wordt gecontroleerd door de Opleidingscommissie; indien studenten klachten hebben over een tentamen, komt dit via de evaluaties aan de orde. De examencommissie bevestigde deze praktijk tijdens het bezoek. De onderwijsdirecteur liet weten de kwaliteit van tentamens te controleren.

Zowel studenten als docenten lieten tijdens het bezoek weten dat het toetsstelsel in de bachelorfase strikter wordt gehanteerd dan in de masterfase. In de bachelorfase heeft elk regulier vak van 7,5 EC één tussentoeets en elk groot vak twee. In de masterfase worden bij sommige vakken zogenaamde '100% toetsen' afgenomen. In die gevallen maken studenten alleen aan het eind van het blok of semester een tentamen.

Wanneer een student het cijfer 4.0 of hoger haalt, mag deze het tentamen repareren of herkansen. Bij herkansing komt het eindcijfer nooit hoger uit dan een 6.0. Wanneer een student voor de eerste kans een cijfer lager dan een 4.0 scoort, moet deze het vak in zijn geheel overdoen. Een 100% toets in de masterfase mag worden herkanst, met dien verstande dat het laatst behaalde cijfer telt. Meerdere studenten lieten tijdens het bezoek weten zich bij twijfel liever af te melden voor een tentamen, dan het risico te lopen aangewezen te zijn op een reparatietoets.

Studenten van de verschillende opleidingen waren positief over de tussentijdse toetsen. Zij vertelden dat zij niet altijd feedback ontvangen op de tussentijdse opdrachten. Zij lieten weten dat wanneer zij daarom vragen, zij wel feedback ontvangen van de docenten. Verder accepteren studenten, zo bleek tijdens gesprekken met verschillende studentdelegaties, de reparatieregeling van het departement. Wel lieten zij weten dat zij wanneer zij voor een sollicitatie hun cijferlijst moeten tonen aan een toekomstig werkgever, hun cijfers een vertekend beeld kunnen geven ten opzichte van studenten van universiteiten met een soepeler beleid. Studenten vinden het niet eerlijk dat dit in hun nadeel zou kunnen uitwerken. De docenten gaven aan dat een toelichting op het toetsstelsel toegevoegd zou kunnen worden aan het diplomasupplement.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Tijdens de visitatie is de commissie nagegaan hoe de studenten oordeelden over de cijfergeving in de bacheloropleiding. De masterstudenten met wie de commissie sprak meenden dat de cijfers uit de bachelorfase niet altijd hun daadwerkelijke kennis over een bepaald onderwerp weerspiegelden. Bachelorstudenten weerspraken dit.

De bachelorstudenten met wie de commissie sprak van zowel het toga- als het notarieel traject lieten weten dat zij niet getoetst worden op Engelse taalvaardigheid (zie facet 5). De docenten lieten weten dat, en dat geldt vooral voor het notariële traject, het programma te vol is om ook Engelse taalvaardigheid te trainen en te toetsen.

De studenten vertelden dat zij gedurende hun opleiding worden geacht een portfolio aan te leggen, dat aan het einde van hun opleiding wordt getoetst door hun afstudeerbegeleider. Uit het portfolio moet onder andere blijken dat de student tijdens de studie verschillende vaardigheden heeft ontwikkeld. De studenten lieten de commissie weten dat het portfolio een voorwaarde is om af te studeren, maar dat het geen rol speelt tijdens de opleiding. De Opleidingscommissie meldt in haar notulen dat uit het portfolio winst te behalen valt.

Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie enkele bachelorscripties bestudeerd. Enkele van deze scripties waren voorzien van een beoordelingsformulier. De bachelorscripties, zo lieten docenten weten, worden in geval van twijfel door een tweede lezer beoordeeld.

Masteropleiding Nederlands recht

Bij de masteropleiding Nederlands recht wordt in nagenoeg alle programma's gewerkt met tussentoetsen.

- Bij het programma Privaatrecht, zo gaven docenten aan, is de capaciteit niet groot genoeg om structureel te werken met tussentoetsen. De docenten lieten weten dat de afstemming over de verschillende toetsvormen vooral informeel plaatsvindt. De toetsing van de Capita Selecta wordt in overleg met de coördinator vastgesteld;
- De docenten van het programma Grondslagen van het recht vertelden dat zij zelf bepalen op welke wijze een vak wordt getoetst. Voor de meeste vakken geldt dat de studenten tussentijds een paper schrijven en een presentatie houden en ter afsluiting van het vak een schriftelijk tentamen maken;
- Bij het programma Strafrecht lieten de docenten tijdens het bezoek weten dat ze structureel overleg voeren over de toetsen, zodat niet alleen kennis maar ook de diverse vaardigheden in voldoende mate worden getoetst. Ook controleren zij dat alle eindkwalificaties worden getoetst gedurende de opleiding. Over de scriptie vertelden de docenten met wie de commissie sprak, dat zij studenten voor de start van het scriptietraject een indicatie geven van de cijferopbouw. Zo zijn studenten vooraf op de hoogte van de eisen waaraan de scriptie moet voldoen bij de verschillende scores;
- De docenten van het programma Staats- en bestuursrecht vertelden dat toetsen eerst in concept worden gemaakt. Daarna worden ze in de sectie besproken en eventueel aangepast. De docenten sturen elkaar verder van alle vakken de tussentoetsen door, zodat men van elkaar ziet hoe deze zijn opgesteld. Daarnaast is er elk jaar een docentenoverleg, waar de docenten het curriculum en de verschillende opdrachten die in de vakken worden opgegeven, bespreken.
- Het programma deeltijd hanteert naast een afsluitend tentamen ook deelttoetsen die bestaan uit het maken van werkstukken, opdrachten, houden van presentaties of schrijven van annotaties.

Masteropleiding Notarieel recht

Studenten van de masteropleiding Notarieel recht gaven aan dat alle vakken een participatieplicht kennen. Participatie telt soms mee in de eindbeoordeling van een vak. In die gevallen wordt een cijfer gegeven voor de deelname aan bijvoorbeeld discussies. Bij het vak Erfrecht schrijven studenten een paper. Docenten lieten weten dat mondelinge vaardigheden vooral worden getoetst bij de behandeling van casusvragen in de werkgroepen, maar ook met een rollenspel bij het vak Erfrecht.

Masteropleiding Recht en onderneming

Bij sommige vakken leveren studenten wekelijks een paper of een casuspositie in, waardoor zij gedwongen worden de stof in te duiken. Studenten meldden dat deze opdrachten wel beoordeeld worden, maar dat zij geen feedback krijgen op hun werk. Wanneer meerdere studenten eenzelfde knelpunt ervaren in de stof gaat de docent, zo is hun ervaring, klassikaal

in op het probleem. Studenten moeten enkele papers in groepsverband schrijven. Zij lieten weten in verband met meeliftgedrag, de voorkeur te geven aan individueel vervaardigde papers.

De docenten vertelden dat de vakcoördinator besluit hoe de toetsing invulling krijgt, maar dat de coördinator van de opleiding in de gaten houdt dat er voldoende variëteit zit in de oefening van de vaardigheden en de toetsing.

Masteropleiding Law and Economics

De studenten van de masteropleiding Law and Economics schrijven tijdens hun opleiding zowel individueel als in groepsverband papers. Zij lieten weten niet alleen inhoudelijke feedback te ontvangen, maar ook op hun Engelse taalgebruik. De studenten lieten weten dat zij, evenals de studenten van de masteropleiding Recht en onderneming, de voorkeur geven aan individuele papers. De docenten menen echter dat studenten veel leren van de onderlinge samenwerking.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Studenten lieten weten voor elk vak tussentoetsen te hebben in de vorm van papers of casus. Soms maken ook groepsopdrachten deel uit van het cijfer. Studenten van beide programma's lieten weten niet altijd individuele feedback te ontvangen op de ingeleverde opdrachten, maar dat docenten wel tijdens de colleges de opgaven nabespreken. De tentamens vormen volgens de studenten een goede afspiegeling van de stof, al zou een tentamen waar meer tijd voor staat nog dieper op de stof kunnen ingaan. Docenten lieten weten te proberen verschillende toetsvormen te hanteren. Zo beoordelen zij bij het vak Constitutional Law de onderhandelingsvaardigheden van de studenten.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

Studenten van bovenvermelde opleidingen lieten tijdens het bezoek weten dat zij structureel feedback ontvangen op hun papers.

De leden van de commissie hebben tijdens het bezoek van alle opleidingen diverse tentamens en opdrachten bestudeerd. Ook heeft de commissie met de examencommissie gesproken over het toetsbeleid.

Oordeel

De commissie heeft geconstateerd dat de reparatieregeling niet populair is onder de studenten, maar dat het wel werkt, mede doordat studenten hebben aangegeven herkansingen te vermijden. De commissie waardeert de uitwerking die het toetsbeleid daarmee heeft op het studiegedrag van studenten.

De commissie heeft geconstateerd dat tussentoetsen niet worden gebruikt als ijkpunt voor de voortgang van de student. Vaak dienen tussentoetsen als een manier om een extra vaardigheid te toetsen, of om studeergedrag te stimuleren. Wanneer studenten structureel feedback zouden ontvangen op hun opdrachten, zou dit in de ogen van de commissie bijdragen aan het realiseren van de doelstelling van de faculteit.

De nieuw opgerichte toetscommissie is een goede start om een steviger toetsbeleid in te zetten. Het toetssysteem lijkt voornamelijk te (gaan) gelden voor de bacheloropleiding. Het toetsbeleid in de master is nu soms onduidelijk, zo concludeerde de commissie op grond van de gesprekken met studenten en docenten.

De diverse toetsen en examens van alle opleidingen die de commissie heeft bestudeerd tijdens haar bezoek acht zij van voldoende kwaliteit. De commissie heeft vastgesteld dat de examens in voldoende mate de eindkwalificaties van de verschillende masteropleidingen toetsen.

De commissie benadrukt evenwel het belang van structureel toezicht op de toetsing op curriculumniveau. De commissie vraagt in dit licht aandacht voor de rol die de examencommissie heeft in de kwaliteitsbewaking van de tentaminering en de toetsing van alle eindkwalificaties. Zij benadrukt dat een onafhankelijke en proactieve examencommissie noodzakelijk is. De commissie waardeert de rol die de onderwijsdirecteur inneemt in de kwaliteitscontrole van de tentamens.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De commissie heeft tijdens het bezoek enkele tentamens en opdrachten van de verschillende trajecten binnen de opleiding bestudeerd. Volgens de commissie worden de eindkwalificaties in voldoende mate getoetst in de verschillende opdrachten en tentamens, met dien verstande dat de eindkwalificatie met betrekking tot Engelse taalvaardigheid niet wordt getoetst.

De commissie adviseert om naast het structureel gebruik van scriptiebeoordelingsformulieren, elke bachelorscriptie door een tweede lezer te laten beoordelen.

De commissie is van mening dat er meer uit het portfolio gehaald zou kunnen worden wanneer deze structureel wordt ingebed in de opleiding. De huidige invulling van het portfolio lijkt in enkele gevallen van een wat plichtmatige aard. De commissie heeft geconstateerd dat het portfolio momenteel een instrument is voor reflectie op eigen ontwikkeling, maar dat het de potentie heeft een studentvolgsysteem te worden.

Masteropleiding Nederlands recht

De commissie heeft vastgesteld dat er binnen de verschillende programma's sprake is van wisselende sturing op toetsing. De commissie is onder de indruk van de manier waarop bij het programma Strafrecht op curriculumniveau wordt gecontroleerd of de eindkwalificaties worden getoetst in de verschillende tentamens en of variëteit in toetsvorming wordt gerealiseerd. Daarnaast is de commissie positief over de transparantie waarmee de studenten al voor aanvang van hun scriptie bekend worden gemaakt met de cijferopbouw. Eveneens positief is de commissie over de doordachte wijze waarop de toetsen bij het programma Staats- en bestuursrecht tot stand komen.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

De commissie heeft geconstateerd dat door de korte lijnen en het kleinschalige karakter van deze opleidingen, het geven en ontvangen van feedback hier op een soepele manier tot stand komt.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Programma

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Programma. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel **voldoende**, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

5.1.3. Inzet van personeel

F12: Eisen WO

De opleiding sluit aan bij de volgende criteria voor de inzet van personeel van een WO-opleiding: Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied.

Beschrijving

Het zelfevaluatie rapport beschrijft dat het onderwijs van het departement Rechtsgeleerdheid wordt verzorgd door de wetenschappelijke staf van de afdelingen. Deze staf is binnen de departementen ondergebracht in leerstoelgroepen die bestaan uit een kernleerstoel, universitaire hoofddocenten, universitair docenten, junior docenten en assistenten in opleiding (aio's) of andere jonge onderzoekers. Daarnaast kunnen van een leerstoelgroep zogenoemde profileringleerstoelen en bijzondere leerstoelen deel uitmaken. De kerndisciplines vallen onder kernleerstoelen. Naast deze kernleerstoelen kent de faculteit profileringleerstoelen en bijzondere leerstoelen, die in de regel moeten bijdragen aan de profilering van de faculteit. De bijzondere leerstoelen voorzien o.a. in een binding van de opleidingen met de rechtspraak.

Universitair hoofddocenten en universitair docenten met een dienstverband voor onbepaalde tijd hebben in beginsel een gecombineerde functie van onderzoeker en docent. Nog geen 10% van de universitaire (hoofd)docenten in vaste dienst heeft een (bijna) uitsluitende onderwijstaak. Naast het verzorgen van onderwijs voeren deze medewerkers leidinggevende taken uit voor specifieke onderwijsprojecten zoals het Utrecht Law College, Excellent Master Tracé en studentmentoraat. Ook junior docenten hebben uitsluitend of overwegend een onderwijstaak.

In de zelfstudie wordt beschreven dat de kwaliteit van de onderzoeksgroepen en de individuele onderzoekers wordt gewaarborgd door verschillende sturingsinstrumenten. Zo voert het onderzoeksinstituut jaarlijks een interne monitoring uit van de output van het onderzoek. Het onderzoeksinstituut controleert dan of de medewerkers de afgesproken publicatieoutput hebben gerealiseerd. Daarnaast wordt het onderzoek elke zes jaar extern beoordeeld met het Standard Evaluation Protocol, en wordt er elke zes jaar een midterm review uitgevoerd. Tot slot noemt de zelfstudie de heraccreditatie van de onderzoeksscholen via de KNAW/ECOS, die ook eens in de zes jaar plaatsvindt.

In de zelfevaluatierapporten heeft de faculteit per opleiding schematisch aangegeven door welke docenten de verschillende vakken uit het curriculum worden verzorgd. Tijdens het bezoek heeft de commissie met de studenten gesproken over de samenstelling van het docentencorps. De commissie heeft met de docenten gesproken over hun onderzoek.

Oordeel

De docenten, zo heeft de commissie vastgesteld, beschikken over de expertise die nodig is om onderwijs op adequate wijze te verzorgen. Het overgrote deel van het docentencorps draagt met hun onderzoek bij aan de ontwikkeling van het vakgebied.

De commissie heeft uit de schematische overzichten in de zelfstudies en de gesprekken met studenten kunnen concluderen dat het onderwijs verzorgd wordt door docenten die tevens betrokken zijn bij het onderzoek en in staat zijn om recente onderzoeksresultaten te vertalen binnen het onderwijs. Zo verzorgen hoogleraren regelmatig colleges in onder andere de bachelorfase en zijn nagenoeg alle docenten gepromoveerd. De docenten die niet gepromoveerd zijn, komen dikwijls uit de rechtspraktijk.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen voldoen aan de eisen behorend bij dit facet.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F13: Kwantiteit personeel

Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Beschrijving

In het algemene gedeelte van het zelfevaluatierapport beschrijft het departement dat de staf-studentratio momenteel 1:54 is. Van de beschikbare onderwijs-fte's is een deel gereserveerd voor een aantal niet-cursorische onderwijsactiviteiten en opslagen voor begeleiding van extra intensieve onderwijsvormen (tutoraat, ULC, begeleiding van masterscripties en moot courts, Engelstalig onderwijs en coördinatie van masterprogramma's). Het effect van deze reservering op de staf-studentratio betekent een verhoging van de ratio voor cursorisch onderwijs naar 1:64. Het departement beschouwt deze beschikbare onderwijs capaciteit als het minimum.

Tijdens het bezoek aan de opleidingen heeft de commissie met zowel studenten als docenten gesproken over de tijd die docenten investeren in het onderwijs voor het Utrecht Law College en het Excellent Master Tracé. De tijd die docenten besteden aan studenten bij voornoemde trajecten, wordt niet gecompenseerd binnen het reguliere onderwijs. Zowel de docenten als de studenten lieten weten dat de activiteiten die de docenten ondernemen voor het extracurriculaire onderwijs, niet ten koste gaan van hun reguliere activiteiten. Docenten lieten weten dat de studenten van het Law College veel zelf organiseren waardoor de tijdsinvestering

van docenten goed te overzien is. Studenten meldden dat zij altijd terecht kunnen bij de docenten. Daarnaast gaven studenten aan dat zij, vooral in de masterfase, graag meer contacturen zouden willen (zie facet 7).

Nagenoeg alle opleidingen geven in hun zelfstudie aan dat de werkdruk van docenten aan de hoge kant is. De opleidingen geven aan dat het binnen de huidige formatie soms lastig is om piekbelasting te vermijden. Ook gaven verschillende docenten aan dat zij hun onderzoek veelal in hun vrije tijd verrichten.

De *masteropleiding Law and Economics* geeft aan de hoge onderwijslast te beperken door het inzetten van gastdocenten. Verder lieten de docenten van deze opleiding weten dat er een flinke doorstroom kan zijn in het personeelsbestand, maar dat er vooralsnog altijd bevredigende oplossingen zijn gevonden. De opleiding heeft verder als voordeel dat de faculteit de vakgebieden recht en economie overbrugt, waardoor er een grotere poule van docenten is voor bijvoorbeeld scriptiebegeleiding. De zelfstudie geeft aan dat de staf-studentratio gunstig is door de kleinschaligheid van de masteropleiding, maar dat de marges bij uitval van een docent erg klein zijn.

In de zelfstudie van de *masteropleiding Recht en onderneming* wordt beschreven dat de opleiding gebaat zou zijn bij meer armslag om bij een aantal cursussen extra contacturen te kunnen verzorgen. Deze kunnen worden aangewend om studenten in een practicumachtige setting meer feedback te kunnen geven op hun prestaties.

Tijdens de gesprekken met diverse docenten en leidinggevendenden bleek dat het departement voornemens is de onderwijsperiodes korter en intensiever te organiseren, zodat de docenten meer ruimte hebben voor onderzoek. Ook wil men de onderwijscapaciteit uitbreiden.

Oordeel

De commissie heeft vastgesteld dat er momenteel voldoende personeel beschikbaar is. De gesprekken met studenten, docenten en verantwoordelijken wezen uit dat de werkdruk weliswaar hoog is, maar dat de kwaliteit van de colleges daar niet onder te lijden heeft. De commissie erkent dat dit mede komt door de inzet en betrokkenheid van de docenten.

Wel spreekt zij haar zorgen uit over de houdbaarheid van de huidige situatie. Docenten zijn in principe beschikbaar, maar de studenten moeten de docenten zelf actief benaderen. De opmerking van de masteropleiding Recht en onderneming dat extra armslag voor onder meer het geven van feedback aan studenten wenselijk is, gaat volgens de commissie dan ook op voor alle opleidingen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F14: Kwaliteit personeel

Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Beschrijving

Promotie en de Basiskwalificatie onderwijs (BKO) zijn, zo meldt de zelfstudie, verplicht voor het vervullen van alle functies in vast dienstverband. Universitair hoofddocenten en hoogleraren moeten, behalve aan de eisen van de BKO en promotie, ook aan de eisen van de Senior kwalificatie onderwijs (SKO) voldoen. Voor het behalen van de onderwijskwalificaties wordt getoetst op vakinhoudelijke, didactische, organisatorische en algemene bekwaamheden. Voor de SKO wordt ook getoetst op het leidinggeven aan de uitvoering van het onderwijs. De toetsingscommissies beoordelen de dossiers, horen de kandidaten en adviseren de decaan over het toekennen van de kwalificaties.

Het volledige BKO-traject bestrijkt in beginsel twee jaar en wordt afgestemd op de individuele situatie. Om de basiskwalificatie te behalen moet de docent onderwijs verzorgen, met een tutor een opleidings- en begeleidingsplan samenstellen, een onderwijsportfolio maken en ter beoordeling voorleggen aan een toetsingscommissie. Het onderwijsportfolio bevat informatie en documentatie die een beeld geeft van de onderwijsactiviteiten van de te kwalificeren docent. Het portfolio bevat in ieder geval studentevaluaties van het gegeven onderwijs. Na afloop van het traject verzoekt de tutor aan de toetsingscommissie om de portfolio te beoordelen. Universitair docenten die bij hun aanstelling aan de Universiteit al beschikken over langdurige recente onderriservaring op academisch niveau komen in aanmerking voor een verkorte procedure. Docenten Notarieel recht lieten tijdens het bezoek weten dat docenten binnen twee jaar na aankomst als junior hun BKO moeten halen. Andere docenten gaven tijdens het bezoek aan vooral het reflecterende aspect van de BKO te waarderen. Alle docenten met wie de commissie tijdens het bezoek sprak, waren in elk geval in het bezit van de BKO.

Om de SKO te behalen moet de docent al in het bezit zijn van de Basiskwalificatie onderwijs. Het SKO-traject kan worden gestart op initiatief van de docent of de leidinggevende hoogleraar. Docenten met wie de commissie sprak lieten weten dat de invulling van de SKO per docent sterk uiteen kan lopen. De docenten met een SKO met de commissie sprak, gaven aan de SKO over het algemeen nuttig te vinden. Een docent van de opleiding Notarieel recht gaf bijvoorbeeld aan naar aanleiding van de SKO een collegecyclus herzien te hebben.

Naast het BKO en SKO biedt de faculteit docenten ook andere professionaliseringsmogelijkheden aan. Zo biedt de faculteit onder andere een training in Engels taalgebruik aan, voor docenten die lesgeven in het Engels.

Tijdens het bezoek heeft de commissie met de verschillende studentdelegaties gesproken over de kwaliteit van hun docenten. Studenten waren over het algemeen positief over de didactische kwaliteiten van hun docenten. Zo zijn studenten van de masteropleiding Nederlands recht positief over de bereikbaarheid van de docenten. Zij lieten weten dat docenten altijd snel reageren wanneer studenten hen een mail sturen, bijvoorbeeld met een verzoek om feedback. Studenten van de Engelstalige masteropleidingen waren over het algemeen tevreden over de Engelse taalvaardigheid van docenten. Ook de studenten van de masteropleiding Notarieel recht gaven tijdens de visitatie expliciet aan positief te zijn over hun docenten. Zij lieten weten dat docenten niet alleen goed bereikbaar zijn via e-mail, maar dat zij indien nodig ook veel tijd besteden aan de begeleiding van individuele studenten buiten de colleges.

Oordeel

De commissie heeft geconstateerd dat de Universiteit Utrecht een voorloper is op het gebied van BKO en SKO. Ook binnen de juridische opleidingen is het beleid van de docentprofessionalisering zichtbaar. De faculteit neemt de didactische vaardigheden van docenten serieus. Iedere docent heeft, conform het universitaire beleid, in principe een BKO. De commissie spreekt haar waardering daarvoor uit. De commissie waardeert ook de invulling op maat bij de SKO, maar meent dat dit nog wat steviger geïmplementeerd kan worden.

De commissie constateert dat docenten naar tevredenheid van studenten reageren op e-mails. Wel adviseert zij ook hier om niet reactief maar structureel feedback te geven (zie facet 11).

De commissie heeft vastgesteld dat de Engelse taalvaardigheid van de docenten in orde is.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Inzet van personeel

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Personeel. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel **voldoende**, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

5.1.4. Voorzieningen

F15: Materiële voorzieningen

De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Beschrijving

De zelfstudie meldt dat de onderwijsruimten van het departement geschikt zijn voor het kleinschalig onderwijs. Dit past bij de didactische uitgangspunten van het onderwijs, waarbij de nadruk ligt op werkgroeponderwijs, aangevuld met hoorcolleges. Nagenoeg alle onderwijsruimten van de faculteit zijn voorzien van een draadloos computernetwerk. Tijdens het bezoek heeft de commissie een rondleiding gehad langs enkele onderwijszalen en studieplekken.

De Universiteitsbibliotheek Utrecht heeft drie locaties waar juridische studenten gebruik van kunnen maken: de Universiteitsbibliotheek Uithof, de Universiteitsbibliotheek Binnenstad en

de Juridische Bibliotheek (JB). In studentevaluaties komt naar voren dat het aantal werkplekken verhoogd kan worden. De Juridische Bibliotheek wordt mede daarom in 2012 geïntegreerd in de locatie UB Binnenstad op de Drift, waarmee de Universiteitsbibliotheek Utrecht (UBU) dan twee locaties zal hebben. Bij de verbouwing zal het aantal studieplekken toenemen. De schaarste aan werkplekken in de bibliotheek werd tijdens het bezoek bevestigd door de studenten.

Enkele studenten lieten weten dat zij de voorkeur geven aan slechts één locatie voor het departement. Naar hun mening zou dit het gevoel van een ‘community’ vergroten. Studenten lieten tijdens het bezoek weten dat bij de roostering soms knelpunten ontstaan, doordat soms colleges direct na elkaar worden ingeroosterd waarvan de locaties ver uit elkaar liggen. In deze gevallen, die volgens studenten overigens niet vaak voorkomen, worden oplossingen op maat geboden. Ook merkten zij op dat roosters soms pas enkele weken voor aanvang van het semester worden bekendgemaakt. Dit bemoeilijkt de planning van de studenten.

De zelfstudie meldt dat studenten voor individuele studieplanning, inschrijving, exameneisen en algemene studievragen terecht kunnen bij het Studiepunt Rechten. De website voor studenten, Studiepunt Online, bevat uitgebreide informatie over roosters, nieuwsberichten, links naar relevante websites en per studiefase wordt antwoord gegeven op de meest gestelde vragen. Onderdeel van het Studiepunt Rechten is de International Information Desk, waar internationale studenten, Nederlandse studenten die op uitwisseling gaan, internationale onderzoekers en stafleden met vragen terecht kunnen. Studenten die contact hebben gehad met het International Information Desk, vertelden dat de medewerkers behulpzaam waren, maar dat de openingstijden van het kantoor erg beperkt zijn.

De meeste cursussen in de opleiding gebruiken de elektronische leeromgeving Blackboard. Ook zijn de bestanden en databanken van de bibliotheek beschikbaar via het draadloze netwerk of de pc-werkplekken. Bij de vorige visitatie stond vooral de kwantiteit van de pc-voorzieningen hoog op de agenda. Het departement heeft naar aanleiding daarvan het aantal pc-werkplekken uitgebreid en een groot aantal werkplekken vernieuwd. De zelfstudie meldt dat in plaats van verdere investering in de uitbreiding van vaste plaatsen, verschillende voorzieningen worden geoptimaliseerd. In de JB is een notebook-uitleen gerealiseerd, zodat studenten in diverse facultaire panden en de JB met een (eigen) notebook toegang hebben tot het internet en de elektronische voorzieningen via een draadloos netwerk.

Enkele studenten lieten tijdens het bezoek weten dat Blackboard aan vervanging toe is. Zij vinden het systeem verouderd en de mogelijkheden wat beperkt. Wel wordt het volgens hen in verschillende colleges gebruikt en is het een interactief systeem. Studenten van de masteropleidingen lieten weten dat in de masterfase soms van multimedia gebruik wordt gemaakt. De masteropleidingen Law and Economics en Recht en onderneming maken bijvoorbeeld gebruik van LinkedIn; studenten ervaren dit als positief.

Oordeel

De commissie heeft geconstateerd dat de faculteit kampt met grote studentenaantallen. Een verhoogde inzet van ICT-toepassingen binnen het onderwijs zou waardevol kunnen zijn. De commissie adviseert het departement na te denken over manieren om ICT nog meer dan nu het geval is, in te zetten voor het onderwijs. In dit licht is de commissie positief over het gebruik van LinkedIn voor discussies over de stof.

De huisvesting en faciliteiten van de faculteit zijn, zo heeft de commissie vastgesteld, breed verspreid door de stad. Ondanks het feit dat dit de roostering een complexe aangelegenheid

maakt, heeft de commissie vastgesteld dat de faculteit de roostering over het algemeen op orde heeft. Wel benadrukt zij dat tijdige communicatie over de roostering naar studenten van belang is. Er is een aparte juridische bibliotheek en er zijn, zo heeft de commissie vastgesteld, in principe voldoende studieplekken.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F16: Studiebegeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op studievoortgang.

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Beschrijving

Volgens het algemene deel van de zelfstudie spelen tutoren, studentmentoren, studieadviseurs en docenten een belangrijke rol in de begeleiding van studenten. Het Studieregistratiesysteem OSIRIS vervult verder een rol in de algemene studiebegeleiding. Naast de registratie van studie- en examenresultaten, biedt het systeem ondersteuning bij de registratie van de studentbegeleiding, studentgesprekken, afspraken met betrekking tot studieplanning, de inschrijving en roostering. De student krijgt in een overzicht te zien aan welke eisen (onderdelen) van het examenprogramma al voldaan is en welke onderdelen nog behaald moeten worden. Enkele opleidingen en programma's binnen de opleidingen bieden aansluitende vormen van begeleiding.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Elke student heeft een tutor. De tutor is een docent die zorgt voor de inhoudelijke studiebegeleiding in het eerste jaar. In het collegejaar 2009-2010 is daarnaast het studentmentoraat ingevoerd. Gedurende het eerste semester hebben alle eerstejaars een bijeenkomst van één uur per week met hun mentor, een ouderejaars rechtenstudent, die is geselecteerd op communicatieve en inhoudelijke vaardigheden. Studenten zijn verplicht het mentuur bij te wonen. Wanneer zij meer dan tweemaal afwezig zijn vervalt de reparatiemogelijkheid voor de cursus Grondslagen van het recht. De studenten met wie de commissie sprak lieten zich positief uit over het studentmentoraat. De tutor wisselt in kwaliteit, zo lieten zij weten.

Studenten die kans lopen een negatief bindend studieadvies te ontvangen aan het einde van het eerste bachelorjaar wordt nadrukkelijk aangeraden de studie te staken.

Verder lieten studenten tijdens het bezoek weten dat zij niet actief worden begeleid bij het samenstellen van hun portfolio. Gezien de reflectieve aard van het portfolio zou begeleiding volgens hen meerwaarde hebben bij het leerproces.

In periodes waarin studenten keuzes moeten maken organiseert de opleiding voorlichtingsbijeenkomsten. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld voorlichting over de trajectkeuze, studeren in het buitenland of de masteropleidingen. Tijdens inschrijfperiodes plannen de studieadviseurs extra inloopsprekuren in.

Masteropleiding Nederlands recht

De studenten van de masteropleiding Nederlands recht krijgen aan het begin van hun opleiding een contactdocent toegewezen, meldt de zelfstudie. De studenten en docenten van het programma bevestigden tijdens het bezoek dat de studenten terecht kunnen bij de contactdocent voor onder meer vragen over te maken keuzes en eventuele problemen met de studievoortgang.

Masteropleiding Notarieel recht

De masteropleiding Notarieel recht benadrukt in haar zelfstudie dat door docenten relatief veel tijd wordt besteed aan individuele begeleiding van studenten bij de totstandkoming van de masterscriptie. Ook bieden docenten bij andere cursussen individuele (studie)begeleiding. De studenten met wie de commissie tijdens het bezoek sprak bevestigden dit en lieten weten dat docenten altijd bereikbaar zijn.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

De zelfstudie vermeldt dat er voor de studenten ter ondersteuning een elektronische leeromgeving is, waarop zogenaamde 'scriptiesnoeren' en links naar webpagina's met actuele ontwikkelingen op het vakgebied te vinden zijn.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

Studenten van de masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation lieten zich tijdens het gesprek met de commissie positief uit over de persoonlijke aandacht die zij krijgen van docenten. Ook gaven zij aan dat de opleidingen tegemoet komen aan de speciale eisen van deze internationale studenten, zoals huisvesting. De studenten lieten weten de kleinschaligheid van de opleiding een voordeel te vinden.

Oordeel

De commissie heeft geconstateerd dat de studiebegeleiding voornamelijk reactief is. Studenten worden niet op individuele basis benaderd voor bijvoorbeeld voortgangsgesprekken. De commissie is positief over OSIRIS, waarin de studievoortgang en -planning van studenten inzichtelijk is.

De commissie ziet wat betreft de inhoudelijke begeleiding van de studenten in de bachelorfase een rol weggelegd voor het portfolio (zie facet 11), omdat dit momenteel niet optimaal wordt benut en studenten niet structureel feedback ontvangen. Het is de bedoeling dat studenten met behulp van het portfolio reflecteren op hun eigen ontwikkeling en het is een vereiste om te kunnen afstuderen. Het portfolio zou de basis kunnen hebben in het studentvolgsysteem. Verder zou in de masterfase het portfolio een startpunt kunnen zijn voor de studiebegeleiding. Doordat de studenten tijdens het bezoek lieten weten dat de tutoren en de docenten van de verschillende opleidingen goed benaderbaar zijn, is de vakinhoudelijke studiebegeleiding volgens de commissie voldoende.

Masteropleidingen

De commissie waardeert de manier waarop de kleinschaligheid van de masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation in positieve zin bijdraagt aan de begeleiding van de studenten. Ook voor de studiebegeleiding in de masteropleiding Notarieel recht geldt, zo heeft de commissie vastgesteld, dat de docenten merkbaar betrokken zijn bij de studenten. De contactdocent bij de masteropleiding Nederlands recht, programma Staats- en Bestuursrecht, is volgens de commissie een goede manier om de vakinhoudelijke studiebegeleiding in de masterfase te institutionaliseren.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Voorzieningen

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Voorzieningen. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel voldoende, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

5.1.5. Interne kwaliteitszorg

F17: Evaluatie resultaten

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Beschrijving

In het algemene deel van de zelfstudie beschrijft het departement dat alle opleidingen van het departement in de periode tussen de visitatiebezoeken, een midterm review ondergaan. Daarnaast hanteert het departement de *Plan-Do-Check-Act* cyclus, waarin zowel de cursussen als de curricula als geheel worden geëvalueerd. Alle modules worden minimaal eens in de drie jaar geëvalueerd. Verplichte cursussen worden ieder jaar geëvalueerd, evenals nieuwe cursussen of cursussen die een jaar voorheen lager dan een drie scoorden op de vijfpuntsschaal. Docenten moeten reageren op elke evaluatie van een cursus die zij hebben verzorgd.

De uitkomsten worden, zo meldt de zelfstudie, voor alle deelnemers aan de evaluatie toegankelijk gemaakt. De studentleden van de Opleidingscommissie (OC) met wie de commissie tijdens het bezoek sprak, lieten weten dat de respons van enquêtes soms aan de

lage kant is. De zelfstudie meldt maatregelen die de respons moeten doen stijgen, waaronder het sturen van een herinneringsmail naar studenten. Tijdens het bezoek heeft de commissie zich verdiept in de resultaten van de cursusevaluaties van de verschillende opleidingen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Naast de reguliere cursusevaluaties die de opleiding afneemt, is met ingang van het studiejaar 2009-2010 een curriculumevaluatie ingevoerd. De projectgroep heeft panelgesprekken gevoerd met studenten, docenten en ondersteunend personeel en een enquête uitgezet. Daarnaast heeft het Bachelor Advies Team panelgesprekken gevoerd met studenten die het eerste half jaar van het herziene bachelorprogramma hadden gevolgd.

Masteropleiding Nederlands recht

De meeste programma's van de masteropleiding Nederlands recht hanteren, naast de reguliere cursusevaluaties, verschillende methodes om de opleiding te evalueren.

- Het programma Grondslagen van het recht organiseert elke 6 tot 8 weken een panelgesprek met studenten over het lopende onderwijs. Het verslag daarvan gaat naar de naar de Commissie Onderwijs van de afdeling Rechtstheorie;
- Het programma Privaatrecht bespreekt de cursusevaluaties in sectievergaderingen. De uitslagen van de evaluaties gaan ook naar de cursuscoördinator en spelen verder een rol in de beoordelingsgesprekken van de docenten. Ook organiseert het programma Privaatrecht panelgesprekken en informele bijeenkomsten waar naar de mening van de studenten over het programma wordt gevraagd;
- Het programma Strafrecht schrijft in de zelfstudie dat het dagelijks bestuur van de afdeling structureel vergadert over het onderwijs. Tijdens die vergaderingen komen niet alleen evaluaties aan de orde, maar spreekt men ook over onder andere toetsvormen en de aard en intensiteit van scriptiebegeleiding. De programmaleider koppelt de resultaten van de evaluaties terug naar de betrokken docenten;
- Binnen elke taakgroep van het programma Staats- en Bestuursrecht worden de evaluatieresultaten besproken van de cursussen die binnen hun terrein vallen. Daarbij kijken de leden van de taakgroep ook naar de programmatische samenhang tussen de cursussen. De afdeling organiseert verder drie of viermaal per jaar een vergadering van alle docenten van de bachelor- en mastervakken op het terrein van het staats- en bestuursrecht waar alle onderwijs-evaluaties plenair worden besproken. Verder spelen de evaluatieresultaten een rol in de beoordelingsgesprekken van docenten.

Masteropleiding Notarieel recht

Docenten van de masteropleiding Notarieel recht bevestigden tijdens het bezoek dat zij verplicht zijn om te reageren op de resultaten van de cursusevaluaties. Daarnaast bespreekt het onderwijsteam de resultaten in hun overleg. In alle cursusevaluaties van de Notariële vakken die de commissie bestudeerde, gaven de docenten commentaar op de resultaten.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

In de zelfstudie van beide programma's staat vermeld dat de evaluatieresultaten worden besproken binnen docententeams, en dat de resultaten een rol spelen in de beoordelingsgesprekken van de docenten. Jaarlijks is er een vergadering waar het verzorgde onderwijs door alle betrokken docenten wordt besproken.

Masteropleiding Recht en onderneming

Het onderwijs op onderdeelniveau wordt aan de hand van evaluaties besproken binnen de secties. De uitslagen van de cursusevaluaties worden naar de cursuscoördinator gestuurd. Deze stuurt de uitslagen door naar de leidinggevende en de individuele docenten. Tijdens het bezoek vertelden studenten dat er een klankbordgroep is, waarin studenten hun mening geven over het onderwijs.

Masteropleiding Law and Economics

De opleiding organiseert jaarlijks een evaluatiemiddag waarop de stafleden het programma evalueren. Wanneer een evaluatie negatieve uitkomsten bevat (evaluatiescores lager dan 3), bespreekt de programmacoördinator de cursus met de individuele docent. Dit gebeurt ook wanneer studenten op individuele basis met een klacht komen over bepaalde aangelegenheden in een cursus. Verder organiseert de opleiding elk jaar na het derde blok een bijeenkomst met studenten om over het programma en de uitvoering ervan te praten. De opleiding meldt in haar zelfstudie dat op deze manier een permanent systeem van 'toezicht' bestaat, dat leidt tot betere resultaten.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De programmaleider bespreekt de resultaten van de jaarlijkse anonieme schriftelijke curriculumevaluatie met de studenten. Niet alleen vakinhoudelijke aspecten, maar ook zaken als opvang, voorlichting en huisvesting komen in deze gesprekken aan de orde.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

In haar zelfstudie meldt de opleiding dat het evaluatiesysteem erop is gericht om relatief kleine veranderingen zo snel mogelijk door te voeren. Op die manier hebben de studenten die het programma volgen direct profijt van de verbeteringen. De jaarlijkse curriculumevaluatie vindt plaats in een panelgesprek.

Oordeel

Alle opleidingen, zo heeft de commissie geconcludeerd, evalueren niet alleen de afzonderlijke cursussen, maar ook de curricula als geheel. De commissie heeft vastgesteld dat zowel door de panelgesprekken als door de schriftelijke enquêtes voldoende informatie naar boven komt, aan de hand waarvan aanpassingen worden gedaan. De commissie heeft verder vastgesteld dat de cursusevaluaties veel informatie opleveren door de hoeveelheid aan open vragen, ondanks het feit dat de respons niet altijd even hoog is. De commissie waardeert de initiatieven die het departement neemt om de respons van evaluaties te verhogen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F18: Maatregelen tot verbetering

De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan realisatie van de streefdoelen.

Beschrijving*Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid*

In de zelfstudie wordt beschreven dat naar aanleiding van de midterm review van 2006 de bacheloropleiding per 2008-2009 is herzien. Een aanpassing binnen de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid is dat het eerste jaar van de opleiding representatiever is gemaakt voor de opleiding als geheel. De vier Kernvakken in het eerste en tweede jaar zijn opgesplitst. Dit heeft tot gevolg dat op alle inleidende vakken in het eerste jaar een verdiepend vak volgt in het tweede jaar. Verder heeft de opleiding voor het toetraject de rechtsvergelijkende cursus verplicht ingevoerd en heeft het departement een onderzoeksvaardighedeninstructie opgesteld, die gedurende de gehele bachelorfase wordt gebruikt bij alle vakken waarin onderzoeksvaardigheden aan de orde komen.

Masteropleidingen

De midterm review van de masteropleidingen in 2007 heeft per 2009-2010 geleid tot herziening van de programma's. Elk programma volgt nu het standaardmodel dat bestaat uit een verdiepend blok, een verplicht verdiepend specialistisch blok, een vrij keuzevak en een masterscriptie (zie Onderwerp 2). Daarnaast melden de verschillende zelfstudies dat cursus- en curriculumbeoordelingen geleid hebben tot wijzigingen in de cursussen.

Masteropleiding Nederlands recht

Tijdens de gesprekken met de commissie gaven docenten van de masteropleiding Nederlands recht aan dat naar aanleiding van de midterm review, onder meer het aantal vakken is gereduceerd. Daarnaast zijn er per programma aanpassingen gedaan, waaronder onderstaande voorbeelden:

- Programma Grondslagen van het recht: De cursus Recht en ethiek is naar aanleiding van opmerkingen van studenten vorig jaar geheel herzien, waarbij er minder accent is gelegd op theorie, maar meer ruimte en aandacht is gecreëerd voor bespreking van casuïstiek;
- Programma Privaatrecht: Bij het vak Gezondheidsrecht bleek uit studentevaluaties dat studenten de inspanningen voor de eerste deelttoets (bestaande uit wekelijkse opdrachten) onevenredig zwaar vonden in verhouding tot de eindtoets. Ook vonden de studenten de beoordelingscriteria van de tussentoets onduidelijk. De docenten zijn daarom overgestapt naar één tussentoets met duidelijke beoordelingscriteria;
- Programma Staats- en bestuursrecht: Na enkele opmerkingen van studenten in cursusevaluaties volgen docenten van het programma Staats- en bestuursrecht cursussen doceren in het Engels. Verder is de studielast van de cursussen Staatsrecht: Verdieping en Bestuursrecht: Verdieping, beter op elkaar afgestemd;
- Programma Strafrecht: Uit de evaluatie van het vrije keuzevak International Criminal Courts kwam naar voren dat studenten de werkdruk te hoog vonden om de specifieke leerdoelen van de cursus waar te kunnen maken. De programmaleider heeft daarop in overleg met de betrokken docent besloten de opzet en de inhoud van deze cursus aan te passen. De cursus is daarna specifiek gericht op kennis van het internationale strafrecht van tribunalen en de voorbereiding van een Moot court. Daarnaast heeft een gesprek tussen docenten en programmaleiding over de scripties ertoe geleid dat er een

voorlichtingsbijeenkomst is georganiseerd voor studenten. Daar krijgen zij onder meer uitleg over en oefening in het stellen van goede onderzoeksvragen;

- Programma Deeltijd: Na opmerkingen van studenten over de toets van de cursus Materieel strafrecht, is deze aangepast. Verder wordt het werkgroeponderwijs bij de cursus Bestuursrecht: Verdieping herzien.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Het programma Public International Law kent een nieuwe verplichte cursus aan het begin van het programma (General Course on Public International Law). Ook heeft de opleiding de voorbereiding op het schrijven van de scripties geïntensiveerd. Het programma European Law heeft door de evaluatieresultaten meer aandacht en tijd ingeruimd voor discussies, debatteren en presentaties van papers in de cursussen Harmonisation & Implementation of EU Law en Constitutional Law of the EU.

Masteropleiding Notarieel recht

Naar aanleiding van opmerkingen van studenten over de praktische toepasbaarheid van het erfrecht, wordt thans in de cursus Erfrecht meer gebruik gemaakt van rollenspellen met onbekende casus om de studenten te laten oefenen met zowel communicatieve vaardigheden als parate kennis.

Masteropleiding Recht en onderneming

De programmaleider heeft een pilot Scriptieseminar gestart, evenals een pilot social networking. Laatstgenoemde pilot heeft geleid tot vorming van de LinkedIn groep 'Master Recht en onderneming – Universiteit Utrecht'. Uit gesprekken met studenten was naar voren gekomen dat sommigen moeite hadden om zich met de opleiding te identificeren. De studenten kunnen via de groep discussiëren. De studenten vertelden de commissie dat de opleiding punten van kritiek die zij in de klankbordgroep naar voren brengen, oppakt.

Masteropleiding Law and Economics

In het kader van de cursus European Competition Law is besloten om een ander boek voor te schrijven, aangezien studenten het bestaande boek niet aan hun behoeften vonden voldoen. Tevens is besloten om de hoeveelheid stof in te perken en een extra werkgroep in te lassen. Ook is voor de cursus Economics of Regulatory Law and Policy de literatuur aangepast omdat zo beter de leerdoelen van de cursus konden worden behaald.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De cursus International Criminal Law and Procedure: A Practitioner's Approach biedt inzicht in de wijze waarop het internationale strafrecht wordt toegepast bij de internationale tribunalen, in het bijzonder het Internationaal Strafhof. De cursus is met ingang van het academische jaar 2010 ook een verplichte cursus voor de studenten die de track Internationalization of Crime and Criminal Justice hebben gekozen. Deze verplichte cursus komt in de plaats van de cursus Comparing Criminal Justice Systems dat met ingang van het academische jaar 2010-2011 in ongewijzigde vorm wordt aangeboden als een gebonden keuzevak. Voor deze wijziging is gekozen om de studenten beter voor te bereiden voor deelname aan het Clinical Programme en het Externship Programme.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Uit opmerkingen van studenten in de evaluatie ten aanzien van de inhoud van de cursus Legal Aspects of Globalisation II kwam naar voren dat bij deze cursus te veel het accent kwam te liggen op globalisation en te weinig op business law en er inhoudelijk te veel overlap was met

Legal Aspects of Globalisation I. Er is zorgvuldig omgegaan met deze kritiek. Sindsdien is de inhoud van Legal Aspects of Globalisation II aangepast. Deel II focust zich nu duidelijk op de juridische aspecten van de problematiek en sluit aan bij deel I, waarbij overlap zo veel mogelijk wordt vermeden.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

Studenten van de opleiding lieten tijdens het bezoek weten dat problemen snel worden opgemerkt en aangepakt. Leden van de OC lieten tijdens het bezoek weten dat de resultaten van evaluaties en de follow-up ervan verbeterd zou kunnen worden. Zij hebben wel het gevoel dat de evaluaties tot wijzigingen in de programma's leiden, maar vinden dat dit nog niet zichtbaar is voor studenten. Daarbij lieten docenten weten dat zij worden aangesproken op de evaluatieresultaten. Zij moeten de OC een oplossing bieden voor mogelijke problemen.

Oordeel

De commissie heeft bestudeerd in welke mate de uitkomsten van evaluatie de basis vormen voor aantoonbare verbetermaatregelen. Zij heeft hier per opleiding verschillende voorbeelden van gezien, en concludeert dat de opleidingen voldoen aan de eisen die gesteld worden aan dit facet.

De commissie is positief over de onderzoeksvaardigheidsinstructie die de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid in gebruik is genomen. Ook de herziene indeling in de Kernvakken komt de opleiding, zo heeft zij vastgesteld, ten goede.

De commissie heeft geconstateerd dat vooral bij de kleinere opleidingen de studenten het gevoel hebben dat hun commentaar wordt opgepakt. De commissie vindt dit positief. Zij adviseert om de communicatie over de verbetermaatregelen naar aanleiding van de evaluaties structureel te organiseren. Zij heeft kunnen constateren dat evaluaties leiden tot verbetermaatregelen maar dat dit voor studenten niet altijd zichtbaar is. De commissie vermoedt dat het structureel zichtbaar maken van follow-ups van de evaluaties, ook positieve gevolgen zou kunnen hebben voor de respons bij evaluaties (zie facet 17).

Omdat er aan de hand van evaluaties maatregelen worden genomen maar deze nog niet in voldoende mate zichtbaar zijn voor studenten, beoordeelt de commissie dit facet voor alle opleidingen met een voldoende.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F19: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Beschrijving

Studenten en docenten worden onder meer via de Opleidingscommissies betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs, zo blijkt uit de zelfevaluaties. Op de vraag van de commissie wat actuele onderwerpen zijn die besproken worden in de Opleidingscommissie, antwoordden student- en docentleden dat onder meer het toetsbeleid aan de orde is in de OC. Ook wordt van gedachten gewisseld over de communicatie tussen studenten en opleiding en de vindbaarheid van de OC op de website. Het aantal contacturen (zie facet 7) is ook onderwerp van gesprek. De OC-leden gaven aan dat zij wel de mogelijkheid hebben om ongevroegde adviezen uit te brengen aan het departement, maar dat zij van deze mogelijkheid geen gebruik maken. Docenten van de *masteropleiding Nederlands recht* lieten weten dat de OC een belangrijke rol speelt in de sociale binding van de docenten uit de verschillende programma's.

De docenten zijn naast de OC ook via het Bachelor Advies Team (BAT) betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs. Studenten worden volgens de zelfstudie zowel op informele als op formele wijzen betrokken bij de kwaliteitszorg. De zelfstudie meldt dat de lijnen tussen docenten en studenten kort zijn, en dat studenten daarom eenvoudig op docenten afstappen met een suggestie voor verbetering. De studenten van verschillende opleidingen bevestigden dit tijdens de gesprekken. De zelfevaluatie meldt dat cursusevaluaties de studenten ook direct betrekken bij de kwaliteitszorg.

Alumni ontvangen sinds kort een digitale nieuwsbrief, waarmee ze op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen binnen de faculteit. Verder vertellen alumni over hun werkzaamheden op voorlichtingsavonden.

Een groot aantal docenten is, zo meldt de zelfstudie, naast hun werkzaamheden voor het departement ook betrokken bij de juridische beroepsuitoefening. Ook zijn er incidentele contacten met beroepsbeoefenaren uit de juridische praktijk. Op die manier kunnen inzichten uit de beroepspraktijk worden meegenomen naar de opleidingen.

De faculteit heeft sinds 2008 een Maatschappelijke Adviesraad. De zelfstudie meldt dat de adviesraad voor de faculteit een klankbord kan zijn voor nieuw (strategisch) beleid, inspiratie kan bieden en het netwerk kan verstevigen. De contacten tussen decaan en de leden van de adviesraad hebben al tot een aantal nieuwe initiatieven geleid.

Daarnaast is het departement van plan om in de nabije toekomst werkveldadviesraden in te stellen, naar voorbeeld van de masteropleiding Recht en onderneming. Deze adviesraden vormen een afspiegeling van het werkveld voor de betreffende opleiding(en) en zouden vooral moeten adviseren over ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk die van invloed zijn op de doelstellingen en eindkwalificaties van de opleiding.

In het algemene deel van de zelfstudie geeft het departement aan de contacten met de alumni en het afnemend veld te willen systematiseren en uit te bouwen. Bij enkele opleidingen worden, buiten de door het departement gehanteerde instrumenten, nog andere activiteiten ondernomen om de verschillende belanghebbenden bij de kwaliteitszorg van de opleiding te betrekken. Deze worden hieronder per opleiding beschreven.

Masteropleidingen Recht en onderneming en Law and Economics

De masteropleidingen Recht en onderneming en Law and Economics hebben een LinkedIn groep, waarover de studenten zich tijdens het bezoek erg positief uitlieten. In deze LinkedIn groepen wordt niet alleen gediscussieerd over actuele onderwerpen, ook posten docenten geschikte scriptieonderwerpen in de groep. De docenten van beide masteropleidingen

vertelden dat hun LinkedIn-groep ook is opengesteld voor alumni. De groepen vormen daarom steeds meer een netwerk waaruit stages en soms zelfs banen voortkomen voor de studenten van de opleiding. Verder komt het voor dat alumni meer informatie willen over een bepaald onderwerp, wanneer daar een goede scriptie over is geschreven. Hierdoor hebben alumni nog steeds contact met hun docenten.

Verschillende docenten zijn nog actief in het beroepenveld. Ook worden gastdocenten uit de beroepspraktijk regelmatig ingezet. Hierdoor is, volgens de opleidingen, de inbreng van het werkveld betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen.

Voor de masteropleiding Recht en onderneming geldt dat de programmaleider contacten onderhoudt met recruiters van advocatenkantoren en andere instellingen en bedrijven. Verder is er een Adviesgroep Alumni Recht en onderneming ingesteld. Zo krijgt de opleiding feedback van alumni op de opleiding, wanneer zij van plan is veranderingen door te voeren. In de zomer van 2010 hebben de leden van de Adviesgroep een kort verslag ontvangen over de masteropleiding. De opleiding heeft hen om advies gevraagd over het verplicht stellen van een keuze voor een bepaalde track in de masteropleiding en over het introduceren van een integrerende cursus. Ook hebben de alumni van deze masteropleiding een enquête ingevuld met vragen over het eindniveau van de master.

De masteropleiding Law and Economics is voornemens een lezingencyclus te organiseren waar zowel studenten als alumni voor worden uitgenodigd. Verder zet de opleiding in op het uitbreiden van de contacten met buitenlandse alumni.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Docenten van de masteropleiding International Business Law and Globalisation zijn veelal nauw verbonden aan het relevante beroepsveld, zo meldt de zelfstudie. Dit komt onder andere doordat zij zelf actief zijn (geweest) binnen de advocatuur of als docent betrokken zijn bij cursussen die worden verzorgd voor bijvoorbeeld organisaties als het JPAO, Grotius of SSR.

Oordeel

De commissie heeft tijdens het bezoek geconstateerd dat de Opleidingscommissies goed functioneren. De OC's bestaan uit enthousiaste en actieve docenten en studenten. De commissie constateert dat zij ondanks hun enthousiasme niet altijd gebruik lijken te maken van de ruimte die zij hebben om ongevroegd hun eigen thema's onder de aandacht van de leiding te brengen. De commissie is positief over de manier waarop het departement de continuïteit in de OC waarborgt.

Het alumnibeleid van het departement zou naar de mening van de commissie actiever kunnen worden ingevuld. De commissie is positief over het voornemen om voor de masteropleidingen adviesraden in te stellen, die een actieve rol kunnen spelen bij de kwaliteitszorg van het programma.

Zeker wat betreft het alumnibeleid heeft de commissie geconstateerd dat de masteropleidingen Recht en onderneming en Law and Economics zogenoemde 'best practices' vormen voor het departement. De commissie vindt het positief dat studenten via LinkedIn suggesties voor een scriptieonderwerp krijgen, en dat via hetzelfde medium alumni, studenten en het afnemend veld met elkaar in contact worden gebracht.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **goed**.
Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **goed**.
Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Interne kwaliteitszorg

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Interne kwaliteitszorg. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel **voldoende**, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

5.1.6. Resultaten

F20: Gerealiseerd niveau

De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde eindkwalificaties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Beschrijving

De zelfstudie meldt dat in het document ‘Docentenhandleiding BaMa Scriptiebeoordeling’ de facultaire richtlijnen voor het beoordelen van de scripties zijn vastgesteld. Alle masterscripties worden door een tweede beoordelaar gelezen. De eerste en tweede beoordelaar stellen in overleg het cijfer vast. De studenten en alumni met wie de commissie sprak tijdens het bezoek waren tevreden over de begeleiding die zij kregen bij het schrijven van hun scriptie.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De opleiding organiseert meerdere bijeenkomsten om de studenten te begeleiden bij het schrijven van het bachelorwerkstuk. In de laatste bijeenkomsten presenteren de studenten hun eindwerkstukken waar zij de vragen van de docent moeten beantwoorden. Wanneer de studenten hun portfolio hebben ingeleverd, ontvangen zij hun eindcijfer. Studenten van het notarieel traject lieten weten dat uitloop bij de bachelorscriptie niet mogelijk is, omdat de reguliere regels voor herkansing ook gelden voor de scriptie (een regeling die overigens ook geldt voor de andere trajecten). Ook vertelden zij dat docenten indien nodig helpen met het zoeken naar een geschikt onderwerp. Er is geen lijst met onderwerpen waaruit zij kunnen kiezen.

Masteropleidingen Nederlands recht, Notarieel recht, Internationaal en Europees recht, Recht en onderneming, Law and Economics, masteropleiding International Business Law and Globalisation en International Law of Human Rights and Criminal Justice

De studenten van bovenstaande opleidingen kiezen zelf een onderwerp. Zij zoeken zelf een begeleider, of krijgen een begeleider toegewezen via de scriptiecoördinator. De docenten hanteren een door het departement opgesteld scriptiebeoordelingsformulier voor de beoordeling van de scripties.

- De programma's Staats- en bestuursrecht en Strafrecht van de *masteropleiding Nederlands recht* organiseren bijeenkomsten waarin de studenten uitleg krijgen over het scriptieproces en de eisen die aan de scriptie worden gesteld;
- Het programma Staats- en bestuursrecht heeft een protocol opgesteld waarin de regels voor begeleiding en beoordeling zijn opgetekend;
- Bij het programma Strafrecht geeft de scriptiecoördinator uitleg over de eisen waaraan de scriptie moet voldoen en de criteria die worden gehanteerd wanneer de student een hoog cijfer wil behalen. De docenten van het programma Strafrecht vertelden tijdens het bezoek dat er jaarlijks een bijeenkomst is waarin zij over het niveau en de begeleiding van de scripties spreken;
- Docenten van de programma's Deeltijd en Grondslagen van het recht lieten weten dat studenten die achterlopen, actief door docenten worden benaderd.

Docenten van de *masteropleiding Internationaal en Europees recht* gaven aan dat het voorkomt dat zij een onderzoek uitvoeren waar zij graag een student bij betrekken. De studenten formuleren in dat geval wel zelf hun probleemstelling, omdat dat deel uitmaakt van het leerproces. Het programma European Law geeft daarbij sinds kort suggesties voor thema's.

Docenten van de *masteropleiding Recht en onderneming* dragen via LinkedIn scriptieonderwerpen aan. De studenten lieten weten dit te waarderen. Ook loopt bij deze opleiding een pilot met een scriptieseminar voor studenten die hier behoefte aan hadden, waarover de studenten enthousiast zijn. De opleiding gaf tijdens het bezoek aan dat achterblijvers actief worden benaderd om alsnog hun scriptie te voltooien.

Docenten van de *masteropleiding Law and Economics* lieten weten dat de opleiding sinds enkele jaren een optioneel scriptieseminar heeft met een strak stramien. Studenten geven, los van de docent, commentaar op elkaars vorderingen. Uiteindelijk houden ze een presentatie. De docenten merkten op dat juist de zwakkere studenten zich minder snel inschrijven voor het seminar. De opleiding heeft eenmalig achterblijvers op uitnodiging bij elkaar in een groep geplaatst, om aan de scriptie te werken. Verder is er jaarlijks een buluitreiking, waardoor de opleiding de studenten wil stimuleren om de scriptie tijdig af te ronden.

De studenten van de *masteropleiding International Business Law and Globalisation* schrijven hun scriptie hoofdzakelijk in de vierde periode van het studiejaar. Halverwege de derde periode organiseert de opleiding voor alle studenten een eerste scriptiebijeenkomst. Studenten moeten voorafgaand aan deze bijeenkomst brainstormen over een eventueel scriptieonderwerp. Tijdens de bijeenkomst wordt hun het gehele schrijfproces, inclusief de aspecten van begeleiding en beoordeling, uitgelegd.

De commissie is nagegaan hoe de opleidingen garanderen dat de gerealiseerde eindkwalificaties in overeenstemming zijn met de nagestreefde eindkwalificaties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen. Zij heeft dit gedaan door een willekeurige selectie van eindwerkstukken te beoordelen, waarbij rekening gehouden is met de toegekende cijfers (hoge, gemiddelde en lage cijfers). De commissie heeft per opleiding een selectie gemaakt van de 25 meest recente eindwerkstukken. Zij heeft van elke opleiding voorafgaand aan het bezoek ten minste twee eindwerkstukken gelezen, waarvan één eindwerkstuk met een hoog en één eindwerkstuk met een laag cijfer was beoordeeld. De commissie heeft van de bacheloropleiding *Rechtsgeleerdheid* van zowel het togatraject als het notarieel traject twee scripties bestudeerd. Van de masteropleiding *Notarieel recht* heeft de commissie twee scripties gelezen. De commissie heeft van de Masteropleiding *Nederlands recht* vijf scripties gelezen, waarbij elk programma vertegenwoordigd was. Tijdens het bezoek heeft de commissie van elk van de masterprogramma's van de masteropleiding *Nederlands recht* nog enkele scripties bestudeerd. Van elk van de masteropleidingen *Internationaal en Europees recht*, *Recht en onderneming*, *Law and Economics*, *International Law of Human Rights and Criminal Justice* en *International Business Law and Globalisation* heeft de commissie twee scripties bestudeerd.

Oordeel

De commissie heeft aan de hand van de bestudeerde scripties vastgesteld dat het gerealiseerde niveau van alle opleidingen voldoende is. De scripties die zij bestudeerde, waren van voldoende kwaliteit. Over het algemeen gebruiken de studenten voldoende literatuur en jurisprudentie. Ook de formulering van onderzoeksvragen was over de gehele linie voldoende, zo stelde de commissie vast. Het viel de commissie op dat enkele scripties bijzonder goed geschreven waren. Deze scripties waren door de desbetreffende opleiding ook goed beoordeeld.

De commissie heeft vastgesteld dat de manier waarop de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* het scriptietraject heeft opgezet, ertoe leidt dat er geen sprake is van vrijblijvendheid. Verwijzend naar facet 11, merkt de commissie ook hier op dat zij adviseert voor alle bachelorscripties een tweede beoordelaar aan te wijzen.

Masteropleidingen

De commissie heeft geconstateerd dat er over het algemeen hoog wordt becijferd in de masteropleidingen. Vooral bij de *masteropleiding Nederlands recht* viel het de commissie op dat veel scripties met een zeven of acht worden beoordeeld. De commissie adviseert de examencommissie om toe te zien op meer differentiatie van de cijfers.

De commissie adviseert de *masteropleiding Recht en onderneming* om het scriptieseminar voor alle studenten in te voeren. Ook waardeert de commissie het dat de opleiding studenten benadert om hen te helpen hun scriptie alsnog af te ronden.

De scriptiebegeleiding van de *masteropleiding Law and Economics* is een goed voorbeeld voor andere masteropleidingen. De commissie waardeert dat de opleiding durft te experimenteren met verschillende vormen van begeleiding en adviseert de opleiding om de maatregelen te formaliseren. Zij vindt het positief dat studenten die vertraging hebben opgelopen, alsnog in de gelegenheid worden gesteld een onderzoek te verrichten en een scriptie te schrijven. De commissie was van mening dat de scripties die door de opleiding met een hoog cijfer waren beoordeeld van voldoende niveau waren, maar dat deze in haar ogen enigszins aan de hoge kant waren.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.
Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

F21: Onderwijsrendement

Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Beschrijving

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De tabellen in de zelfstudie laten zien dat het percentage studenten dat de bacheloropleiding na vier jaar afrondt rond de 50% ligt. Voor de ULC-studenten is dit 75%.

Om de vrijblijvendheid van de studie verder terug te dringen en de selecterende functie in het eerste jaar te versterken heeft het departement in 2004 het Bindend Studie Advies (BSA) ingevoerd. Als studenten na een jaar nog geen 30 EC hadden behaald, kregen zij een negatief studieadvies, met als consequentie dat zij zich twee jaar lang niet konden inschrijven voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid in Utrecht. Met ingang van het academisch jaar 2008-2009 heeft het departement de eis aangescherpt naar 37,5 EC waarna studenten zich gedurende drie studie jaren niet kunnen inschrijven. Sinds enige jaren deelt het departement na afloop van het eerste semester de werkgroepen opnieuw in aan de hand van de in het eerste semester behaalde resultaten. In 2009-2010 is voor het eerst aan een lager aantal studenten een negatief BSA uitgegeven.

Masteropleidingen

De zelfstudie meldt dat een studieduur van meer dan twee jaar geen uitzondering is gekeken naar de masteropleidingen. Naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie Evaluatie Masteropleidingen heeft het bestuur voor de onderscheiden masterprogramma's als streefdoel opgenomen dat de gemiddelde studieduur 18 maanden zou moeten bedragen (bij een instroom van dertig studenten). Bevordering van de doorstroom staat sindsdien prominent op de agenda. Zo is bij de herziening van de mastercurricula aandacht geweest voor communityvorming en intensivering van de scriptiebegeleiding (zie facet 18).

Zoals vermeld bij facet 20 hebben enkele opleidingen maatregelen genomen om studenten te begeleiden bij het afronden van hun scriptie.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

De zelfstudie meldt dat verreweg het grootste deel van de studenten van deze opleidingen binnen de voorgeschreven studieduur afstudeert. Dit kan, zo meldt de zelfstudie, verklaard worden door een goede selectie van de studenten, de aanwezigheid van een gemotiveerd en deskundig docententeam, een adequaat programma dat een duidelijke rode draad bevat en een

goede begeleiding van de studenten. Zodra gesignaleerd wordt dat een student studievertraging oploopt, wordt deze student uitgenodigd door de coördinator. Deze bespreekt de oorzaken van de vertraging en overlegt met de betrokken docenten om een oplossing te vinden. Voorts vindt er elk studiejaar een scriptieseminar plaats. Ter voorbereiding daarvan moeten de studenten een scriptieonderwerp uitzoeken, een begeleider uitkiezen en een scriptieopzet inleveren. De coördinator ziet erop toe dat iedere student dit doet en bemiddelt zonnodig bij het vinden van een scriptiebegeleider.

Oordeel

De commissie heeft vastgesteld dat bij de publieke opleidingen het rendement waarnaar de opleiding streven niet behaald wordt. Zij concludeert dat het departement verschillende maatregelen heeft genomen om het rendement te verbeteren.

De commissie heeft waardering voor de selectieve functie van het eerste jaar van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid (zie facet 8). Zij vermoedt dat het integreren van de Nederlandse taaltoets binnen de vaardighedenlijn positieve gevolgen heeft voor de taalvaardigheid van studenten. Dit zou naar verwachting de rendementen ten goede kunnen komen.

Verder heeft de commissie waardering voor de manier waarop studenten van verschillende masteropleidingen gemotiveerd worden om af te studeren. De scriptieseminars voor studenten die vertraging hebben opgelopen (zie facet 20) zijn in haar ogen een 'best practice'. Deze zouden geformaliseerd en voor alle studenten geïntroduceerd kunnen worden.

Masteropleidingen International Law of Human Rights and Criminal Justice en International Business Law and Globalisation

De commissie heeft vastgesteld dat de rendementen in orde zijn. De commissie verklaart dit door het private karakter van de opleiding. Doordat de studenten van deze opleiding zeer gemotiveerd zijn en beperkte financiële middelen hebben ligt het in de lijn der verwachting dat zij het programma binnen de nominale studieduur afronden. De commissie benadrukt dat de studiebegeleiding en de opbouw van de programma's, de studenten ook in staat stellen de opleiding in de daarvoor gestelde termijn te voltooien.

Concluderend

De commissie heeft geconcludeerd dat de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie zich bewust is van de lage rendementen en dat zij op diverse manieren actief en structureel maatregelen implementeert om de rendementen te verbeteren. De commissie heeft daarnaast geconstateerd dat de lage rendementen ook bij de rechtenopleidingen elders in het land een probleem zijn. De commissie meent dat de oorzaak van de lage rendementen niet louter toegewezen kan worden aan de faculteiten; het is een landelijk en zeer complex probleem. De commissie beoordeelt de opleidingen niet louter op de lage rendementen, maar ook op de mate waarin de faculteit haar verantwoordelijkheid neemt en maatregelen implementeert om de rendementscijfers te verbeteren. Dit alles in overweging nemende, heeft de commissie vastgesteld dat de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie in voldoende mate actief beleid voert om de rendementen te verhogen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Nederlands recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Notarieel Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Recht en Onderneming: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding Law and Economics: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation: het oordeel van de commissie is **voldoende**.

Oordeel over het onderwerp Resultaten

Op basis van de beoordelingen per facet komt de commissie tot een samenvattend oordeel over het onderwerp Interne kwaliteitszorg. Voor de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luidt het oordeel **voldoende**. Voor de masteropleiding Nederlands recht luidt het oordeel **voldoende**, voor de masteropleiding Notarieel Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Internationaal en Europees Recht luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Recht en Onderneming luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding Law and Economics luidt het **voldoende**, voor de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice luidt het **voldoende** en voor de masteropleiding International Business Law and Globalisation luidt het **voldoende**.

Samenvatting van de oordelen van de commissie

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
		3. Inzet van personeel	Voldoende
13. Kwantiteit personeel	Voldoende		
14. Kwaliteit personeel	Voldoende		
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding Nederlands recht

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding Nederlands recht

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De masteropleiding Nederlands recht voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding Notarieel Recht

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding Notarieel Recht

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding Notarieel Recht* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding Internationaal en Europees Recht

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding Internationaal en Europees Recht

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding Internationaal en Europees Recht* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding Recht en Onderneming

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Goed
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding Recht en Onderneming

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding Recht en Onderneming* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding Law and Economics

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Voldoende
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Goed
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding Law and Economics

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding Law and Economics* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Goed
		5. Relatie doelstellingen en programma	Goed
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Goed
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1. Doelstellingen van de opleiding	Voldoende	1. Domeinspecifieke eisen	Voldoende
		2. Niveau	Voldoende
		3. Oriëntatie	Voldoende
2. Programma	Voldoende	4. Eisen WO	Voldoende
		5. Relatie doelstellingen en programma	Voldoende
		6. Samenhang programma	Voldoende
		7. Studielast	Voldoende
		8. Instroom	Voldoende
		9. Duur	Voldoet
		10. Afstemming vormgeving en inhoud	Goed
		11. Beoordeling en toetsing	Voldoende
3. Inzet van personeel	Voldoende	12. Eisen WO	Voldoende
		13. Kwantiteit personeel	Voldoende
		14. Kwaliteit personeel	Voldoende
4. Voorzieningen	Voldoende	15. Materiële voorzieningen	Voldoende
		16. Studiebegeleiding	Voldoende
5. Interne kwaliteitszorg	Voldoende	17. Evaluatie resultaten	Voldoende
		18. Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		19. Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende
6. Resultaten	Voldoende	20. Gerealiseerd niveau	Voldoende
		21. Onderwijsrendement	Voldoende

Eindoordeel van de commissie over de masteropleiding International Business Law and Globalisation

De commissie komt, op grond van haar oordelen voor de onderwerpen en facetten uit het accreditiekader, tot het volgende eindoordeel:

De *masteropleiding International Business Law and Globalisation* voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die een voorwaarde zijn voor accreditatie.

BIJLAGEN

Bijlage A: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Dr. mr. J.A.M. (Margreet) Ahsmann (1951) studeerde Nederlands recht aan de Universiteit Leiden. Na haar studie was zij wetenschappelijk medewerker respectievelijk universitair hoofddocent bij de vakgroep rechtshistorische vakken te Leiden. In 1990 promoveerde zij er (cum laude) op een proefschrift over het juridisch onderwijs aan de Leidse juridische faculteit van 1575 - 1630. In 1996 stapte zij over naar de rechterlijke macht en werd rechter in de sector civiel recht van de rechtbank Rotterdam, in 2002 vice-president/ontwikkelingscoördinator. Sinds 2007 is zij tevens verbonden aan SSR (het opleidingsinstituut van de rechterlijke macht) als lector civiel recht. Enkele van haar nevenfuncties zijn: lid van de Commissie Geschiedenis Nederlandse Rechtswetenschap (KNAW), lid van de Commissie civiel effect, lid van het Curatorium van de Nederlandse Orde van Advocaten en lid van het Curatorium van de Haagse Hogeschool.

I.M. (Inge) Beulen LL.B. (1988) studeert sinds 2006 Nederlands recht aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Op dit moment heeft Inge haar masteropleiding in het Burgerlijk recht onderbroken voor een studieverperiode in het buitenland. Naast haar studie heeft Inge onder meer drie jaar als vrijwilliger gewerkt bij Stichting Rechtswinkel Venlo. Ook is zij een jaar voorzitter van deze Stichting geweest en heeft ze twee maanden stage gelopen in de advocatuur. Daarnaast werkt Inge als baliemedewerker bij het Bureau Onderwijs van haar faculteit.

Mr. I.C.M. (Irene) de Boer (1986) deed in 2005 eindexamen Gymnasium aan het Emmauscollege te Rotterdam. Vervolgens begon zij in datzelfde jaar aan de studie Recht en Management aan de Universiteit van Tilburg. De eerste jaren van haar studie was zij actief binnen de studievereniging Magister JFT en het medezeggenschapsorgaan fractie Vrijspraak. Daarnaast was zij als student-assistent verbonden aan de vakgroep Sociaal Recht. Van september 2008 tot september 2010 participeerde Irene als student-lid binnen het Faculteitsbestuur van de Tilburgse Rechtenfaculteit. Tevens heeft zij tijdens haar studie stage gelopen, zowel bij de Autoriteit Financiële Markten als bij een groot advocatenkantoor. In begin 2010 is zij afgestudeerd voor de master Recht en Management en begonnen aan haar tweede master Sociaal Recht.

Prof. mr. dr. J.E. (Jenneke) Bosch-Boesjes (1946) is Dean van het University of Groningen Honours College en hoogleraar Ontwikkeling en Differentiatie Academisch Onderwijs, in het bijzonder excellentietrajecten. Daarvoor heeft zij lange tijd bij de juridische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen gewerkt. Van 1985-2001 als universitair (hoofd) docent op het terrein van burgerlijk procesrecht, op welk terrein zij ook in 1991 is gepromoveerd. Van 1996-2001 heeft zij als portefeuillehouder onderwijs deel uitgemaakt van het faculteitsbestuur en van 2001-2009 was zij full time directeur onderwijs van de faculteit. Sedert 1 januari 2009 is zij aangesteld als Dean van het Groningen Honours College.

Prof. dr. C.M. (Kees) Cappon (1953) studeerde Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. In 1992 promoveerde hij op een proefschrift over de opkomst van het testament in het Sticht Utrecht tot het midden van de veertiende eeuw. Kees Cappon is universitair hoofddocent Rechtsgeschiedenis en daarnaast nog bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het Notariaat aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam.

Dr. D. H.J.M. (Diana) Dolmans (1966) is onderwijskundige en UHD en werkt bij de vakgroep Onderwijsontwikkeling en –Onderzoek/School of Health Professions Education, Faculty of Medicine, Health and Life Sciences, Universiteit Maastricht. Ze studeerde onderwijskunde aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en promoveerde in Maastricht. Haar proefschrift ging over probleemgestuurd onderwijs. Ze heeft expertise op het gebied van innovatieve curricula en kwaliteitszorg in het hoger onderwijs. Ze is internationaal bekend vanwege haar onderzoekslijn op het gebied van probleemgestuurd onderwijs. De afgelopen 20 jaar heeft ze veel internationaal gepubliceerd. Ze is lid van de editorial board van drie vooraanstaande medisch onderwijskundige tijdschriften. Daarnaast is ze lid van het management team van de Master of Health Professions Education, een grotendeels distance-based onderwijsprogramma aan de Universiteit Maastricht. Verder is ze lid van het dagelijks bestuur van het onderzoeksprogramma “Onderzoek van Onderwijs” van de School of Health Professions Education en PhD coördinator van deze onderzoeksgroep.

Dr. E. (Erik) Driessen (1966) behaalde in 1994 zijn doctoraal Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam en begon in datzelfde jaar als toetscoördinator bij de faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Maastricht. Bij deze universiteit is hij sinds 2000 universitair docent medisch onderwijs bij de capaciteitsgroep Onderwijsontwikkeling & Onderwijs onderzoek, Faculteit der Geneeskunde. In 2008 promoveerde hij op het onderwerp ‘Educating the self-critical doctor’. In zijn onderzoek richt hij zich op het hoger onderwijs en op het stimuleren en beoordelen van leren op de werkplek. Hij heeft gepubliceerd over diverse onderwerpen zoals het gebruik van verschillende toetsvormen in het juridisch onderwijs, portfolio’s en het leren van praktijkervaringen.

Prof. mr. C. (Cees) Flinterman (1944) werd op 17 juni 2008 benoemd tot lid van de Raad van Toezicht - het bestuur - van Aim for human rights. Cees Flinterman heeft uitgebreide ervaring met mensenrechten en internationale betrekkingen. Na een studie Internationaal Recht werkte hij onder meer bij de Universiteit Leiden, de Universiteit van Ghana, het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Universiteit Maastricht. Tot oktober 2007 was hij directeur van het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) van de Universiteit Utrecht en de landelijke Onderzoeksschool Rechten van de Mens. Hij is nu honorair hoogleraar rechten van de mens aan de Universiteit Utrecht. Cees Flinterman was onder meer plaatsvervangend lid van de VN Subcommissie ter Voorkoming van Discriminatie en Bescherming van Minderheden, vice-voorzitter van de 49ste zitting van de VN-Mensenrechtencommissie (1993) en hoofd van de Nederlandse delegaties naar de 49ste en 50ste zittingen van deze VN-Commissie (1993 en 1994). Hij is sinds 2003 lid van het VN-Comité voor de Uitbanning van Discriminatie tegen Vrouwen.

Prof. dr. R.M.G.E. (René) Foqué (1946) studeerde Rechten en Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit van Leuven en Franse taal- en letterkunde aan de Université de Lille. Hij is hoogleraar Rechtsfilosofie en Rechtstheorie aan de Faculteiten der Rechtsgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Leuven en van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Aan het European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation in Venetië doceert hij Philosophy of Human Rights. Hij is directeur van het Leuvense Centrum voor Grondslagenonderzoek van het Recht en correspondent van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Tijdens de periode van 2004 tot 2009 was hij voorzitter van de jury voor de Internationale Spinozaprijs (Spinozalens). Hij is ondervoorzitter van het expertenpanel rechtsgeleerdheid van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen te Brussel. Zijn belangrijkste publicaties betreffen de domeinen van het grondslagenonderzoek van het Strafrecht, van het Europees en Internationaal Recht en van de Mensenrechten, van

de ideeëngeschiedenis van het recht, de politieke filosofie en de filosofie van het openbaar bestuur.

Prof. mr. A.A. (Stijn) Franken (1967) studeerde Nederlands recht aan de Universiteit van Tilburg en promoveerde in 1993 diezelfde stad op het proefschrift 'Voeging ad informandum in strafzaken'. Sinds 1994 is hij advocaat, aanvankelijk in Den Haag en sinds 1997 in Amsterdam. Met drie collega's heeft hij thans een kantoor dat zich uitsluitend richt op de rechtsbijstand in strafzaken. Sinds 2002 is hij daarnaast verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht, aanvankelijk als hoogleraar Strafrechtspraktijk en sinds 2006 als (kern)hoogleraar Straf(proces)recht. In die hoedanigheid verzorgt hij onderwijs aan bachelor- en masterstudenten. Daarnaast is hij medeverantwoordelijk voor het onderwijs aan advocaten die zich willen specialiseren in het straf(proces)recht, in de zogenoemde profileringscursus en de specialisatieopleiding voor strafrechtadvocaten. Hij doceert voorts onder meer in een Grotius-opleiding en in het verband van de Stichting Studiecentrum Rechtspleging. Stijn Franken was tot medio 2010 voorzitter van het Willem Pompe Instituut en van de onderwijscommissie master van het Utrechtse departement rechtsgeleerdheid.

Prof. mr. N. (Niels) Frenk (1962) studeerde tussen 1983 en 1987 rechten aan de VU te Amsterdam. In 1994 promoveerde hij aan de Universiteit Utrecht. Hij werkte vanaf 1993 als wetgevingsjurist bij de Stafafdeling Wetgeving Nieuw BW, thans de Directie Wetgeving, Sector Privaatrecht, van het ministerie van Justitie. Sedert 1998 raadadviseur bij deze Directie. Sinds 2005 is hij bijzonder hoogleraar aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Mr. M.C. (Marian) van Gestel (1954) behaalde in 1984 haar doctoraal Nederlands recht aan de Universiteit Utrecht. Zij is universitair hoofddocent aan het Molengraaff Instituut (faculteit REBO) en is sinds 1985 als docent verbonden aan de UU. In 2005 werd zij aangesteld als bestuurslid van het Utrecht Law College (ULC) dat zij mede oprichtte. Tevens is zij voorzitter van de toetsingcommissie van de Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) en maakt zij deel uit van de programmaleiding van het excellent master tracé (EMT).

Mr. H.F.M. (Hans) Hofhuis (1946) studeerde rechten te Nijmegen en Amsterdam (UvA). Na functies bij de UvA, de Tweede Kamer en het ministerie van VRO (het laatst als hoofd van het bureau van de secretaris-generaal) is hij sinds 1977 werkzaam in de rechtspraak. Hij was tot eind 1996 verbonden aan de rechtbank Utrecht, het laatst als coördinerend vice-president en sectorvoorzitter. Van 1996 tot 2001 was hij president van de rechtbank 's-Hertogenbosch en van 2001 tot begin 2008 president van de rechtbank 's-Gravenhage. Sindsdien is hij bij deze rechtbank werkzaam in een louter rechterlijke functie. Daarnaast is hij o.m. voorzitter van de Nederlandse Juristen-Vereeniging, van de redactie van het Tijdschrift voor de rechterlijke macht (Trema) en van het College van Beroep van het Nederlands Instituut van Psychologen en vice-voorzitter van het Scheidsgerecht Gezondheidszorg. Hij treedt op als docent o.m. bij het Studiecentrum Rechtspleging en publiceert geregeld over de rechtspleging.

M.V. (Misja) Leikin LL.B. (1985) is student van de masteropleiding Privaatrecht alsmede de masteropleiding International Business Law aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij volgde zijn bacheloropleiding aan zowel de Vrije Universiteit als aan de Universiteit van Bologna. Tijdens zijn studie was hij een jaar lang student-assistent aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit en was hij studentlid van de Opleidingscommissie Rechtsgeleerdheid aan dezelfde faculteit.

E.J.H. (Erik) Poorthuis, BA, LL.B. (1985) volgt de masteropleiding Civiel Recht aan de Universiteit Leiden. Aan deze universiteit haalde hij in juni 2008 zijn bachelordiploma Geschiedenis, en in 2009 zijn diploma Rechtsgeleerdheid. Sinds mei 2009 is hij student-assistent bij de afdeling Onderwijsbeleid van de Universiteit Leiden.

Prof. mr. J.G.J. (Jac) Rinkes (1959) studeerde rechten aan de (toenmalige) Katholieke Hogeschool Tilburg en promoveerde in 1992 aan de (toenmalige) Rijksuniversiteit Limburg. Hij is hoogleraar privaatrecht aan de Open Universiteit, bijzonder hoogleraar Europees consumentenrecht, Maastricht University. Daarnaast is hij raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof te Arnhem, rechter-plaatsvervanger in de Rechtbank Rotterdam en plaatsvervangend bestuurslid van het College voor Examens. Hij is redacteur van (ondermeer) het Tijdschrift voor Consumentenrecht en Handelspraktijken, het Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht en het European Journal of Commercial Contract Law.

Prof. dr. J.W.F. (Jan) van Tartwijk (1961) is hoogleraar toegepaste onderwijskunde aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Hij geeft daar leiding aan de afdeling Onderwijsadvies en Training. Eerder was hij als hoofddocent verbonden aan de universitaire lerarenopleiding van de Universiteit Leiden, werkte hij als onderwijsadviseur en onderzoeker bij de faculteit Geneeskunde van de Universiteit Maastricht, en als universitair docent aan het IVLOS, een instituut dat de onderwijskundige dienstverlening en de lerarenopleiding voor de Universiteit Utrecht verzorgde en dat inmiddels is opgegaan in de faculteit Sociale Wetenschappen van die universiteit. In zijn onderzoek richt hij zich zowel op het hoger, medisch als voortgezet onderwijs. Hij heeft gepubliceerd over uiteenlopende onderwerpen zoals het werken met portfolio's voor leren en beoordelen en de betekenis van het gedrag van docenten voor de aard van communicatieprocessen in onderwijs.

Prof. dr. J.W. (Jaap) Zwemmer (1945) is emeritus hoogleraar Belastingrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Zwemmer studeerde Notarieel recht (afgestudeerd in 1968) en Fiscaal recht (afgestudeerd in 1971) aan de Universiteit van Amsterdam. In 1975 promoveerde hij. Hij was diverse malen decaan van de juridische faculteit en ook eenmaal van de economische faculteit van de UvA en was lid van de Raad van Toezicht van het AMC/UvA. In 2007 was Zwemmer interim-rector magnificus van de UvA en in 2008/2009 interim-decaan van het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA). Hij is lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en redacteur van diverse fiscale tijdschriften. Naast zijn universitaire werkzaamheden is hij raadsheer-plaatsvervanger in de gerechtshoven van Arnhem, 's-Hertogenbosch en Amsterdam.

Bijlage B: Samenstelling van de subcommissies

Voor ieder bezoek aan een van de tien deelnemende universiteiten is een subcommissie samengesteld. In deze bijlage worden de samenstellingen van deze subcommissies gegeven, evenals de bezoekdata.

Erasmus Universiteit Rotterdam

Bezoekdata: 22 t/m 23 september 2010
Subcommissie: prof. dr. C. Flinterman (voorzitter)
prof. dr. C.M. Cappon
prof. mr. N. Frenk
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
prof. mr. J.G.J. Rinkes
I.M. Beulen LL.B.

Rijksuniversiteit Groningen

Bezoekdata: 19 t/m 21 oktober 2010
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.G.J. Rinkes
prof. mr. N. Frenk
prof. dr. C.M. Cappon
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
I.M. Beulen LL.B.

Universiteit van Amsterdam

Bezoekdata: 27 t/m 29 oktober 2010
Subcommissie: prof.dr. R.M.G.E. Foqué (voorzitter)
prof. mr. N. Frenk
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
I.C.M. de Boer LL.M.

Maastricht University

Bezoekdata: 9 t/m 11 november 2010
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof. mr. A.A. Franken
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
prof. dr. C.M. Cappon
I.C.M. de Boer LL.M.

Universiteit van Tilburg

Bezoekdata: 16 t/m 18 november 2010
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof.dr. R.M.G.E. Foqué
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
prof. mr. J.G.J. Rinkes
dr. mr. M.J.A.M. Ahsmann
I.M. Beulen LL.B.

Radboud Universiteit Nijmegen

Bezoekdata: 7 t/m 9 december 2010
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof. mr. N. Frenk
mr. H.F.M. Hofhuis
prof. dr. J.W.F. van Tartwijk
M.V. Leikin LL.B.

Vrije Universiteit Amsterdam

Bezoekdata: 3 en 4 februari 2011
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof.dr. R.M.G.E. Foqué
E.J.H. Poorthuis, BA, LL.B
mr. M.C. van Gestel
prof. mr. A.A. Franken

Open Universiteit

Bezoekdata: 10 en 11 februari 2011
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof.dr. R.M.G.E. Foqué
M.V. Leikin LL.B.
prof. mr. A.A. Franken
dr. D.H.J.M. Dolmans

Universiteit Utrecht

Bezoekdata: 22 t/m 24 maart 2011
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.E. Bosch-Boesjes
prof. mr. J.G.J. Rinkes
I.C.M. de Boer LL.M.
dr. mr. M.J.A.M. Ahsmann
dr. E. Driessen

Universiteit Leiden

Bezoekdata: 4 en 5 april 2011
Subcommissie: prof. dr. J.W. Zwemmer (voorzitter)
prof. mr. J.G.J. Rinkes
prof. dr. C.M. Cappon
prof. mr. N. Frenk
M.V. Leikin LL.B.
mr. M.C. van Gestel

Bijlage C: Programma van het bezoek

Dag 0	21 maart 2011	
18.30	Aankomst commissieleden	
19.00	Diner en voorbereidende vergadering (intern) in het hotel	
Dag 1	22 maart 2011	
09.00 – 09.15	Ontvangst commissie door Faculteitsbestuur	
09.15 – 12.00	Voorbereidende vergadering commissieleden (intern)	
12.00 – 13.00	Lunch commissie	
13.00 – 14.30	Introducerende vergadering inhoudelijk verantwoordelijken	
14.30 – 15.15	Studenten (verspreid over alle opleidingen) over facultaire facetten	Docenten (verspreid over alle opleidingen) over facultaire facetten
15.15 – 15.30	Intern overleg commissie over facultaire facetten	
15.30 – 16.30	Ba studenten over Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid (eerste 1,5 jaar en jaar 2 en 3 Togatraject)	Ba studenten over Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid (jaar 2 en 3 Notarieel traject)
16.30– 16.45	Pauze	
16.45 – 17.30	Alumni Alle éénjarige Nederlandstalige masters	Studenten Ma Notarieel traject
19.30	Diner met Faculteitsbestuur	
Dag 2	23 maart 2011	
9.00 – 9.30	Nabespreken gesprek alumni, voorbespreken dag 2 (intern)	
09.30 – 10.15	Docenten Ba Rechtsgeleerdheid	Docenten Notarieel traject (ba en ma)
10.15 – 10.30	Intern overleg commissie Ba Rechtsgeleerdheid Ma Notarieel recht	
10.30 – 10.45	Pauze	
10.45 – 11.45	Studenten Ma Nederlands recht (5 programma's)	
11.45 – 12.45	Lunch	
12.45 – 13.45	Docenten Ma Nederlands Recht (5 programma's)	
13.45 – 14.00	Intern overleg commissie over: Ma Nederlands Recht	
14.00 – 14.15	Pauze	
14.15 – 15.15	Studenten Ma International Law of Human Rights and Criminal Justice Ma International Business Law and	Studenten Ma Recht en onderneming Ma Law and Economics

	Globalisation	
15.15 – 16.15	Docenten Ma International Law of Human Rights and Criminal Justice Ma International Business Law and Globalisation	Docenten Ma Recht en onderneming Ma Law and Economics
16.15 – 16.45	Intern overleg commissie over: Ma International Law of Human Rights and Criminal Justice Ma International Business Law and Globalisation Ma Recht en onderneming Ma Law and Economics	
16.45 – 17.00	Pauze	
17.00 – 17.45	Alumni Engelstalige masters	
18.30	Diner commissie (intern)	
Dag 3	24 maart 2011	
09.00 – 09.30	Studentleden OC's (vertegenwoordiging uit alle OC's)	Studenten Internationaal en Europees recht
09.30 – 10.00	Docentleden OC's (vertegenwoordiging uit alle OC's)	Docenten Internationaal en Europees recht
10.00 – 10.30	Examencommissie(s) en studieadviseurs	
10.30 – 10.45	Overleg commissie Kwaliteitszorg	Overleg commissie Internationaal en Europees recht
10.45 – 11.00	Pauze	
11.00 – 11.30	Rondleiding en eventueel spreekuur	
11.30 – 13.00	Intern overleg commissie (incl. lunch om 12.00u)	
13.00 – 14.15	Formeel verantwoordelijken	
14.15 – 15.30	Commissie (intern)	
15.30 – 16.00	Mondelinge presentatie voorlopige bevindingen	
16.00	Receptie	

Bijlage D: Uitwerking van de eindkwalificaties per opleiding

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De afgestudeerde:

1. heeft kennis van en inzicht in de grondslagen, de beginselen, het systeem, de samenhang, en de ontwikkeling van het recht, alsmede de rechtswetenschappelijke methoden;
2. heeft kennis van en inzicht in de kerngebieden van het recht, te weten: privaatrecht, strafrecht, staats- en bestuursrecht, en internationaal en Europees recht;
3. heeft kennis van en inzicht in de internationale en nationale maatschappelijke context waarin het recht functioneert;
4. is in staat bestaande wetenschappelijke kennis te vergaren, deze op waarde te schatten en zich deze eigen te maken, ongeacht of de bronnen van deze kennis in het Nederlands of in het Engels zijn gesteld;
5. kan regelgeving analyseren en toepassen in concrete gevallen, juridische casus oplossen en rechtspraak analyseren en toepassen;
6. kan een juridische argumentatie opbouwen en een juridisch oordeel vormen;
7. kan een wetenschappelijk onderzoek uitvoeren en kan daartoe een probleemstelling formuleren en een onderzoek voorbereiden;
8. kan zowel schriftelijk als mondeling voldoende helder presenteren, en kan in het Engels over zijn vakgebied communiceren;
9. kan een schriftelijk of mondeling betoog van een ander kritisch analyseren en waarderen;
10. kan op kritische wijze reflecteren op eigen handelen;
11. is in staat om kennis, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten en niet-specialisten;
12. heeft een attitude gericht op de wetenschappelijke beroepsuitoefening en gericht op levenslang leren.

De gemeenschappelijke eindkwalificaties van de masteropleidingen

Een afgestudeerd jurist:

1. heeft gedegen kennis van en inzicht in de grondslagen, de beginselen, het systeem, de samenhang en de ontwikkeling van het recht, alsmede de rechtswetenschappelijke methoden;
2. heeft een diepgaande kennis van en inzicht in de gebieden van het recht bestreken door de/het door hem gekozen opleiding/programma;
3. heeft gedegen kennis van en inzicht in de internationale en nationale maatschappelijke context waarin het rechtsgebied, bestreken door de/het door hem gekozen opleiding/programma, functioneert, en is in staat deze context mee te wegen in de analyse van juridische problemen;
4. is in staat zelfstandig bestaande wetenschappelijke kennis te vergaren, deze op waarde te schatten en zich deze eigen te maken, ongeacht of de bronnen van deze kennis in het Nederlands of in het Engels zijn gesteld, mede met het oog op de eigen beroepsuitoefening;
5. kan zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek opzetten en uitvoeren op het rechtsgebied bestreken door de/het door hem gekozen opleiding/programma, en het resultaat daarvan zowel schriftelijk als mondeling helder en beargumenteerd presenteren;

6. kan zelfstandig een schriftelijk of mondeling betoog van een ander kritisch analyseren en waarderen, mede door het betoog af te zetten tegen algemeen aanvaarde kennis van en inzichten in het desbetreffende onderwerp;
7. kan een beargumenteerd standpunt innemen in de voortgaande publieke discussie over de ontwikkeling van het recht en geeft daarbij blijk zich bewust te zijn van de werking en de grenzen van het recht en van metajuridische en internationale aspecten die bij de rechtsvorming en de rechtshandhaving een rol spelen;
8. is in staat om kennis, ideeën, oplossingen en conclusies, alsmede de argumenten, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten;
9. bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd karakter.

De specifieke eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands Recht, Grondslagen van het recht

De afgestudeerde:

10. heeft inzicht in de normen, waarden en beginselen die aan het Nederlandse recht ten grondslag liggen;
11. heeft inzicht in de wisselwerking tussen theorieën met betrekking tot recht en samenleving en concrete juridische vraagstukken;
12. is in staat theoretisch georiënteerde literatuur te doorgronden;
13. is in staat het positieve recht kritisch te bevragen vanuit rechtstheoretisch, rechtsfilosofisch, rechtssociologisch en/of rechtshistorisch perspectief;
14. is in staat kwalitatief goed onderzoek te doen, waarin concrete juridische vraagstukken worden gerelateerd aan theoretische beschouwingen over recht en samenleving, en daarover zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren.

De specifieke eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands recht, Privaatrecht

De afgestudeerde:

10. heeft gedegen kennis van en inzicht in één of meer van de deelgebieden burgerlijk recht, handelsrecht of intellectueel eigendomsrecht, alsmede het internationaal privaatrecht en het faillissementsrecht;
11. is in staat om zelfstandig en in korte tijd gedegen kennis van en inzicht te verwerven in een privaatrechtelijk leerstuk of onderwerp;
12. heeft kennis van en inzicht in de historische en maatschappelijke factoren die een rol spelen bij de totstandkoming, ontwikkeling en interpretatie van regels en beginselen op het terrein van het privaatrecht;
13. heeft kennis van en inzicht in belangrijke ontwikkelingen op Europees en internationaal gebied die van invloed zijn op het privaatrecht in Nederland;
14. heeft kennis van en inzicht in de wisselwerking tussen en wederzijdse beïnvloeding van internationale ontwikkelingen en het nationale privaatrecht;
15. is in staat vraagstukken vanuit zowel een juridisch als een algemeen maatschappelijk perspectief te analyseren en te benaderen;
16. is in staat kritisch te reflecteren op ontwikkelingen in het privaatrecht;
17. is in staat tot kwalitatief goed onderzoek op het terrein van het privaatrecht en is in staat de resultaten van dit onderzoek zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren;
18. kan op basis van eigen onderzoek een standpunt innemen in de (publieke) discussie over het privaatrecht en over de belangrijke ontwikkelingen op dat terrein.

De specifieke eindkwalificaties van de Masteropleiding Nederlands recht, Staats- en bestuursrecht

De afgestudeerde:

10. heeft gedegen kennis van en inzicht in het algemene staats- en bestuursrecht;
11. heeft gedegen kennis van en inzicht in de deelgebieden van het staatsrecht en het bestuursrecht, waaraan bijzondere aandacht is besteed in de opleiding;
12. kan de samenhang tussen het staatsrecht en het bestuursrecht en de samenhang tussen de verschillende deelgebieden doorgronden en helder uiteenzetten;
13. heeft kennis van en inzicht in belangrijke ontwikkelingen op Europees en internationaal gebied, die van invloed zijn op het nationale staats- en bestuursrecht;
14. heeft kennis van en inzicht in de wisselwerking tussen en wederzijdse beïnvloeding van Europese en internationale ontwikkelingen en het nationale staats- en bestuursrecht;
15. kan politieke en maatschappelijke factoren die een rol spelen bij de totstandkoming, ontwikkeling en toepassing van regels en beginselen op het terrein van het staats- en bestuursrecht onderscheiden, analyseren en benoemen;
16. kan zelfstandig en in korte tijd gedegen kennis van en inzicht verwerven in een staats- en/of bestuursrechtelijk leerstuk of onderwerp;
17. kan maatschappelijke vraagstukken vanuit juridisch perspectief analyseren en benaderen;
18. kan zelfstandig kwalitatief goed onderzoek verrichten op het terrein van het staats- en bestuursrecht en kan de resultaten van dit onderzoek zowel mondeling als schriftelijk helder presenteren;
19. kan op basis van eigen onderzoek een goed beargumenteerd standpunt innemen in de (publieke) discussie over het staats- en bestuursrecht en over belangrijke ontwikkelingen op dat terrein.

De specifieke eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands recht, Strafrecht

De afgestudeerde:

10. heeft gedegen kennis van en inzicht in de voor de nationale strafrechtspleging belangrijke deelgebieden, waaronder het strafprocesrecht, het materieel strafrecht en het bijzonder strafrecht;
11. heeft kennis van en inzicht in de historische, economische, politieke, culturele en maatschappelijke factoren die een rol spelen bij de totstandkoming, ontwikkeling en toepassing van regels en beginselen op het terrein van het straf(proces)recht;
12. heeft kennis van en inzicht in belangrijke ontwikkelingen op het gebied van het Europees en internationaal strafrecht, waaronder ook de rechtspraak over de rechten van mens wordt begrepen;
13. heeft kennis van en inzicht in de wisselwerking tussen en wederzijdse beïnvloeding van internationale ontwikkelingen en het nationale straf(proces)recht;
14. is in staat vraagstukken vanuit zowel een juridisch als algemeen maatschappelijk perspectief te analyseren en te benaderen;
15. is in staat kritisch te reflecteren op ontwikkelingen in het straf(proces)recht en is zich bewust van de beperkingen van het strafrecht in het oplossen van maatschappelijke problemen;
16. is in staat tot kwalitatief goed onderzoek op het terrein van het (internationale) straf(proces)recht en is in staat de resultaten van dit onderzoek zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren;

17. kan op basis van eigen onderzoek een standpunt innemen in de (publieke) discussie over het straf(proces)recht en over belangrijke ontwikkelingen op nationaal en internationaal terrein.

De specifieke eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands recht, Deeltijd

De afgestudeerde:

10. heeft gedegen kennis van en inzicht in de traditionele rechtsgebieden, vooral in het procesrecht, (internationaal) privaatrecht, staats- en bestuursrecht, strafrecht en/of arbeidsrecht;
11. heeft kennis van en inzicht in de historische grondslagen van het recht en van de economische, politieke, culturele en maatschappelijke factoren die een rol spelen bij de totstandkoming, ontwikkeling en toepassing van regels en beginselen in de belangrijkste deelgebieden van het recht;
12. heeft kennis van en inzicht in belangrijke ontwikkelingen op het gebied van het nationaal en internationaal recht;
13. heeft kennis van en inzicht in de wisselwerking tussen internationale ontwikkelingen en het nationale recht;
14. is in staat vraagstukken vanuit zowel een juridisch als algemeen maatschappelijk perspectief wetenschappelijk te analyseren en kritisch te benaderen en te evalueren;
15. is in staat kritisch te reflecteren op ontwikkelingen in het recht en is zich bewust van de beperkingen van het recht voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken;
16. is in staat kwalitatief goed onderzoek te verrichten op een zelfgekozen rechtsgebied en is in staat de resultaten van dit onderzoek zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren;
17. kan op basis van eigen onderzoek een standpunt innemen in de (publieke) discussie over het recht en over belangrijke ontwikkelingen op nationaal en internationaal terrein.

Masteropleiding Notarieel recht

De afgestudeerde:

10. heeft gedegen kennis van en inzicht in de voor het notariaat belangrijke vakken binnen het privaatrecht, het belastingrecht, het bestuursrecht, het formeel notarieel recht en enig inzicht in enkele economische vakken;
11. is in staat de op het terrein van het notariaat verworven kennis en inzicht, alsmede de ontwikkelde probleemoplossende vermogens, toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere context die gerelateerd is aan het vakgebied;
12. is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis van het notarieel recht en daarbij behorende oordelen;
13. is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten;
14. bezit de leervaardigheden die hem in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter (promotieonderzoek);
15. heeft het civiel effect ten behoeve van het notariaat behaald, conform de vereisten gesteld in het KB Beroepsvereisten kandidaat-notaris.

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Masterprogramma European Law

De afgestudeerde:

10. heeft een gedegen algemene kennis van het Europese institutionele en materiële recht;
11. heeft inzicht in de wisselwerking tussen het Europese en nationale recht;
12. heeft inzicht in de bijbehorende maatschappelijke en politieke context; studenten leren het Europese recht te bestuderen tegen de achtergrond van politieke ontwikkelingen;
13. heeft een diepgaande kennis van de deelgebieden van het Europese recht waaraan bijzondere aandacht wordt besteed in de opleiding;
14. heeft vaardigheden die hem in staat stellen een eigen oordeel te vormen over Europeesrechtelijke vraagstukken. Dit gebeurt door schriftelijke opdrachten, zoals het schrijven van papers en voorstellen voor Europese wetgeving;
15. is in staat opdrachten in de groep te presenteren en te bediscussiëren, neemt actief deel aan discussies en heeft geleerd een kritische houding aan te nemen.

Masterprogramma Public International Law

De afgestudeerde:

10. heeft een gedegen algemene kennis van het internationaal publiekrecht en inzicht in de bijbehorende historische, maatschappelijke en politieke context;
11. heeft een gedegen kennis van de deelgebieden van het internationaal publiekrecht waaraan bijzondere aandacht wordt besteed in de opleiding;
12. is in staat veelzijdige internationaal publiekrechtelijke vraagstukken te begrijpen en te analyseren en een bijdrage te leveren aan het oplossen van dergelijke vraagstukken;
13. is in staat internationaal publiekrechtelijke vraagstukken te presenteren en te bediscussiëren en daarin een kritische houding aan te nemen;
14. heeft vaardigheden die hem in staat stellen een eigen oordeel te vormen over internationaal publiekrechtelijke vraagstukken;
15. is in staat zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek te verrichten op het gebied van het internationaal publiekrecht en het resultaat daarvan zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren;
16. is in staat op academisch niveau in het Engels te communiceren over internationaal publiekrechtelijke vraagstukken;
17. is in staat theorie en praktijk met elkaar te verbinden.

Masteropleiding Recht en onderneming

De afgestudeerde:

10. heeft kennis van en inzicht in de theoretische, methodologische en vakinhoudelijke aspecten van de belangrijke kernleerstukken op de betreffende deelvakgebieden in hun nationaalrechtelijke, Europeesrechtelijke en internationaalrechtelijke context;
11. heeft kennis van en inzicht in historische, politieke, maatschappelijke en economische factoren die een rol spelen bij de ontwikkeling, de totstandkoming en de toepassing van de onderscheiden regelingen en de daarin opgenomen normen en waarden, en die invloed uitoefenen op de inhoud en plaats van het recht in de (internationale) samenleving;

12. heeft kennis, inzicht en vaardigheden op de drie gebieden waarop de onderneming opereert: het nationale en internationale handelsverkeer; het functioneren als arbeidsorganisatie; de nationale en Europese markt;
13. kan complexe situaties analyseren en beoordelen op hun juridische en praktische implicaties teneinde een eigen en kritische bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de vakgebieden;
14. kan reflecteren op de ontwikkeling, de vormgeving van de juridische normen en de consequenties ervan op de terreinen waarop de master zich richt, zowel nationaal als Europees en internationaal;
15. kan de samenhang tussen verschillende vraagstukken op het gebied van het ondernemings- en handelsrecht, economisch publiekrecht en het arbeids- en sociale zekerheidsrecht goed doorgronden en helder uiteenzetten;
16. moet in staat zijn de vergaarde wetenschappelijke kennis op waarde te schatten en deze eigen te maken met het oog op de eigen beroepsuitoefening;
17. kan zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek verrichten naar aanleiding van aspecten van een leerstuk of naar aanleiding van een concreet probleem en het resultaat daarvan zowel schriftelijk als mondeling helder presenteren;
18. kan een schriftelijk of mondeling betoog kritisch analyseren en waarderen;
19. kan een beargumenteerd standpunt innemen in de voortgaande publieke discussie over de ontwikkeling van het recht op het brede vakgebied en geeft daarbij blijk zich bewust te zijn van de grenzen en de werking van het recht en van metajuridische aspecten die bij de rechtsvorming, rechtstoepassing en rechtshandhaving een rol spelen;
20. kan de gekozen oplossing in de economische, politieke en sociale context plaatsen en aan een publiek van juristen en andere beoefenaren van andere, aanpalende disciplines overtuigend presenteren;
21. is in staat om met de opgedane kennis een vervolgstudie op een hoger niveau te gaan volgen dan wel een eigen onderzoeksproject te ondernemen.

Masteropleiding Law and Economics

De afgestudeerde:

10. is in staat tot het zelfstandig academisch denken en handelen op het snijvlak van recht en economie;
11. heeft op economisch terrein kennis van economische theorieën en inzicht in de rechtseconomische analyse van het economisch publiekrecht, in het bijzonder markttoezicht en regulering van markten en de relatie met corporate governance;
12. heeft op juridisch terrein kennis van het economisch publiekrecht, inclusief algemene Europeesrechtelijke vraagstukken, mededingingsrecht, aanbestedingsrecht, markttoezicht, economische regulering, *good market governance* en de relatie met corporate governance;
13. is in staat zich op professionele wijze te verstaan met zowel juristen als economen en is in staat kennis te nemen van wetenschappelijke vakliteratuur op het terrein van zowel het recht als de rechtseconomie; bij uitstek waar het betreft vraagstukken van toezicht op markten en bedrijven en vraagstukken van regulering van markten en bedrijven.
14. is in staat veelzijdige vraagstukken inzake marktregulering en markttoezicht, binnen het bedrijfsleven, de overheid en andere maatschappelijke organisaties zowel vanuit juridisch als rechtseconomisch perspectief te benaderen en te analyseren, en een bijdrage te leveren aan het oplossen van dergelijke vraagstukken;
15. kan zelfstandig een wetenschappelijk verantwoord onderzoek verrichten naar aanleiding van de juridische en rechtseconomische aspecten van een leerstuk of naar aanleiding van

- een concreet probleem, en het resultaat daarvan zowel mondeling als schriftelijk helder presenteren;
16. is in staat op academisch niveau in het Engels te communiceren over vraagstukken van mededinging en regulering.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

De afgestudeerde:

10. heeft kennis van en inzicht in de specifieke handhavingmechanismen op het terrein van de rechten van de mens met ruime aandacht voor de niet-juridische elementen die een zo belangrijke rol spelen in het internationale recht. Het gaat hierbij met name om het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het Inter-Amerikaans Verdrag voor de Rechten van de Mens en het VN Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten;
11. heeft kennis van en inzicht in de internationalisering van het strafrecht, in het bijzonder de ontwikkeling van het internationaal strafrecht van de statuten van de ad-hoc tribunalen en het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof en de andere bronnen van het internationaal strafrecht;
12. heeft kennis van en inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen die op het gebied van de internationale rechten van de mens en de internationale straftribunalen plaatsvinden;
13. heeft kennis van en inzicht in de interactie tussen internationale mensenrechten en de nationale rechtsorde;
14. heeft kennis van en inzicht in de interactie tussen het internationaal strafrecht op het terrein van de internationale straftribunalen en de nationale rechtsorde;
15. heeft kennis van en inzicht in de verwevenheid van algemene leerstukken van het internationaal recht, internationale mensenrechten en internationaal strafrecht;
16. heeft kennis van en inzicht in de praktijk van de bescherming van de rechten van de mens en de internationale straftribunalen;
17. is in staat een goed onderbouwd standpunt in te nemen in publieke discussies op het terrein van de rechten van de mens en de internationale straftribunalen;
18. is in staat vraagstukken vanuit zowel een juridisch als algemeen maatschappelijk perspectief te benaderen;
19. is in staat zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te verrichten en de resultaten hiervan zowel mondeling als schriftelijk helder te presenteren.

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

De afgestudeerde:

10. heeft kennis van en inzicht in de, in eerste instantie soms strijdig lijkende, kernconcepten van International Business Law en Globalisation, zoals enerzijds het nastreven van economische groei en anderzijds maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzame ontwikkeling, en de doorwerking daarvan in het nationale recht; de student wordt zich daarbij bewust van het feit dat het recht om economische groei na te streven wordt beperkt door mensenrechten, het milieurecht, het arbeidsrecht en de soevereiniteit van de staat waarmee of waarin grensoverschrijdend zaken worden gedaan;
11. is in staat de juiste informatie op te zoeken in specifieke verdragen op het gebied van internationaal handels- en ondernemingsrecht, in overige internationale regelgeving, waaronder ook internationale codes en jurisprudentie, die relevant is vanuit het perspectief van globalisering en grenzen aan de groei;

12. heeft kennis van en inzicht in het juridisch proces van een bedrijfsovername, de juridische en economische aspecten van het grensoverschrijdend zakendoen en de beperkingen die daarbij gesteld worden door de publieke opinie, maar ook door *soft law* die is ontstaan in het kader van globalisering;
13. heeft een gedegen kennis van en inzicht in de praktische werking van het internationaal handels- en ondernemingsrecht en kan deze kennis toepassen op een actuele casus;
14. heeft naast juridische kennis complementaire kennis op het terrein van de politieke wetenschap, de sociologie en de economie, voor zover vereist voor een goed begrip van globalisering en de invloed daarvan op juridische verhoudingen;
15. kan een juridische analyse, in zowel woord als geschrift, geven van een complexe internationale casus, waarin naast economische belangen ook sociale en ecologische kwesties spelen en heeft bovendien inzicht in internationale tripartiete rechtsverhoudingen;
16. is in staat deel te nemen aan internationale onderhandelingen aangaande onderwerpen die onder de specifieke eindkwalificaties hierboven zijn genoemd.

Bijlage E: Curricula van de opleidingen

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: studieschema

Togatraject

JAAR 1	semester 1	Grondslagen van het recht Inleiding privaatrecht Inleiding staats- en bestuursrecht Inleiding strafrecht	
	periode 3	Kernvak IER I	Kernvak strafrecht I
	periode 4	Kernvak privaatrecht I	Kernvak staats- en bestuursrecht I
JAAR 2	periode 1	Kernvak IER II	Kernvak strafrecht II
	periode 2	Kernvak privaatrecht II	Kernvak staats- en bestuursrecht II
	periode 3	Bestuursprocesrecht Burgerlijk procesrecht Strafprocesrecht	
	periode 4	European Law	Handels- en rechtspersonenrecht
JAAR 3	periode 1	Keuzeruimte	Keuzeruimte
	periode 2	Keuzeruimte	Keuzeruimte
	periode 3	contextvak of rechtsvergelijkend vak	Integratievak algemene rechtsleer
	periode 4	contextvak of rechtsvergelijkend vak	Afstudeerwerk

Notarieel traject

JAAR 1	semester 1	Grondslagen van het recht Inleiding privaatrecht Inleiding staats- en bestuursrecht Inleiding strafrecht	
	periode 3	Kernvak IER I	Kernvak strafrecht I
	periode 4	Kernvak privaatrecht I	Kernvak staats- en bestuursrecht I
JAAR 2	periode 1	Kernvak IER II	Kernvak strafrecht II
	periode 2	Kernvak privaatrecht II	Kernvak staats- en bestuursrecht II
	periode 3	Kernvak notarieel recht	Belastingrecht
	periode 4	Bedrijfseconomie	Handels- en rechtspersonenrecht
JAAR 3	periode 1	Personen- en familierecht	Vennootschappen en rechtspersonenrecht
	periode 2	contextvak of keuzevak	Relatievermogensrecht
	periode 3	Omgevingsrecht	Afstudeerwerk handels- en notarieel recht
	periode 4	Onroerend goed	contextvak of keuzevak

Multidisciplinair traject

JAAR 1	semester 1	Grondslagen van het recht Inleiding privaatrecht Inleiding staats- en bestuursrecht Inleiding strafrecht	
	periode 3	Kernvak IER I	Kernvak Strafrecht I
	periode 4	Kernvak privaatrecht I	Kernvak staats- en bestuursrecht I
JAAR 2	periode 1	Kernvak IER II	Kernvak Strafrecht II
	periode 2	Kernvak privaatrecht II	Kernvak staats- en bestuursrecht II
	periode 3	Keuzeruimte	Keuzeruimte
	periode 4	Keuzeruimte	Keuzeruimte
JAAR 3	periode 1	Keuzeruimte	Keuzeruimte
	periode 2	Keuzeruimte	Keuzeruimte
	periode 3	contextvak of rechtsvergelijkend vak	Keuzeruimte
	periode 4	contextvak of rechtsvergelijkend vak	Afstudeerwerk

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: contacturen

Major verplicht Bachelor Rechtsgeleerdheid	Contacturen	Werkvormen	Toetsmomenten
Vakken (Kv. = Kernvak)			
Grondslagen v/h recht	4/8	HC:2x/WG	5
Inl. privaatrecht	4	HC/WG	2
Inl. staats- en bestuursrecht	4	HC/WG	2
Inl. strafrecht	6	HC/BC/WG	2
Kv. internationaal en Europees recht I	4	HC/WG	3
Kv. internationaal en Europees recht II	4	HC/WG/Practicum	3
Kv. strafrecht I	4	HC/WG	2
Kv. strafrecht II	4	HC/WG	2
Kv. privaatrecht I	4	HC/WG	2
Kv. privaatrecht II	4	HC/WG	2
Kv. staats- en bestuursrecht I	4	HC/WG	2
Kv. staats- en bestuursrecht II	4	HC/WG	2
Rechtsfilosofie	4	HC/WG	2
Rechtsgeschiedenis	4	HC/WG	2
Rechtssociologie	4	HC/WG	3
Rechtstheorie	4	HC/WG	2

<i>Toga Traject</i> <i>Bachelor Rechtsgeleerdheid</i>	Contacturen	Werkvormen	Toetsmomenten
Vakken (Kv. = Kernvak)			
Bestuursprocesrecht	4	HC/WG	1
Burgerlijk procesrecht	4	HC/WG	2
European Law	4	HC/WG	2
Handels- en rechtspersonenrecht	4	HC/WG	2
Strafprocesrecht	4	HC/WG	1
Rechtsvergelijkend vak:			
- Comparative Law Methodology	4	HC/WG	3
- Comparative Constitutional and Administrative Law	4	HC/WG	2
	4	Workshop	4
- Comparative Legal Cultures	4	HC/WG	2
- Comparative Criminal Law	4	HC/WG	2
- Comparative Human Rights			
Integratievak algemene rechtsleer	4	HC/WG	2
Afstudeerwerk ¹	-	-	1

<i>Notarieel Traject</i> <i>Bachelor Rechtsgeleerdheid</i>	Contacturen	Werkvormen	Toetsmomenten
Vakken (Kv. = Kernvak)			
Belastingrecht	6	HC/WG/Coachgroep	2
Kv. Notarieel recht	4	HC/WG	2
Bedrijfseconomie	4	HC/WG	2
Handels- en rechtspersonenrecht	4	HC/WG	2
Relatievermogensrecht	4	HC/WG	3
Onroerend goed	4	HC/WG	2
Omgevingsrecht	4	HC/WG	2
Personen- en familierecht	4	HC/WG	2
Vennootschappen en rechtspersonenrecht	4	HC/WG	2
Afstudeerwerk handels- en notarieel recht	- ²	-	1

¹ Bij de afstudeerwerken vinden plenaire en individuele bijeenkomsten plaats (zie onder facet 21). Deze bijeenkomsten zijn echter niet wekelijks en zijn daarom in dit overzicht niet opgenomen.

² Bij de afstudeerwerken vinden plenaire en individuele bijeenkomsten plaats (zie onder facet 21). Deze bijeenkomsten zijn echter niet wekelijks en zijn daarom in dit overzicht niet opgenomen.

Masterprogramma Grondslagen van het recht

Semester 1		
Periode 1	Recht en ethiek W: WG T: 2 C: 4	Vrij keuzevak
Periode 2	Recht in de pluriforme samenleving W: WG T: 2 C: 4	Vrij keuzevak
Semester 2		
Periode 3	Rechtspraak en juridische retorica W: WG T: 3 C: 4	Scriptie Nederlands recht, Grondslagen van het recht W: nvt T: 1 C: nvt
Periode 4	Vrij keuzevak	Scriptie Nederlands recht, Grondslagen van het recht W: nvt T: 1 C: nvt

Masterprogramma Privaatrecht, track Handelsrecht

Semester 1		
Periode 1	Capita selecta privaatrecht I W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)	(Gebonden) keuzevak Handelsverkeersrecht W: HC/WG T: 1 C: 4 Of (gebonden) keuzevak Ondernemingsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4

Periode 2	Faillissementsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Keuzevak
Semester 2		
Periode 3	(Gebonden) keuzevak Verzekeringsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt
Periode 4	Internationaal privaatrecht W: (HC)/ WG T: 2 C: 6 of 2	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt

Masterprogramma Privaatrecht, Track Burgerlijk recht

Semester 1		
Periode 1	Capita selecta privaatrecht I W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)	(Gebonden) keuzevak Beslag en executierecht W: BC T: 2 C: 4 Of (gebonden) keuzevak Capita selecta privaatrecht II W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)
Periode 2	Faillissementsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	(Gebonden) keuzevak Capita selecta privaatrecht II W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)
Semester 2		
Periode 3	(Gebonden) keuzevak Gezondheidsrecht W: HC/WG T: 2 C: 4	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt

	Of (gebonden) keuzevak Capita selecta privaatrecht II W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)	
Periode 4	Internationaal privaatrecht W: (HC)/ WG T: 2 C: 6 of 2	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt

Masterprogramma Privaatrecht, track Intellectueel eigendomsrecht

Semester 1		
Periode 1	Capita selecta privaatrecht I W: BC of WG T: 3 C: wisselend (min. 2 pw)	Communicatie- en mediarecht W: HC/WG T: 2 C: 4
Periode 2	Faillissementsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Comparative Intellectual Property Law ³ W: WC T: 1 C: 4
Semester 2		
Periode 3	Keuzevak	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt
Periode 4	Internationaal privaatrecht W: (HC)/ WG T: 2 C: 6 of 2	Scriptie Nederlands recht, privaatrecht W: nvt T: 1 C: nvt

Masterprogramma Staats- en bestuursrecht, track Algemeen Staats- en bestuursrecht

Semester 1		
Periode 1	Bestuursrecht: Verdieping W:HC/WG T:3 C:2	Staatsrecht: Verdieping W:WG T:2 C:2
Periode 2	Europees Staats- en bestuursrecht W:HC/WG T:2	Civil, Social and Political Rights W:WG T:2 C:2

³ In 2009-2010 werd deze cursus in periode 3 verzorgd.

	C:2	
Semester 2		
Periode 3	Practicum Staats- en bestuursrecht W: WG T: 4 werkstukken C:4	Scriptie Nederlands recht, Staats- en bestuursrecht W:nvt T:1 C:nvt
Periode 4	Keuzevak waaronder European Migration Law, principles of Good Governance, Literatuurvak, Masterstage, VAR-pleitwedstrijd, Studentenparlement	Scriptie Nederlands recht, Staats- en bestuursrecht W:nvt T:1 C:nvt

Masterprogramma Staats- en bestuursrecht, track Omgevingsrecht

Semester 1		
Periode 1	Bestuursrecht: Verdieping W:HC/WG T:3 C:4	Staatsrecht: Verdieping W:WG T:2 C:2
Periode 2	Europees Staats- en bestuursrecht W:HC/WG T:2 C:4	Ruimtelijk bestuursrecht W:HC/WG T:2 C:3 ⁴
Semester 2		
Periode 3	Keuzevak waaronder Natuur- en Milieu	Scriptie Nederlands recht, Staats- en bestuursrecht W:nvt T:1 C:nvt
Periode 4	Water en infrastructuur W:BC T:1 C:2	Scriptie Nederlands recht, Staats- en bestuursrecht W: nvt T:1 C:nvt

⁴ 2 uur college per week en 2 uur werkgroep per 2 weken.

Masterprogramma Strafrecht

Semester 1		
Periode 1	Capita selecta strafprocesrecht W: HC/WG T: 2 C: 4	(Gebonden) keuzevak Comparative Criminal Justice W: BC T: 1 C: 1 Of (gebonden) keuzevak Human Rights and Criminal Law W: HC/WG T: 2 C: 4
Periode 2	Materieel strafrecht W: WG T: 2 C: 2	(Gebonden) keuzevak Criminologie en strafrecht W: HC/WG T: 2 C: 4
Semester 2		
Periode 3	Bijzonder strafrecht W: HC/WG T: 2 C: 4	(Gebonden) keuzevak European and International Criminal Law W: HC/BC T: 2 C: 4 Of Scriptie Nederlands recht, Strafrecht W: nvt T: 1 C: nvt
Periode 4	(Gebonden) keuzevak Ideeëngeschiedenis W: WG T: 2 C: 2 Of gebonden keuzevak Strafrechtelijke sancties W: HC/WG T: 2 C: 4	Scriptie Nederlands recht, Strafrecht W: nvt T: 1 C: nvt

Masterprogramma Deeltijd

Jaar 1	
Periode 1	Staatsrecht: Verdieping W:WG T:2 C:2
Periode 2	Materieel strafrecht W:WG T:2 C:2
Periode 3	Historische grondslagen van het recht W:WG T:1 C:2
Periode 4	Internationaal privaatrecht W:(HC)/WG T:2 C:6 of 2

Jaar 2	
Periode 1	Keuzevak
Periode 2	Keuzevak
Periode 3	Scriptie Nederlands recht W:nvt T:1 C:nvt
Periode 4	Scriptie Nederlands recht W:nvt T:1 C:nvt

Masteropleiding Notarieel recht

Semester 1		
Periode 1	Ondernemingsrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Notaris, recht en samenleving W: HC/WG T: 2 C: 4
Periode 2	Erfrecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Scriptie Notarieel recht W: nvt T: 1 C: nvt
Semester 2		
Periode 3	Overdrachtsbelasting W: HC/WG T: 1 C: 4	Scriptie Notarieel recht W: nvt T: 1 C: nvt
Periode 4	Successierecht W: HC/WG T: 1 C: 4	Internationaal privaatrecht W: (HC)/WG T: 2 C: 6 of 2

Masteropleiding Internationaal en Europees recht

Masterprogramma European Law

Semester 1		
Periode 1	Harmonisation and Implementation of EU law W:HC/WG T:3 C:4	(Gebonden) keuzevak European Migration Law W:BC T:1 C:2
Periode 2	European Public Law W:HC/WG T:2 C:4	(Gebonden) keuzevak European Competition Law W:WG/BC T:2 C:4
Semester 2		
Periode 3	Constitutional Law of the EU W:WG/BC T:3 C:4	(Gebonden) keuzevak European and International Criminal Law W:HC/BC T:2 C:4
Periode 4	Scriptie European Law W:1 T:nvt C:nvt	Scriptie European Law W:1 T:nvt C:nvt

Masterprogramma Public International Law

Semester 1		
Periode 1	General Course on Public International Law W:BC T:2 C:4	(Gebonden) keuzevak International and European Security Law W:HC/WG T:2 C:4 Of (Gebonden) keuzevak International Humanitarian Law W:BC T:2 C:2
Periode 2	International Law Moot Court W:BC/WG T:3 C:4	International Environmental Law W:BC/WG T:3 C:4
Semester 2		
Periode 3	International Law of Human Rights W:WG T:2 C:2	(Gebonden) keuzevak International Law of the Sea W:BC/WG T:2 C:4
Periode 4	Scriptie Public International Law W:nvt T:1 C:nvt	Scriptie Public International Law W:nvt T:1 C:nvt

Masteropleiding Recht en onderneming

Track Commerciële transacties

Semester 1		
Periode 1	Ondernemingsrecht W:HC/WG T:1 C:4	Keuzevak
Periode 2	Individueel en collectief arbeidsrecht W:HC/WG T:1 C:4	(Gebonden) keuzevak Faillissementsrecht W:HC/WG T:1 C:4 of: European Competition Law W:WG/BC

		T:2 C:4
Semester 2		
Periode 3	(Gebonden keuzevak) International Corporate Law and Business Transactions W:HC/WG T:8 C:4 of: Mededingingsrecht W:HC/WG T:2 C:4	Scriptie Recht en onderneming W:nvt T:1 C:nvt
Periode 4	(Gebonden) keuzevak Financieel recht W:HC/WG T:2 C:4	Scriptie Recht en onderneming W:nvt T:1 C:nvt

Track Arbeid en sociaal beleid

Semester 1		
Periode 1	Keuzevak of Ondernemingsrecht W:HC/WG T:1 C:4	Keuzevak
Periode 2	Individueel en collectief arbeidsrecht W:HC/WG T:1 C:4	European Competition Law W:WG/BC T:2 C:4
Semester 2		
Periode 3	Europees arbeidsrecht W:HC/WG T:2 C:4	Scriptie Recht en onderneming W: nvt T:1 C: nvt
Periode 4	Privaat en publiek sociaal zekerheidsrecht W: HC/WG T:2 C:4	Scriptie Recht en onderneming W: nvt T:1 C: nvt

Track Markt en toezicht

Semester 1		
Periode 1	Ondernemingsrecht W:HC/WG T:1 C:4	Harmonization & Implementation of Law in the EU W:HC/WG T:3 C:4
Periode 2	Individueel en collectief arbeidsrecht W:HC/WG T:1 C:4	Keuzevak of European Competition Law W:WG/BC T:2 C:4
Semester 2		
Periode 3	Keuzevak of Mededingingsrecht W:HC/WG T:2 C:4	Scriptie Recht en onderneming W:nvt T:1 C:nvt
Periode 4	Europees economisch recht en beleid: Markttoezicht en marktrecht W:WG T:1 C:2	Scriptie Recht en onderneming W:nvt T:1 C:nvt

Masteropleiding Law and Economics

Semester 1		
Period 1	Comparative Corporate Governance W: HC/WG T: 2 C: 4	Principles of Microeconomics W: HC/WEG T: 2 C: 4
Period 2	European Competition Law W: HC/BC T: 2 C: 4	Economics of Competition Law and Policy W: BC T: 2 C: 2
Semester 2		
Period 3	Regulation and Supervision of Markets W: HC/CC T: 2 C: 4 / 2 ⁵	Research in the field of Competition and Regulation W: nvt T: 1 C: nvt
Period 4	Economics of Regulatory Law and Policy W: BC/WG T: 2 C: 4	Research in the field of Competition and Regulation W: nvt T: 1 C: nvt

⁵ Het casuscollege is 1 keer in de twee weken 2 uur.

Masteropleiding International Law of Human Rights and Criminal Justice

Semester 1		
Period 1	International Criminal Law and Procedure W: response lecture T: 2 C: 3	Human Rights in International and European Law ⁶ W:WG T:2 C:4
Period 2	Gebonden keuzevak	Gebonden keuzevak
Semester 2		
Period 3	Human Rights in Practice: Case Law of Universal and Regional Human Rights Bodies W: WG T: 2 C: 3	Rights to Liberty and Fair Trial: A Comparative Approach W: WG T: 1 ⁷ C: 3
Period 4	Scriptie	Scriptie

Masteropleiding International Business Law and Globalisation

Semester 1		
Period 1	International Commercial Law W: HC/WG T: 1 C: 4	Mergers & Acquisitions W: WC T: 2 C: 4 ⁸
Period 2	Legal Aspects of Globalisation I W: WG/Masterclass T: 4 C: 8	Gebonden keuzevak
Semester 2		
Period 3	Legal Aspects of Globalisation II W: BC T: 3 C: 2	Gebonden keuzevak of Scriptie
Period 4	Gebonden keuzevak of Scriptie	Gebonden keuzevak of Scriptie

⁶ Verplicht bij de Track International Law of Human Rights; gebonden keuzevak bij de Track Internationalization of Crime and Criminal Justice naast de cursus Rights to liberty and Fair Trial: a comparative approach (periode 3). In de praktijk kiezen studenten meestal ervoor beide cursussen te volgen.

⁷ Bij deze cursus worden meerdere schriftelijke opdrachten gegeven die samen het eindcijfer bepalen.

⁸ Plus 1 masterclass van 4 uur.

Bijlage F: Gerealiseerde studielast opleidingen Rechtsgeleerdheid UU

	NSE 2011												
	Hoorcolleges met docent	Werkcolleges, projectonderwijs, practica, trainingen) met docent	Stagebegeleiding met docent	Studiebegeleiding	Tentamens/examens met docent	Andere activiteiten met docent	Zelfstudie zonder docent	Stage/werkplek leren	Scriptie/afstudeeronderzoek zonder docent	Totale studietijd	Contacturen	Aandeel contacturen van totaal	Aantal respondenten
B Rechtsgeleerdheid	4,1	4,4	0,0	0,2	2,3	0,3	14,2	0,8	1,3	27,6	11,3	41%	547
M Internationaal en Europees recht	3,9	3,6	0,1	0,5	2,4	0,6	15,8	1,5	5,0	33,4	11,1	33%	54
M International Business Law and Globalisation	7,6	3,6	0,9	1,1	2,4	0,6	20,8	0,0	4,5	41,5	16,2	39%	10
M International Law of Human Rights and Criminal Justice	6,2	1,4	0,1	0,2	0,6	0,3	18,8	5,3	5,9	38,6	8,7	23%	14
M Law and Economics	3,9	3,1	0,0	0,0	1,1	0,3	16,6	0,2	9,5	34,6	8,4	24%	13
M Nederlands recht	2,7	3,0	0,0	0,3	1,5	0,3	12,5	1,9	8,0	30,2	7,8	26%	105
M Notarieel recht	3,3	3,2	0,0	0,2	1,3	0,0	12,1	0,3	7,9	28,2	7,9	28%	26
M Recht en onderneming	3,1	3,1	0,0	0,1	1,0	0,4	14,6	5,8	11,3	39,6	7,8	20%	32
Gemiddeld UU Bacheloropleidingen	6,2	5,3	0,1	0,3	1,8	0,3	14,6	1,0	1,8	31,3	14,0	45%	
Gemiddeld UU Masteropleidingen	3,8	3,4	0,5	0,5	0,8	0,3	12,4	8,5	7,2	37,3	9,3	25%	